

**TURUN
YLIOPISTO**
Kauppakorkeakoulu

Vastuullisuus pankkien raportoinnissa

Diskurssianalyysi suomalaisten pankkien vastuullisuuspuheesta vuosina 2016-2023

Laskentatoimi ja rahoitus,
Porin yksikkö
Pro gradu -tutkielma

Laatija:
Tanja Mutonen

Ohjaaja:
KTT Erkki Vuorenmaa

10.2.2026
Tampere

Opiskelijan lausunto tekoälyn käytöstä tähän tutkielmaan liittyen:

En ole käyttänyt tekoälyä hyödyntäviä työkaluja tätä tutkielmaa kirjoittaessani.

Olen käyttänyt tekoälyä hyödyntäviä työkaluja tätä tutkielmaa kirjoittaessani. Tämä käyttö on dokumentoitu tutkielman liitteessä. Vakuutan, että tekoälyä käytettiin yliopiston ohjeistuksen mukaisella tavalla.

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Laskentatoimi ja rahoitus

Tekijä: Tanja Mutonen

Otsikko: Vastuullisuus pankkien raportoinnissa: Diskurssianalyysi suomalaisten pankkien vastuullisuuspuheesta vuosina 2016-2023

Ohjaaja: KTT Erkki Vuorenmaa

Sivumäärä: 84 sivua + liitteet 3 sivua

Päivämäärä: 10.2.2026

Tiivistelmä

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin suomalaiset pankit rakentavat vastuullisuutta raporteissaan diskursiivisesti sekä miten vastuullisuusdiskurssit ovat kehittyneet vuosien 2016-2023 aikana. Tätä tarkasteltiin vastaamalla tutkimuskysymyksiin, millaisia vastuullisuutta koskevia diskursseja pankkien vuosikertomuksissa ja vastuullisuusraporteissa tuotetaan ja miten nämä diskurssit ovat muuttuneet suhteessa raportointia koskevaan sääntelykehykseen.

Tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan pankkisektoria vastuullisuuden näkökulmasta, vastuullisuusraportointia legitimizeetin tuottajana sekä vastuullisuusraportointia koskevaa sääntelykehystä, mukaan lukien ei-taloudellisten tietojen raportointivelvoite (NFRD), EU:n kestävä rahoituksen viitekehys ja taksonomia sekä CSRD-sääntelyn kehittyminen. Tutkielman aineisto koostui neljän Suomessa toimivan pankin vuosikertomuksista ja vastuullisuusraporteista. Tutkimus toteutettiin laadullisena diskurssianalyysinä, jossa tarkasteltiin pankkien vastuullisuutta koskevaa kielenkäyttöä ja toistuvia puhetapoja. Diskurssit jaettiin kehyksiin, joita voitiin hyödyntää tulkinnan raameina. Kehysten sisällä diskursseja analysoitiin vakuuttelevan retoriikan keinojen näkökulmasta, jonka avulla tunnistettiin kielellisiä tapoja, joita pankit käyttävät saadakseen vastuullisuusväitteet vakuuttaviksi.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että pankkien vastuullisuusraportoinnissa rakentuu neljä toistuvaa ja keskeistä kehystä, joiden kautta vastuullisuudesta puhutaan. Vastuullisuus jäsenyy raportoinnissa pankkien mainetta ja luotettavuutta vahvistavana puheena, konkreettisia toimia ja prosesseja korostavana toimintakehyksenä, taloudelliseen kannattavuuteen ja riskienhallintaan kytkeytyvänä taloudellisena kehyksenä sekä pankkien yhteiskunnallista roolia ja vastuuta korostavana yhteiskunnallisena kehyksenä.

Tulokset osoittavat, että vastuullisuusdiskurssien kehitys on sidoksissa vastuullisuusraportointia koskevan sääntelykehysten muutokseen. Varhaisemmassa vaiheessa vastuullisuus esitetään pääosin periaatteellisena ja identiteettiä rakentavana ilmiönä, kun taas myöhäisempinä vuosina se kytkeytyy vahvemmin pankkien ydinliiketoimintaan, riskipuheeseen ja mitattaviin tavoitteisiin. Diskurssit eivät kuitenkaan korvaantuneet lineaarisesti uusilla, vaan enemmänkin kerrostuivat tarkastelujakson edetessä.

Avainsanat: Vastuullisuus, vastuullisuusraportointi, pankkisektori, diskurssianalyysi, kestävyysraportointi

SISÄLLYS

1	Johdanto	6
1.1	Johdatus aiheeseen ja motivointi	6
1.2	Tutkimuksen tavoite, rajaus ja rakenne	9
1.3	Tutkimuksen metodologia ja metodit	11
1.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökulmat	14
2	Pankkisektori, vastuullisuus ja diskurssit	16
2.1	Yritysvastuu ja pankkien rooli yhteiskunnassa	16
2.2	Vastuullisuuden käsite pankkitoiminnassa	18
2.3	Vastuullisuusraportointi ja legitimizeetti	22
2.4	Diskurssien merkitys organisaatiotutkimuksessa	25
2.5	Diskurssit aiemmassa tutkimuksessa	27
3	Vastuullisuusraportoinnin sääntelykehys	33
3.1	Ei-taloudellisten tietojen raportointivelvoite	33
3.2	EU:n kestävän rahoituksen viitekehys	35
3.3	CRSD ja ESRS-standardit	39
3.4	Basel III ja CRR3 -uudistukset	46
4	Tulokset	49
4.1	Suomalaisten pankkien vastuullisuusdiskurssit	49
4.1.1	Maineenhallintakehykset	53
4.1.2	Toimintakehykset	57
4.1.3	Taloudelliset kehykset	61
4.1.4	Yhteiskunnalliset kehykset	66
4.2	Diskurssien kehitys ajassa	70
5	Johtopäätökset	75
	Lähteet	82
	Liitteet	87
	Liite 1 Aineisto	87
	Liite 2 Selvitys tekoälyn käytöstä	88

KUVIOT

Kuvio 1. Vihreän kehityksen ohjelma	37
Kuvio 2. CRSD-raportointivelvoitteen aikataulu	40
Kuvio 3. Kaikkia yrityksiä koskevat monialaiset ja aihekohtaiset ESRS-standardit	43
Kuvio 4. Omnibus- ehdotuksen mukainen CSRD-raportointivelvoitteen aikataulu	45

TAULUKOT

Taulukko 1. Tutkimuksessa tunnistetut kehykset	50
--	----

1 Johdanto

1.1 Johdatus aiheeseen ja motivointi

Kun suomalaiset pankit kertovat vihreistä lainoista, vastuullisuusstrategioistaan tai ilmastotavoitteistaan, kyse ei ole vain tilinpäätöstietojen täydentämisestä (Aspholm ym. 2024, 34). Se on myös kielellinen valinta, miten pankit rakentavat kertomuksia, jotka luovat mielikuvaa niiden asemasta yhteiskunnassa ja vihreässä siirtymässä. Siltaoja (2009) muistuttaa, että vastuullisuus ei ole neutraali tai annettu ilmiö, vaan se rakentuu ja sitä ylläpidetään kielellisten diskurssien ja sosiaalisen vuorovaikutuksen avulla. Vastuullinen liiketoiminta ei synny pelkästään toiminnan tasolla, vaan se rakentuu diskursiivisesti kielenkäytön kautta, jossa tietyt käytännöt esitetään oikeutettuina ja luonnollisina. Tämän vuoksi myös vastuullisuusraportit osallistuvat todellisuuden jäsentämiseen kielellisten diskurssien kautta ja näin ollen määrittelevät, millaisia merkityksiä yritys vastuulle annetaan. Toiset diskurssit painottavat riskejä ja vakavaraisuutta, toiset taas vastuullisuutta yhteisen hyvän näkökulmasta. Vastuullisuusraportointi ei rajoitu kestävän kehityksen edistämiseen (Harmaala & Jallinoja 2012, 58), vaan se on samalla vallankäytön väline, jonka avulla organisaatiot määrittävät ja oikeuttavat vastuullisuuteen liitettäviä merkityksiä (Fairclough 2005, 932). Tämän vuoksi pankkien vastuullisuusraportointi on enemmän kuin säännelty velvoite, se on lisäksi myös strateginen viestinnän väline, jolla määritellään, mitä vastuullisuus merkitsee pankkisektorilla juuri nyt.

Yritysvastuu on noussut viime vuosikymmeninä yhdeksi keskeisimmistä teemoista taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan tarkastelussa (Harmaala & Jallinoja 2012, 3). Yritysten vastuullisuus ei ole enää vain ylimääräinen lisä liiketoiminnan ytimeen, vaan se on olennainen osa organisaatioiden identiteettiä, strategiaa ja sidosryhmäsuhteita (Harmaala & Jallinoja 2012, 57–71). Vastuullisuus on viime vuosina vakiintunut osaksi yritysten strategiaa ja se ilmeneekin erityisesti viestinnän ammattilaisten työssä (Dahlqvist ym. 2022, 17.) Vastuullisuutta ei kuitenkaan voida pitää yksiselitteisenä tai objektiivisena käsitteenä, vaan sen merkitykset rakentuvat aina kielen ja diskurssien kautta (Siltaoja 2009, 193). Kun yritykset raportoivat vastuullisuudestaan, ne eivät pelkästään kuvaa toimintaansa, vaan samalla muokkaavat käsityksiä siitä, mitä vastuullisuus merkitsee ja millaisia normeja sen toteuttamiseen liitetään (Dobers & Springett 2010, 64). Näin vastuullisuusraportointi toimii yhtä aikaa tiedonvälityksenä ja kielellisen vaikuttamisen välineenä. Yritysvastuun diskursseilla on siten valtaa määritellä, millaisia asioita pidetään vastuullisina ja millaisia jätetään näkymättömiin. Vakiintuneet puhetavat voivat vahvistaa tiettyjä näkökulmia ja sulkea pois vaihtoehtoisia tulkintoja. (Siltaoja & Sorsa 2020.) Tämän vuoksi

vastuullisuusraportoinnin tutkiminen diskurssianalyttisestä näkökulmasta on merkittävää. Näkökulma paljastaa, millaisia merkityksiä yritykset tuottavat ja millaisia intressejä nämä merkitykset palvelevat. Erityisesti suurilla yhteiskunnallisesti merkittävillä yrityksillä, kuten pankeilla, on keskeinen rooli siinä, millaiset käsitykset vastuullisuudesta saavuttavat legitiimin aseman yhteiskunnassa. (Mark-Ungericht & Weiskopf 2007, 287.)

Globaalilla tasolla finanssisektoria pidetään yhtenä tärkeimmistä kestäväen kehityksen edistäjistä. Pankit eivät ole tavallisia yrityksiä muiden joukossa, vaan ne toimivat välittäjinä pääomien ja investointien siirtymässä. Tämän vuoksi pankeilla on keskeinen rooli siinä, millaisia ratkaisuja yhteiskunnassa rahoitetaan ja mitkä jäävät ilman tukea. (Aspholm ym. 2024, 15–16.) Pankkien vastuullisuudella on siis niin sanottu kaksoisluonne, toisaalta niiden tulee huolehtia omasta toiminnastaan, kuten riskienhallinnasta, eettisyydestä ja ympäristövaikutuksista, ja toisaalta niiltä odotetaan panosta vihreän siirtymän ja kestäväen talouden mahdollistajina. Käytännössä pankkien vastuullisuus näkyy esimerkiksi vihreiden joukkovelkakirjojen, vastuullisuustavoitteisiin sidottujen lainojen sekä muiden kestäväen rahoituksen instrumenttien kasvussa. Tällaiset tuotteet sitovat rahoituksen yhä tiiviimmin ympäristö- ja sosiaaliin tavoitteisiin ja samalla ne viestivät pankkien sitoutumisesta vastuullisuusstrategioihin. (Scholtens 2009, 162.) Pankit ovat näin ollen paitsi raportoinnin kohteita, myös toimijoita, joiden kautta vastuullisuus konkretisoituu koko yhteiskunnan tasolla. (EBA 2021, 15–16.) Yhteiskunnallinen merkitys tekeekin pankkien vastuullisuusraportoinnista erityisen merkittävän tutkimuskohteen.

Viime vuosina vastuullisuusraportoinnin sääntelykehikko on muuttunut perusteellisesti. EU:n kestävyysraportointidirektiivi (CSRD) ja sen toimeenpanoa ohjaavat ESRS-standardit laajentavat raportointivelvoitteet koskemaan kaikkia suuria yrityksiä ja pörssilistattuja pk-yrityksiä (Niskala & Palmuaro 2023, 3). Uudistus merkitsee huomattavaa muutosta aikaisempaan ei-taloudellisen raportoinnin direktiiviin (NFRD), joka kattoi vain rajatun joukon listattuja suuryrityksiä. CSRD:n myötä raportoinnista tulee aiempaa yksityiskohtaisempaa, standardoitua ja vertailukelpoista (Niskala & Palmuaro 2023, 30). Erityisesti niin sanottu kaksoisolenaisuusperiaate (engl. double materiality) tuo raportointiin uuden ulottuvuuden, jossa yritysten tulee tarkastella sekä sitä, miten vastuullisuuskysymykset vaikuttavat niiden liiketoimintaan, että miten ne itse vaikuttavat ympäristöön ja yhteiskuntaan (Direktiivi/2022/2464/EU). Samanaikaisesti pankkisektoria koskevat myös muut sääntelyuudistukset, kuten Basel III ja CRR3, vahvistavat ESG-riskien huomioimista vakavaraisuuden arvioinnissa ja riskienhallinnassa (EBA 2021, 113). Euroopan pankkiviranomaisen uudet raportointivaatimukset sitovat vastuullisuusnäkökulmat entistä tiiviimmin pankkien toimintaan ja tilinpäätöstietoihin (EBA 2021, 25). Näiden uudistusten myötä vastuullisuusraportointi siirtyy

vapaaehtoisuuteen perustavasta viestinnästä kohti pakollista ja säänneltyä tiedonantoa, jossa standardit määrittelevät, mitä ja miten raportoidaan.

Vaikka on selvää, että sääntely tulee ohjaamaan pankkien vastuullisuusraportointia tulevaisuudessa, on epäselvää, millä tavoin suomalaiset pankit ovat jo ennen näiden velvoitteiden täysimääräistä voimaantuloa puhuneet vastuullisuudesta. Onko vastuullisuus ollut diskursseissa osa strategiaa ja riskienhallintaa, vai onko se näyttäytynyt lähinnä maineenhallinnan välineenä ja sidosryhmien odotuksiin vastaamisena. Aiempi vastuullisuusraportoinnin tutkimus on painottunut pääasiassa kvantitatiivisiin näkökulmiin, joissa on tarkasteltu muun muassa ESG-suoriutumisen vaikutuksia pankkien taloudelliseen menestykseen tai riskitasoon (esim. Wu & Shen 2013; Hojer & Maigne 2024; Batae ym. 2020). Lisäksi aiempi tutkimus on lähestynyt vastuullisuusraportointia pääasiassa sisällönanalyysin kautta (Nwagbara & Belal 2019, 2396). Tämä on tuottanut arvokasta tietoa, mutta se ei ole tavoittanut niitä merkityksiä ja kielellisiä rakenteita, joiden avulla vastuullisuutta esitetään ja muokataan. Sen sijaan laadullisia tutkimuksia, joissa pankkien vastuullisuuspuhetta analysoidisiin diskursiivisesta näkökulmasta, on huomattavasti vähemmän.

Erityisesti suomalaisessa kontekstissa tutkimus on hajanaista, eikä sääntelyä edeltävää vastuullisuusdiskurssia ole tarkasteltu systemaattisesti. Yritysvastuun sekä organisaatioiden tutkimuskentässä onkin tunnustettu tarve monipuolisemmille menetelmille, joista diskurssianalyysi tarjoaa erityisen mielenkiintoisen näkökulman (Nwagbara & Belal 2019; Fairclough 2005). Diskurssilähestymistavan avulla on esimerkiksi osoitettu, miten vastuullisuusraporteissa käytetty kieli voi sekä vahvistaa että haastaa organisaatioiden ja ympäristön välistä suhdetta (Dobers & Springett 2010, 66). Bruunin ja Rydenfeltin (2023, 115) mukaan, kun vastuullisuuden yhteiskunnallinen merkitys on kasvanut ja yrityksiin kohdistuvat odotukset moninaistuneet, ovat myös niiden diskurssit muuttuneet. Myös Fairclough (2005, 931–933) toteaa, että kriittinen diskurssianalyysi auttaa ymmärtämään, miten yhteiskunnalliset siirtymät rakentuvat diskursiivisesti, mutta kytkeytyvät myös taloudellisiin ja institutionaalisiin rakenteisiin. Aspholm ym. (2024, 12) korostavat, että uuden kestävyysraportointidirektiivin täysimääräinen voimaantulo on merkittävin muutos taloudellisessa raportoinnissa sitten kansainvälisten taloudellisten raportointistandardien (IFRS) käyttöönoton. Tämä lisää tarvetta tutkia, millaisin kielellisin keinoin vastuullisuutta jäsenetään ja miten nämä jäsennykset ohjaavat tulevaisuuden suuntaa (Mark-Ungericht & Weiskopf 2007, 287).

Tämä muodostaa tutkimusaukon, johon tämä tutkielma pyrkii vastamaan. Tutkielma vastaa tunnustettuun tarpeeseen syventää ymmärrystä yritysvastuun ja vastuullisuuden diskursseista (Siltaoja

2009, 193) suomalaisten pankkien vastuullisuusraportoinnissa ja laajentaa samalla vastuullisuusraportoinnin tutkimusperinnettä (Nwagbara & Belal 2019, 2413). Tutkimuksen näkökulmasta juuri nykyhetki on erityisen kiinnostava, sillä se tarjoaa mahdollisuuden tarkastella, miten suomalaiset pankit ovat rakentaneet vastuullisuuttaan diskursiivisesti ennen pakollisen sääntelyn täysimääräistä voimaantuloa. Tavoitteena on ensinnäkin analysoida, millaisia diskursseja pankkien vastuullisuusraportit sisältävät ja millaisia merkityksiä nämä diskurssit luovat vastuullisuudelle. Toiseksi tutkielma tarkastelee, miten pankkien vastuullisuuspuhe on muuttunut ajassa suhteessa sääntelykehitykseen. Tämä pitkittäinen näkökulma lisää ymmärrystä siitä, miten vastuullisuuden puhetavat muovautuvat, vahvistuvat ja limittyvät toisiinsa sekä millaisia jännitteitä vastuullisuuden käsitteeseen liittyy suomalaisella pankkisektorilla.

1.2 Tutkimuksen tavoite, rajaus ja rakenne

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten suomalaiset pankit rakentavat vastuullisuuspuhettaan ja miten tämä puhe on muuttunut vuosina 2016-2023. Diskurssianalyysin avulla tunnistetaan pankkien vastuullisuusraporteista kehyksiä, jotka jäsentävät sitä, millä keinoin vastuullisuudesta viestitään. Kehysten tarkastelu mahdollistaa arvioinnin siitä, missä määrin vastuullisuuspuhe vastaa raportointistandardien vaatimuksia ja sisältää konkreettisia tekoja ja missä määrin se puolestaan palvelee viestinnällisiä tavoitteita, kuten maineenhallintaa ja sidosryhmien odotuksiin vastaamista. Koska sääntelykehys on muuttunut tarkastelujaksolla, tutkimus tarkastelee samalla, miten diskurssit ovat kehittyneet tämän muutoksen myötä. Tutkimuksen tavoite on vastata kysymykseen:

Millaisia diskursseja suomalaiset pankit rakentavat vastuullisuusraporteissaan ja miten nämä diskurssit ovat kehittyneet suhteessa sääntelykehitykseen?

Tutkimuksen kohteena on neljä Suomessa toimivaa valtakunnallisesti merkittävää pankkia: Nordea, OP, S-pankki sekä Aktia, jotka yhdessä edustavat suomalaisen pankkisektorin moninaisuutta. Nordea tuo mukanaan kansainvälisen ja sijoittajavetoisen näkökulman, OP edustaa osuustoiminnallista ja yhteisöllistä mallia, S-Pankki kuluttaja- ja arkilähtöistä vastuullisuutta sekä Aktia taas perinteisen finanssitalon näkökulmaa. Kaikkia valittuja pankkeja on koskenut samat EU:n vastuullisuusraportointia koskevat sääntelyt, mikä mahdollistaa diskurssien vertailun yhteisen sääntelykehikon puitteissa. Tutkimusaineisto koostuu tilikausien 2016–2023 vuosikertomuksista ja niiden vastuullisuusosioista sekä mahdollisista erillisistä vastuullisuusraporteista. Aikaväli kattaa

sekä ei-taloudellisen raportoinnin direktiivin (NFRD) soveltamisen että siirtymän kohti uutta kestävyysraportointidirektiiviä (CSRD), minkä vuoksi se tarjoaa kattavan kontekstin vastuullisuusdiskurssien muutosten tarkastelulle. Tieteellisessä viitekehyksessä käsitellään pankkien roolia yhteiskunnassa ja niiden vastuullisuutta, pankkien vastuullisuusraportointiin vaikuttavaa sääntelyä sekä aiempaa tutkimusta yritysvastuun diskursseista, jotka muodostavat kokonaisuuden, jonka kautta voidaan hahmottaa pankkien vastuullisuusdiskurssien taustaa ja merkitystä tutkimuksen kannalta.

Tutkimuksen tuloksena tunnistetaan, millaisiin kehyksiin pankit ovat sitoneet vastuullisuutensa. Kehysten tarkastelu auttaa ymmärtämään, painottuvatko raporteissa maineenhallinnalliset viestinnälliset kehykset vai kehykset, jotka heijastavat pankkeja velvoittavia raportointisääntelyjä. Samalla voidaan arvioida, missä määrin pankkien vastuullisuusraportointi jo nyt vastaa lähivuosina täysimääräisesti voimaan tulevia standardiuudistuksia. Tutkimus tarjoaa uutta tietoa paitsi pankkien vastuullisuuspuheen luonteesta myös siitä, miten kielellisin keinoin rakennettu diskurssi suhteutuu konkreettisiin vastuullisuustoimiin. Suomalaisessa kontekstissa vastuullisuusraportointia on tarkasteltu toistaiseksi vain hajanaisesti, eikä sääntelyä edeltävää diskurssia ole analysoitu systemaattisesti. Kansainvälisessä tutkimuksessa on kuitenkin osoitettu, että vastuullisuuspuhe heijastaa sekä organisaatioiden ja ympäristön välistä suhdetta että laajempia yhteiskunnallisia siirtymiä (Dobers & Springett 2010, 66; Fairclough 2005, 931–933). Tämä tutkielma vastaa tunnistettuun tarpeeseen syventää ymmärrystä yritysvastuun diskursseista ja niiden muutoksesta suomalaisella pankkisektorilla (Siltaja 2009, 193).

Tutkielma rakentuu viidestä pääluvusta. Johdannon jälkeen toisessa luvussa tarkastellaan yritysvastuuta ja pankkien roolia yhteiskunnassa, mikä luo taustan pankkien vastuullisuustoiminnan yhteiskunnalliselle merkitykselle. Lisäksi luvussa käsitellään aiempaa diskurssitutkimusta pankkisektorilta ja vastuullisuusraportoinnista. Kolmannessa luvussa käsitellään vastuullisuus- ja kestävyysraportointia koskevan sääntelyn kehitystä vuodesta 2016 lähtien ja muutoksia, joita sääntelyssä on tänä aikana tapahtunut. Nämä kaksi teoreettista lukua muodostavat perustan tutkielman empiiriselle osalle. Neljännessä luvussa siirrytään empiiriseen analyysiin, jossa tarkastellaan neljän suomalaisen pankin vastuullisuusraporteissaan käyttämiä diskursseja ja analysoidaan niiden muutosta. Viides luku kokoaa yhteen empiirisen tutkimuksen tulokset, vastaa tutkimuskysymykseen ja esittää tutkimustulosten pohdintaa. Luvussa esitetään myös tutkielman tulosten merkitys sekä jatkotutkimusideat.

1.3 Tutkimuksen metodologia ja metodit

Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, sillä sen tavoitteena on ymmärtää, millaisia merkityksiä suomalaiset pankit liittävät vastuullisuuteensa ja miten nämä merkitykset rakentuvat kielellisesti. Laadullinen lähestymistapa mahdollistaa sen, että tutkimus ei rajoitu pelkästään siihen, mitä tietoa raporteissa esitetään, vaan keskittyy myös siihen, miten asiat esitetään, mitä painotetaan ja millaisia merkityksiä ja tulkintoja diskursiiviset valinnat tuottavat. Tämä sopii hyvin tutkimuskysymykseen, joka ei tähtää määrälliseen mittaamiseen vaan vastuullisuuspuheen monimuotoisuuden tulkintaan. Tutkimusmenetelmänä käytetään diskurssianalyysia, jonka avulla vastuullisuuspuhetta voidaan analysoida. Diskurssianalyysi on tutkimussuuntaus, joka tarkastelee kielenkäyttöä eri näkökulmista ja korostaa, että viestintä on sosiaalista toimintaa, joka saa merkityksensä aina tietyssä ajallisessa ja tilanteisessa kontekstissa. (Metsämuuronen 2008, 33–34.)

Diskurssitutkimuksessa ollaan kiinnostuneita juuri siitä, millaisia kulttuurillisia merkityksiä diskursseilla tuotetaan ja miten niillä rakennetaan yhteistä sosiaalista todellisuutta (Jokinen ym. 2016, 267). Sen ydin on kielenkäytön ja muun merkityksiä välittävän toiminnan tarkastelussa, jossa analyysin kohteena on se, miten sosiaalinen todellisuus rakentuu erilaisten käytäntöjen kautta (Ilmonen 2018, 140). Tutkimusmenetelmälle tyypillinen kohdealue on yritysten sosiaalisiin käytäntöihin liittyvän retoriikan tutkiminen (Pälli & Lillqvist 2020, 385), kuten tässäkin tutkimuksessa. Diskurssianalyysi auttaa ymmärtämään, mitä kielellisiä valintoja tehdään arkielämän tilanteissa. Siltaojan ja Sorsan (2020) mukaan analyysin avulla voidaan tarkastella, miten diskurssien avulla voidaan suostutella lukijaa tietynlaisen todellisuuden hyväksymiseen sekä sulkea vaihtoehtoisia näkökulmia pois. Kielelliset valinnat voivat antaa tietoa sosiaalisesta, kulttuurisesta tai poliittisesta kontekstista (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 18) sekä siitä, etteivät sanat itsessään ole yksiselitteisiä, sillä ne voivat merkitä erilaisia asioita eri asiayhteyksissä (Metsämuuronen 2008, 34). Diskurssianalyysi tarjoaa työkalut näiden kehysten kielelliseen erittelyyn, sillä sen avulla voidaan tarkastella millaisia sanoja, ilmaisuja, retorisia keinoja ja toistuvia teemoja raporteissa käytetään ja miten näiden kautta rakentuu tietynlainen kuva vastuullisuudesta (Pietikäinen ja Mäntynen 2009, 14–16).

Tutkimusmenetelmänä hyödynnetään diskurssianalyysia, jossa diskurssit nimetään kehyksiksi. Diskurssi ymmärretään sosiaalisena jaettuna merkitystapana tai merkityssuhteiden järjestelmänä, joka rakentuu kielellisissä käytännöissä ja ohjaa tapaamme ymmärtää todellisuutta (Pietikäinen ja Mäntynen 2009, 13–14). Kehyksen käsitteellä tarkoitetaan sitä, miten jokin tilanne rajataan ja hahmotetaan tietyllä tavalla. Kehys toimii ikään kuin tulkinnan raameina, joiden avulla voidaan

ymmärtää, mitä tilanteessa tapahtuu ja mitä eri puhettavat merkitsevät. (Alasuutari 2011, 181). Tässä tutkimuksessa kehyksiä käytetään analyysin työkaluna, joiden avulla tunnistetaan, millaisten kehyksien sisällä pankit jäsentävät vastuullisuuttaan. Kehykset antavat perustavan vastauksen siihen, miten jokin tilanne tai tapahtuma on ymmärrettävä ja mitä siinä on meneillään (Peräkylä 2001, 356). Myös Jokinen (1999, 127) korostaa, että diskurssianalyysissä retoristen keinojen ja merkityssisältöjen lisäksi on tärkeää tarkastella myös sitä, mitä kyseisillä argumenteilla tehdään tilanteissa, joissa ne tuotetaan. Näin kehys ei ole irrallinen diskurssista, vaan se antaa rakenteen, jonka sisällä diskurssi ilmenee ja jossa se saa tulkinnallisen painoarvonsa. Tutkimuksessa diskurssien nimeäminen kehyksiksi auttaa tekemään näkyväksi sen, millaisia institutionaalisia ja yhteiskunnallisia positioita pankkien vastuullisuuspuhe rakentaa. (Alasuutari 2011, 181).

Kehysten sisällä diskurssien tarkasteluun hyödynnetään Jokisen (1999, 126) vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analyysia, kun tarkastellaan sitä, millaisin keinoin pankit pyrkivät tekemään omasta vastuullisuudestaan uskottavaa. Retorinen analyysi lähestyy kielenkäyttöä keinona rakentaa tietynlaisia tulkintoja todellisuudesta ja tekee näkyväksi kielelliset strategiat, joiden avulla tietyt näkemykset pyritään näyttämään uskottavina, perusteltuina ja yleisesti hyväksyttävänä. Siinä tarkastellaan, miten teksti ohjaa lukijaa samaistumaan ja sitoutumaan tiettyyn näkökulmaan ja omaksumaan sen todellisuutena. Koska pankkien vastuullisuusraportointi ei ole pelkkää neutraalia raportointia, vaan myös tekstiä, jonka avulla ne rakentavat kuvaa itsestään vastuullisina, retorinen analyysi mahdollistaa sanavalintojen sekä puhetapojen havaitsemisen, joilla pankit pyrkivät vakuuttamaan sidosryhmänsä vastuullisuutensa aitoudesta.

Jokinen (1999, 132–152) esittelee yleisiä retorisia keinoja, joiden avulla usein pyritään vahvistamaan omia argumentteja sekä vakuuttamaan kuulijaa omasta näkökulmastaan todellisuutena. Keinoina, joilla argumentin esittäjän vaikuttavuutta pyritään lisäämään, usein käytetään argumentoijan etäännyttämistä omista intresseistään, puhujakategorioilla oikeuttamista, liittoutumisasteen sääntelyä sekä lausunnon vahvistamista konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla. Esitettyjä argumentteja usein taas pyritään vahvistamaan esittämällä väitteet itsestään selvinä, kategorioiden käytöllä, yksityiskohdilla ja narratiiveilla vaikuttamalla sekä numeerisella ja ei-numeerisella määrällistämällä. Pankit luovat yhteiskunnallista kuvaa siitä, mitä vastuullisuus tarkoittaa. Retorinen analyysi auttaa tunnistamaan niitä kielellisiä keinoja, joilla pankit vahvistavat omaa asemaansa ja argumenttejaan vastuullisuuden todellisuuden luomisessa.

Diskurssianalyysi on perusteltu menetelmä tutkimukselle, koska vastuullisuus on ilmiönä pitkälti kielellisesti tuotettu. Vastuullisuutta ei voida mitata pelkästään numeroina tai tilastoina, vaan se

rakentuu myös lupauksissa, sitoumuksissa, periaatteissa ja arvoissa, joita pankin raporteissaan esittävät. (Siltaoja 2009.) Diskurssianalyysi mahdollistaa sen, että vastuullisuus ymmärretään jatkuvana merkityksenanto- ja neuvotteluprosessina, jossa pankit muotoilevat vastuullisuutta suhteessa sidosryhmien odotuksiin, sääntelykehykseen ja yhteiskunnallisiin trendeihin. Kielelliset valinnat voivat esimerkiksi vahvistaa tietynlaista kuvaa organisaation ja ympäristön suhteesta tai osallistua tämän suhteen sosiaaliseen rakentamiseen, sillä sosiaaliset ilmiöt, kuten vastuullisuus, välittyvät diskursseissa. (Dobers & Springett 2010; Fairclough 2005). Retorisen analyysin keinoin tunnistetaan, mitä kielellisiä keinoja pankit käyttävät oman vastuullisuuspuheensa vahvistamiseen. Näin ollen diskurssianalyysi tarjoaa välineen paitsi raporteissa esiintyvien teemojen tunnistamiseen niin myös niiden merkitysten ja vaikuttavuuden ymmärtämiseen.

Tutkimusaineisto muodostuu neljän suomalaisen pankin (Nordea, OP, S-Pankki ja Aktia) vuosikertomuksista ja niiden vastuullisuusosioista tilikausilta 2016-2023. Lisäksi hyödynnetään mahdollisia erillisiä vastuullisuusraportteja, mikäli pankki on julkaissut sellaisia. Tutkielmassa käytetään käsitettä vastuullisuusraportointi. Vastuullisuusraportoinnilla tarkoitetaan laajempaa kokonaisuutta, joka koostaa ymmärryksen yrityksen vastuullisuudesta, kuin pelkällä lakisääteisellä kestävyysraportoinnilla (Suomen Tilintarkastajat, 2023). Tämän vuoksi tutkielmassa puhutaan vastuullisuusraportoinnista, jotta voidaan standardoidun kestävyysraportoinnin lisäksi tutkia myös vapaaehtoista vastuullisuuteen kohdistuvaa raportointia. Ajanjaksoksi valittiin vuodet 2016–2023, sillä ne kattavat sekä EU:n ei taloudellisen raportoinnin direktiivin (NFRD) että siirtymän kohti uutta kestävyysraportointidirektiiviä (CSRD), jonka vaikutukset tulevat täysimääräisesti voimaan lähivuosina. Näin voidaan tarkastella paitsi pankkien vastuullisuuspuheen sisältöä, myös sen ajallista kehitystä suhteessa sääntelymuutoksiin. Aineisto on kerätty pankkien verkkosivuilta julkisesti saatavilla olevista lähteistä.

Aineiston analyysi eteni vaiheittain. Tutkielman empiirinen osuus alkoi aineiston valmistelulla ja siihen perehtymisellä. Ensimmäisessä vaiheessa aineistosta poimittiin vastuullisuutta määrittäviä ja perustelevia tekstikatkelmia. Tämän jälkeen katkelmat ryhmiteltiin sen mukaan, millaisena vastuullisuus niissä kehystyy ja millaisia retorisia keinoja niissä käytetään. Kun kehykset saatiin muodostettua, analysoitiin niiden sisällä esiintyvien diskurssien retorisia keinoja Jokisen luokittelujen avulla. Mikäli katkelma sisälsi piirteitä useammasta kehyksestä, se sijoitettiin ensisijaiseen kehykseen. Lopuksi muodostettujen kehysten avulla analysoitiin, mitkä kehykset painottuivat eri vuosien raporteissa, jotta saatiin muodostettua kokonaiskuva diskurssien kehittymisestä.

1.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökulmat

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään usein validiteetin, eli kuinka hyvin valitut menetelmät tukevat tutkimuskysymyksen tavoitetta, sekä reliabiliteetin eli tutkimuksen toistettavuuden käsitteiden avulla. Käsitteet kuitenkin vastaavat lähinnä määrällisen tutkimuksen tarpeita, ja niiden soveltamista laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin on kritisoitu. (Sarajärvi & Tuomi 2017, 160.) Diskurssianalyysi on perusteltu valinta tutkimusmenetelmäksi, koska tutkimuksessa tarkastellaan pankkien vastuullisuuspuhetta ja sen kehitystä kielellisistä ja merkityksellisistä näkökulmista. Reliabiliteetti eli tutkimuksen toistettavuus on laadullisessa tutkimuksessa rajallinen, sillä tulokset pohjautuvat tutkijan tekemään tulkintaan (Sarajärvi & Tuomi 2017, 160–161). Tässä tutkimuksessa reliabiliteettia vahvistaa kuitenkin se, että analyysi perustuu selkeästi rajattuun ja dokumentoituun aineistoon ja analyysin vaiheet on pyritty kuvaamaan systemaattisesti.

Analyysin luotettavuutta pyrittiin vahvistamaan erityisesti aineiston systemaattisen käsittelyn ja analyysiprosessin huolellisen dokumentoinnin avulla. Aineisto rajattiin ennalta määriteltyihin pankkeihin ja ajanjaksoon ja analyysissa noudatettiin johdonmukaista etenemistä aineiston poiminnasta kehysten muodostamiseen ja edelleen retoristen keinojen tarkasteluun. Analyysiprosessi eteni vaiheittain siten, että aineistosta tunnistettiin ensin vastuullisuuteen liittyvät keskeiset teemat, minkä jälkeen näitä teemoja jäsennettiin kehysten avulla laajemmiksi merkityskokonaisuuksiksi. Tämä vaiheittainen eteneminen tukee analyysin systemaattisuutta ja vähentää satunnaisten tulkintojen vaikutusta. Kehysten muodostaminen perustui useaan aineiston läpilukuun, joiden aikana alustavia tulkintoja tarkennettiin ja suhteutettiin kokonaisuuteen. Analyysin ohessa aineistosta tuotiin esiin esimerkkikatkelmia havaintojen tueksi, joka lisää johtopäätösten läpinäkyvyyttä. Näin analyysi ei perustu yksinomaan tutkijan tekemään tulkintaan, vaan tarjoaa lukijalle konkreettisen näkymän aineistoon ja sen kielellisiin rakenteisiin.

Tutkijan rooli ja tulkinnan subjektiivisuus ovat laadullisessa tutkimuksessa keskeisiä huomioitavia tekijöitä. Tutkija osallistuu aktiivisesti merkitysten rakentamiseen ja kehysten tulkitsemiseen, mikä tarkoittaa, että analyysi ei ole täysin objektiivinen. Jokinen ym. (2016, 35) korostavat, että diskurssit ovat tutkijan oman tulkinnan tuloksia ja analysoitavat tekstit usein ovat moniselitteisiä, minkä vuoksi ne ovat avoimia hyvinkin erilaisille tulkinnoille. Tätä hallitaan kuvaamalla avoimesti analyysiprosessi sekä tuomalla esiin tutkimuksen rajaukset ja mahdolliset tulkinnanvaraisuudet. Tutkielman analyysissa esitetään myös suoria tekstikatkelmia, joiden perusteella tulkinnat ovat tehty. Aineiston eettisyys on tämän tutkimuksen näkökulmasta selkeä. Tutkimusaineisto muodostuu

pankkien vuosikertomuksista ja vastuullisuusraporteista, jotka ovat julkisesti saatavilla olevia dokumentteja. Näin ollen tutkimus ei sisällä henkilötietoja tai arkaluonteisia tietoja, eikä se aseta tutkittavia tahoja eettisesti ongelmalliseen asemaan. Lisäksi aineiston julkinen luonne tukee tutkimuksen läpinäkyvyyttä ja lisää sen luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyy myös kysymys tulosten yleistettävyydestä. Aineisto koostuu neljän suomalaisen pankin vastuullisuusraporteista, mikä mahdollistaa syvällisen ja kontekstisidonnaisen analyysin, mutta rajoittaa tulosten sovellettavuutta laajemmin pankkisektoriin tai muihin toimialoihin. Valitut pankit edustavat kuitenkin keskeistä osaa suomalaisesta pankkijärjestelmästä ja toimivat samassa sääntelykehyksessä, mikä tukee tulosten merkityksellisyyttä juuri suomalaisen pankkisektorin näkökulmasta. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena ei ole tilastollinen yleistettävyys, vaan ilmiön teoreettinen ymmärtäminen ja käsitteellinen jäsentäminen (Sarajärvi & Tuomi 2017, 99). Tässä tutkimuksessa tulosten yleistettävyys perustuu ensisijaisesti analyttiseen yleistämiseen, jossa yksittäisten tapausten avulla pyritään tunnistamaan laajempia diskursiivisia rakenteita ja merkityskokonaisuuksia. Näin tutkimus tuottaa tietoa siitä, millaisiin kehyksiin vastuullisuus pankkien raportoinnissa tavallisesti kiinnittyy ja millaisia kehityssuuntia diskursseissa on havaittavissa. Vaikka tuloksia ei voida suoraan yleistää kaikkiin pankkeihin tai tuleviin raportointikäytäntöihin, ne tarjoavat perustellun lähtökohdan vastuullisuusraportoinnin kielellisen luonteen ymmärtämiselle.

2 Pankkisektori, vastuullisuus ja diskurssit

2.1 Yritysvastuu ja pankkien rooli yhteiskunnassa

Vastuullisuus on ollut osa edelläkävijäyritysten strategiaa jo useamman vuoden ajan (Dahlqvist ym. 2022, 17). Nykyaikaisen yritysvastuun käsitteen takana voidaan ajatella olevan kolme näkökulmaa, jotka ovat liiketoimintaetiikka, yrityksen rooli yhteiskunnassa sekä kestävä kehitys. Nämä kolme tekijää ovat muovanneet käsityksen siitä, mitä yritysvastuulla tänä päivänä tarkoitetaan. (Harmaala & Jallinoja 2012, 13.) Yritysvastuulla viitataan tavallisesti yrityksen vapaaehtoiisiin käytäntöihin ja toimenpiteisiin, joilla ne pyrkivät kantamaan yhteiskunnallista vastuuta ja vastaamaan sidosryhmiensä odotuksiin (Harmaala & Jallinoja 2012, 16). Voidaan ajatella, että vähimmäisvaatimus yrityksen vastuullisuudelle on paikallisten lakien mukaan toimiminen, mutta itse yritysvastuun toteuttamiselle on useita kannustimia. Kannustimia yritysvastuun vapaaehtoiselle toteuttamiselle ovat taloudelliset sekä julkishallinnon kannustimet, yrityksen omat arvot sekä sidosryhmien odotukset. (Harmaala & Jallinoja 2012, 57–58.) Toisaalta yritysvastuu ei kuitenkaan enää tarkoita pelkästään vapaaehtoisia, liiketoiminnan ulkopuolisia tekoja. Sen sijaan se on normatiivinen käsite, johon liittyy yhteiskunnan, sidosryhmien ja lainsäädännön asettamia odotuksia. Vastuullisuus ulottuu ennen kaikkea yritysten ydinliiketoimintaan ja sen vaikutuksiin. Todellista vastuullisuutta ei siis saavuteta erillisillä imagollisilla teoilla, vaan vastuullisilla toimintatavoilla osana liiketoiminnan perustaa. (Dahlqvist ym. 2022, 25.)

Yritysvastuuseen liitetään usein monia termejä. ESG-termi kytkeytyy vahvasti yritysvastuuseen, sillä se antaa kehyksen tarkastella yritysten toimintaa ESG-näkökulmista taloudellisen suorituskyvyn lisäksi. Yritysvastuuseen liitetään myös usein yhteiskuntavastuu sekä vastuullinen liiketoiminta. (Dahlqvist ym. 2022, 26.) Yhteiskuntavastuulla (engl. corporate social responsibility, CSR) taas tarkoitetaan yrityksen ja julkisen vallan yhteyttä siitä, millainen on yrityksen ja yhteiskunnan välinen työnjako kansalaisten ja ympäristön hyvinvoinnin rakentamisessa. Ajatellaan, että taloudellisen vastuun lisäksi yrityksillä on myös vastuu ympäristön sekä vaikutuspiirissään olevien ihmisten hyvinvoinnista. (Harmaala & Jallinoja 2012, 14.) Nykyisin kaikilla näillä käsitteillä pyritään pitkälti samoihin tavoitteisiin (Dahlqvist ym. 2022, 26). Myös yhteiskunnalliset ilmiöt, kuten kestävyys, vaatimustenmukaisuus (engl. compliance) ja eettisyys sitoutuvat vahvasti yritysvastuuseen. Ne toisaalta ovat myös omillaan suuria kokonaisuuksia, mutta ne voidaan nähdä myös yritysvastuunormeihin vaikuttavina taustailmiöinä. Kestävyydellä tarkoitetaan sellaista yritysten toimintaa, joka turvaa elinkelpoista ympäristöä sekä nykyisille että tuleville sukupolville. Sen

ytimessä on pitkäjänteinen näkökulma ja vastuu ylisukupolvisista vaikutuksista. Se on kuitenkin pelkkiä ympäristökysymyksiä laajempi käsite, sillä sen lisäksi se huomioi myös sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden. Vaatimustenmukaisuudella tarkoitetaan yritysten aktiivista ja tunnollista niille asetettujen lakien ja muiden sitoumusten noudattamista. Eettisyys puolestaan on pitkälti sidosryhmien odotus, että yritykset luovat oikein toimimisen kulttuuria ja ylläpitävät sitä. (Dahlqvist ym. 2022, 30–35.)

Yritysvastuun tutkimuskenttää on myös luonnehdittu käsitteellisesti hajanaiseksi ja moniulotteiseksi, sillä vastuullisuutta koskevat teoriat perustuvat erilaisiin käsityksiin yritysten ja yhteiskunnan välisestä suhteesta (Garriga & Mele 2004). Garriga ja Mele (2004, 51–52) korostavat, että yritysvastuu ei ole yhtenäinen tai yksiselitteinen käsite, vaan se rakentuu useista rinnakkaista teoreettisista lähestymistavoista, jotka painottavat eri tavoin taloudellisia, poliittisia, sosiaalisia ja eettisiä ulottuvuuksia. Tämän vuoksi yritysvastuun sisältö ja painotukset vaihtelevat sen mukaan, millaisena yrityksen rooli yhteiskunnassa ymmärretään.

Garriga ja Mele (2004) jäsentävät yritysvastuuteoriat neljään pääryhmään. Instrumentaalisissa teorioissa yritysvastuu ymmärretään välineenä taloudellisten tavoitteiden ja varallisuuden saavuttamiseksi, jolloin vastuullinen toiminta on hyväksyttävää siltä osin kuin se tukee pitkän aikavälin kannattavuutta ja kilpailukykyä. Poliittisissa teorioissa korostuu yritysten yhteiskunnallinen valta ja tästä seuraava vastuu erityisesti tilanteissa, joissa yritykset osallistuvat yhteiskunnalliseen päätöksentekoon tai täydentävät julkisen vallan roolia. Integroituissa teorioissa yritysvastuu nähdään vastauksena yhteiskunnallisiin odotuksiin ja sidosryhmien vaatimuksiin, jolloin vastuullisuus kytkeytyy legitimitietin rakentamiseen. Eettisissä eli arvopohjaisissa teorioissa puolestaan yritysvastuu perustuu moraalisiin velvollisuuksiin ja arvoihin, jotka eivät ole riippuvaisia taloudellisista hyödyistä.

Keskeistä Garrigan ja Melen (2004) luokittelussa on näkemys siitä, että nämä teoriat eivät sulje pois toisiaan, vaan esiintyvät usein rinnakkain. Yritysten vastuullisuutta koskeva toiminta ja viestintä voivat samanaikaisesti heijastaa useita teoreettisia logiikoita, mikä tekee vastuullisuudesta moniulotteisen ja osin jännitteisen ilmiön. He painottavat, että yritysvastuu on pohjimmiltaan seuraus siitä, miten yrityksen ja yhteiskunnan välinen suhde ymmärretään. Yrityksiä ei nähdä ainoastaan taloudellisina toimijoina, vaan myös yhteiskunnallisina instituutioina, joiden toiminnalla on laajempia vaikutuksia sosiaaliseen vakauteen, hyvinvointiin ja kestävään kehitykseen. Tässä mielessä yritysvastuu muodostuu normatiiviseksi oletukseksi hyväksyttävästä toiminnasta. Vastuullisuus ei

näyttäyty yhtenä mahdollisena toimintatapana muiden joukossa, vaan osana sitä, miten yritysten odotetaan toimivan yhteiskunnassa.

Finanssisektoria pidetään maailmanlaajuisesti keskeisenä kestäväen kehityksen edistäjänä. Pankit eroavat muista yrityksistä siinä, että ne toimivat rahoituksen välittäjinä ja vaikuttavat suoraan siihen, millaiset hankkeet ja liiketoiminnot yhteiskunnassa saavat taloudellista tukea. Tästä syystä oman vastuullisuutensa lisäksi pankkien toiminnalla on merkittävä rooli vihreän siirtymän vauhdittamisessa ja kestäväen talouden rakentamisessa. (Aspholm ym. 2024, 15–16.) Pankkien vastuullisuutta voidaan siis pitää kaksijakoisena ilmiönä. Toisaalta niiden tulee huolehtia omasta toiminnastaan, kuten riskienhallinnasta, eettisyydestä ja ympäristövaikutuksista ja toisaalta niiltä odotetaan panosta vihreän siirtymän sekä kestäväen talouden mahdollistajina. Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi vihreiden joukkovelkakirjojen ja vastuullisuustavoitteisiin sidottujen lainojen lisääntymisenä, jotka suuntaavat rahoitusta ympäristö- ja yhteiskuntavastuuta tukeviin kohteisiin. (Scholtens 2009, 162.) Tällaiset tuotteet sitovat rahoituksen yhä tiiviimmin ympäristö- ja sosiaalisiin tavoitteisiin ja samalla ne viestivät pankkien sitoutumisesta vastuullisuusstrategioihin (EBA 2021, 10–12).

Pankkien ja muiden rahoitusalan toimijoiden rooli on ohjata yksityistä pääomaa kestäväen talouden tukemiseen tarjoamalla sijoittajille tuotteita, jotka aidosti edistävät ympäristötavoitteiden saavuttamista. Kun tällaisille tuotteille asetetaan yhteiset vaatimukset ja sääntöjä siitä, milloin jotain saa markkinoida ”vihreänä” sijoituksena, sijoittajat voivat luottaa paremmin siihen, että heidän varansa todella menevät ympäristöä tukeviin kohteisiin. Samalla lisätään läpinäkyvyyttä, vahvistetaan sijoittajien tietoisuutta ja estetään viherpesu, eli tilannetta, jossa tuote esitetään ympäristöystävällisenä ilman, että se todellisuudessa täyttää ympäristövaatimuksia. (Asetus/2020/852/EU.) Pankit ovat näin ollen paitsi raportoinnin kohteita, myös toimijoita, joiden kautta vastuullisuus konkretisoituu koko yhteiskunnan tasolla (EBA 2021, 15-16).

2.2 Vastuullisuuden käsite pankkitoiminnassa

Aspholmin ym. (2024, 19) mukaan vastuulliselle yritystoiminnalle ei vielä ole olemassa yhtenäistä, yleistettävää ja globaalia määritelmää. Yritystoiminnassa vastuullisuutta voidaan kuitenkin jäsentää yritysvastuun, taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun käsitteiden avulla (Harmaala & Jallinoja 2022, 17). YK:n ympäristöohjelma UNEP (United Nations Environment Programme) määrittelee vastuullisen pankkitoiminnan toiminnaksi, joka vahvistaa pankkien operatiivista resilienssiä, varmistaa niiden toiminnan pitkän aikavälin kestävyuden ja tukee liiketoiminnan kasvua.

Vastuullisen pankkitoiminnan periaatteet auttavat pankkeja tunnistamaan ja hallitsemaan riskejä, mahdollisuuksia ja vaikutuksia neljällä toisiinsa kytkeytyvällä osa-alueella: ilmasto, luonto, ihmisoikeudet sekä terveet ja osallistavat taloudet. Periaatteet ohjaavat toimintaa sekä yksittäisen pankin tasolla että edistävät laajempaa systemaattista muutosta tarjoamalla kestävänsä pankkitoiminnan viitekehyksen, jonka avulla pankit voivat ryhtyä konkreettisiin toimiin ja edetä kohti globaaleja ja paikallisia kestävänsä tulevaisuuden tavoitteita. (UNEP 2025.) OECD taas määrittelee pankkien vastuullisuutta kestävänsä rahoituksen kautta. Heidän mukaansa kestävä rahoitus tarkoittaa ympäristöön, yhteiskuntaan ja hyvään hallintotapaan (ESG) liittyvän tiedon integroimista yritysten ja rahoituslaitosten päätöksentekoprosesseihin. Se on keskeinen väline ilmasto- ja muiden kestävyysliittyvien riskien hallinnassa sekä yhteiskunnan kasvaviin odotuksiin vastaamisessa kohti kestävänsä taloutta. (OECD 2025.)

YK:n tukemat vastuullisen sijoittamisen periaatteet (engl. Principles for Responsible Investment, PRI) ovat vuonna 2006 käynnistetty kansainvälinen sijoittajille suunnattu aloite, jonka tavoitteena on edistää ESG:hen liittyvien tekijöiden systemaattista huomioon ottamista sijoitustoiminnassa. PRI:hin liittyneet organisaatiot sitoutuvat integroimaan ESG-näkökulmia sijoitusanalyysiin, päätöksentekoon, omistajaohjaukseen sekä edistämään läpinäkyvää ESG-raportointia sijoituskohteissaan. Lisäksi allekirjoittajat pyrkivät edistämään vastuullisen sijoittamisen käytäntöjen laajempaa omaksumista sijoitusosalalla ja tekemään yhteistyötä muiden sijoittajien kanssa näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. PRI edellyttää jäseniltään säännöllistä raportointia periaatteiden toimeenpanosta ja edellyttää näiden raporttien olevan julkisesti saatavilla, mikä lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta. (Isotalo & Silvola 2022, 12–13.) Finanssiala ry:n hallitus linjasi kesällä 2019, että suomalainen finanssiala sitoutuu kokonaisuudessaan YK:n kansainvälisiin vastuullisen toiminnan periaatteisiin, jotka kattavat vastuullisen pankkitoiminnan lisäksi myös kestävänsä vakuutus- ja sijoitustoiminnan periaatteet (Finanssiala ry, 2019.)

Vastuullisuus pankkien sijoitustuotteiden tarjoamisessa ja markkinoinnissa liittyy olennaisesti sijoittajansuojan ja markkinoiden luottamuksen ylläpitämiseen. Suomessa Arvopaperimarkkinalaki edellyttää hyvän arvopaperimarkkinatavan noudattamista ja kieltää totuudenvastaisen tai harhaanjohtavien tietojen antamisen sijoitustuotteista. Tämä luo oikeudellisen perustan sille, että myös vastuullisuuteen ja ESG-näkökulmiin liittyvien väittämien tulee olla paikkansapitäviä, ymmärrettäviä ja todennettavissa. (Arvopaperimarkkinalaki 746/12.) EU:n rahoitusmarkkinoita koskevaa MiFID II (engl. Markets in Financial Instruments Directive II) -kehikkoa on täydennetty siten, että sijoituspalvelussa asiakkaan kestävyysmieltymykset tulee sisällyttää soveltuvuusarviointiin, mikä tuo vastuullisuusteemat mukaan osaksi sijoitusneuvontaa. Lisäksi

tuotehallintaa koskevat muutokset edellyttävät kestävyystekijöiden huomioimista tuotteiden suunnittelussa, kohdemarkkinamäärittelyssä ja jakelussa. Vastuullisuus ei näin rajaudu yksittäisiin ESG-tuotteisiin, vaan koskee myös sitä, miten tuotteita rakennetaan, kenelle niitä myydään ja miten niistä viestitään koko tuote-elinkaaren ajan. (Asetus 2019/2088/EU.)

Pankkitoiminnan vastuullisuus konkretisoituu myös niiden tarjoamissa tuotteissa ja palveluissa. Esimerkiksi vihreät lainat, vastuullisuustavoitteisiin sidotut lainat, vihreät joukkovelkakirjat ja muut ESG-kriteereihin perustuvat sijoitustuotteet ovat keinoja ohjata pääomaa kestävyystavoitteiden suuntaan. EU:n kestävän rahoituksen sääntelykehikko pyrkii yhdenmukaistamaan sitä, milloin tuotteita voidaan kuvata kestävyttä edistäviksi ja millaista tietoa niistä on annettava sijoittajille. Taksonomia -asetus määrittelee ympäristön kannalta kestävän taloudellisen toiminnan kriteerejä, kun taas SFDR- asetus velvoittaa rahoitusmarkkinatoimijoita ja -neuvonantajia kuvaamaan kestävyysriskien huomioon ottamista sekä tuotteiden kestävyysominaisuuksia ja tavoitteita. Näiden tavoitteena on parantaa tuotteiden vertailtavuutta ja vähentää harhaanjohtavaa kestävyysretoriikkaa markkinoilla. Lisäksi EU:n suunnittelema vihreiden joukkolainojen standardin EuGBS:n on tarkoitus luoda viitekehys sille, miten vihreiksi markkinoitujen joukkolainojen varojen käytöstä ja raportoinnista viestitään, sekä se sisältää myös vapaaehtoisia ilmoituksia joukkolainoille, joita markkinoidaan ympäristön kannalta kestävinä tai kestävyteen sidottuina. (Isotalo & Silvola 2022, 8, 21–28, 42.)

Kuluttajat sekä sijoittajat odottavat jatkuvasti yrityksiltä yhä enemmän aidosti vastuullisia tuotteita ja palveluita (Isokangas ym. 2022, 8). Yritysten vastuullisuutta seurataan pääomamarkkinoilla erityisen tarkasti, sillä suurin osa pääomasijoittajista arvioi yhtiön vastuullisuutta ennen sijoituspäätöksen tekemistä (Helaniemi & Vilen 2025, 23.) Jos sijoittajille ei kerrota selkeästi, miten heidän rahoittamansa toiminta tukee ympäristötavoitteita, tai jos eri toimijat käyttävät eri käsitteitä kuvatessaan ”ympäristön kannalta kestävää toimintaa”, sijoittajien on hyvin vaikeaa vertailla eri sijoitustuotteita keskenään. Tämä hankaluus vähentää heidän halukkuuttaan sijoittaa kestäviin tuotteisiin ja heikentää luottamusta koko markkinaan. On myös nähty, että kun yksittäiset maat ovat yrittäneet ratkaista ongelmaa omilla säännöillään, sisämarkkinat hajoavat. Sen sijaan, jos rahoitusalan toimijat antavat yhdenmukaisesti tietoa siitä, miten paljon ja millä tavoin kestäviksi markkinoidut tuotteet todella kohdistuvat EU:n määrittelemiin kestävän talouden toimintoihin, sijoittajat voisivat helpommin vertailla tuotteita. Tämä lisäisi luottamusta, ohjaisi enemmän varoja kestäviin kohteisiin ja samalla kannustaisi yrityksiä muokkaamaan liiketoimintaansa ympäristön kannalta kestävämpään suuntaan. (Asetus/2020/852/EU.)

Pankkien vastuullisuus kytkeytyy olennaisesti niiden kykyyn hallita liiketoimintaansa liittyviä riskejä kokonaisvaltaisesti ja ennakoivasti. Riskienhallinnalla tarkoitetaan pankkitoiminnasta aiheutuvien ja siihen olennaisesti liittyvien riskien tunnistamista, mittaamista, rajoittamista ja valvontaa, joiden avulla pyritään vähentämään ennakoimattomien taloudellisten tappioiden todennäköisyyttä sekä pankin maineeseen kohdistuvia uhkia. Vastuullisuuden näkökulmasta keskeistä on, että riskienhallinta ja sisäinen valvonta kattavat pankin kaikki toiminnot ja tukevat toiminnan läpinäkyvyyttä. Läpinäkyvä ja toimiva riskienhallintajärjestelmä mahdollistaa markkinaperusteisen ulkoisen valvonnan, sillä omistajat ja sijoittajat tekevät pankkia koskevia päätöksiä saatavilla olevan riskitiedon perusteella. (Kontkanen 2015, 94–95.) Riskienhallinnan merkitys on korostunut sääntelyn tiukentuessa, erityisesti Basel III -kehikon myötä, jossa pankkeja velvoitetaan aiempaa järjestelmällisempään ja yksityiskohtaisempaan riskienhallintaan sekä huomioimaan vastuullisuuteen liittyviä riskejä entistä kattavammin osana kokonaisriskiprofiilia. (Euroopan unionin neuvosto 2024.)

Myös Euroopan pankkiviranomainen EBA korostaa, että ESG:hen liittyvät tekijät on integroitava pankkien toimintaan kokonaisvaltaisesti ja ennakoivasti, jotta laitokset kykenevät hallitsemaan näistä tekijöistä aiheutuvia taloudellisia riskejä eri aikajänteillä. ESG-asioiden huomioiminen liittyy pankkien vastuullisuuteen erityisesti liiketoimintastrategioiden, hallintorakenteiden ja riskienhallinnan kautta. EBA:n mukaan pankkien on sisällytettävä ESG-riskien vaikutukset liiketoimintamalleihinsa ja strategioihinsa sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Tämä edellyttää strategisen suunnitteluhorisontin pidentämistä ja liiketoiminnan kestävyuden arviointia erilaisten skenaarioiden avulla. Samalla pankkien tulisi asettaa ja julkistaa ESG-riskeihin liittyviä tavoitteita, jotka ovat linjassa niiden riskinottohalun kanssa, sekä tehdä tiivistä yhteistyötä asiakkaiden ja sijoituskohteiden kanssa kestävien tuotteiden ja ratkaisujen kehittämiseksi. Vastuullisuus konkretisoituu myös sisäisessä hallinnossa, jossa ESG-riskien huomioiminen edellyttää selkeitä vastuunjakoja, johdon sitoutumista sekä palkitsemisjärjestelmiä, jotka tukevat pankin pitkän aikavälin etuja ja ESG-tavoitteita. (EBA 2021, 2–19.)

Lisäksi EBA näkee ESG-riskit rahoitusriskien keskeisinä ajureina, minkä vuoksi ne tulee sisällyttää pankkien riskienhallintakehyksiin, riskinottohalun määrittelyyn sekä sisäisiin pääoman ja maksuvalmiuden arviointiprosesseihin. ESG-tekijöiden huomioiminen ei kuitenkaan rajoitu riskienhallintaan, vaan kytkee pankit osaksi laajempaa yhteiskunnallista siirtymää, jossa rahoitussektorilla on keskeinen rooli pääomavirtojen ohjaamisessa kestäviin investointeihin, läpinäkyvyyden lisäämisessä sekä pankkien resilienssin vahvistamisessa ympäristö- ja yhteiskunnallisten muutosten keskellä. Vaikka sääntelyn painopiste on toistaiseksi ollut erityisesti ympäristöriskeissä, EBA korostaa, että pankkien vastuullisuus edellyttää jatkossa myös sosiaalisten

ja hallinnollisten riskien systemaattista huomioimista osana pankkitoiminnan kokonaisuutta. (EBA 2021, 2–19.)

2.3 Vastuullisuusraportointi ja legitimizeetti

Pankkien yhteiskunnallinen asema perustuu paitsi niiden taloudellisiin funktioihin, myös niiden legitimizeettiin. Legitimizeetillä tarkoitetaan yleistynyttä käsitystä siitä, että organisaation toiminta nähdään oikeutettuna, asianmukaisena ja yhteiskunnallisesti hyväksyttävänä vallitsevassa normatiivisessa ja kulttuurisessa kehyksessä. Legitimizeetti ei ole organisaation sisäinen ominaisuus tai pysyvä tila, vaan sosiaalisesti rakentuva arvio, joka muodostuu organisaation ja sen sidosryhmien välisessä vuorovaikutuksessa. Tämän vuoksi legitimizeetti on jatkuvasti altis muutoksille ja uudelleen arvioinnille. Pankkien kohdalla legitimizeettikysymys on erityisen keskeinen, sillä ne hallinnoivat rahavirtoja ja investointeja, jotka vaikuttavat laajasti yhteiskunnan taloudelliseen toimintaan. Pankit toimivat välittäjinä julkisten ja yksityisten toimijoiden välillä ja osallistuvat siten resurssien jakautumiseen yhteiskunnassa. Näin myös pankkien toiminta on jatkuvan tarkastelun kohteena ja pankkien on pystyttävä perustelevaan toimintansa hyväksyttävyyden eri yleisöille. (Suchman 1995.)

Suchman (1995) jäsentää legitimizeetin kolmeen päätyyppiin: pragmaattiseen, moraaliseen ja kognitiiviseen legitimizeettiin. Pragmaattinen legitimizeetti perustuu sidosryhmien omiin intresseihin ja hyötylaskelmiin. Se syntyy tilanteissa, joissa organisaation toiminta tuottaa konkreettista hyötyä yleisöilleen, usein suorien tai epäsuorien vaihtosuhteiden kautta. Pankkien tapauksessa pragmaattinen legitimizeetti liittyy esimerkiksi rahoituksen saatavuuteen, taloudelliseen vakauteen ja kykyyn tukea taloudellista toimintaa. Sidosryhmät arvioivat pankkien hyväksyttävyyttä sen perusteella, palveleeko toiminta heidän taloudellisia tarpeitaan ja odotuksiaan. Pragmaattinen legitimizeetti kiteytyy kysymykseen siitä, kokevatko sidosryhmät, että organisaation toiminta hyödyttää heitä jollain tavoin.

Moraalinen legitimizeetti puolestaan perustuu normatiiviseen arvioon siitä, onko organisaation toiminta oikeudenmukaista, vastuullista ja yhteiskunnallisesti hyväksyttävää. Tässä legitimizeetin muodossa huomio ei kohdistu ensisijaisesti toiminnan tuottamiin hyötyihin, vaan siihen, millaisia arvoja ja periaatteita toiminta heijastaa. Kognitiivinen legitimizeetti taas viittaa toiminnan itsestäänselvyteen ja ymmärrettävyyteen. Organisaatio nähdään legitimizeetinä, kun sen toiminta koetaan luonnolliseksi osaksi yhteiskunnallista järjestystä eikä sitä aktiivisesti kyseenalaisteta. Kognitiivinen legitimizeetti on usein kaikkein vahvin legitimizeetin muoto, sillä se ei perustu jatkuvaan arviointiin, vaan totuttuihin käsityksiin ja institutionaalisiin rakenteisiin. (Suchman 1995.)

Suchman (1995) korostaa, että legitimizeetti ei rakennu ainoastaan toiminnan kautta, vaan myös symbolisesti ja kielellisesti. Organisaatiot pyrkivät aktiivisesti hallitsemaan legitimizeettiään muun muassa viestinnän, raportoinnin ja retoristen strategioiden avulla. Legitimizeetin hallinta voi tarkoittaa olemassa olevan legitimizeetin ylläpitämistä, sen vahvistamista tai menetetyn legitimizeetin korjaamista. Tässä prosessissa ei ole keskeistä vain se, mitä organisaatiot tekevät, vaan myös se, miten ne kertovat toiminnastaan ja perustelevat valintojaan eri yleisöille. Vastuullisuusraportointi muodostaa näin ollen keskeisen välineen legitimizeetin hallinnalle. Raportoinnin kautta organisaatiot eivät ainoastaan dokumentoi toimintaansa, vaan rakentavat myös tulkintaa, joiden avulla toiminta esitetään hyväksyttävänä ja perusteltuna. Suchmanin mukaan legitimizeetti rakentuu pitkälti diskursiivisesti, kertomuksina, luokituksina ja selityksinä, jotka muovaavat sidosryhmien käsityksiä organisaation roolista ja vastuusta.

Sidosryhmäajattelu on keskeinen näkökulma yritysten vastuullisuuden legitimizeetin tarkastelussa. Se laajentaa käsitystä yrityksen vastuusta taloudellisten toimijoiden ulkopuolelle ja korostaa yrityksen suhdetta sen moninaisiin sidosryhmiin, joihin sen toiminta vaikuttaa tai jotka vaikuttavat sen toimintaan. Sidosryhmäteoria tarjoaa kehyksen ymmärtää, miksi yritysten vastuullisuus ei voi rajoittua pelkästään taloudelliseen tuloksellisuuteen, vaan sen tulee vastata laajempiin yhteiskunnallisiin, moraalisiin ja institutionaalisiin odotuksiin. Pankit toimivat ympäristössä, jossa niiden päätöksillä on laajoja vaikutuksia yksilöihin, yrityksiin ja yhteiskuntaan. Tämän vuoksi niiden toiminta on jatkuvan sidosryhmäarvioinnin kohteena. Klassinen sidosryhmäteoria määrittelee sidosryhmät toimijoiksi, jotka voivat vaikuttaa organisaatioiden tavoitteiden saavuttamiseen tai joihin organisaation toiminta voi vaikuttaa. Tämä määritelmä haastaa perinteisen osakkeenomistajakeskeisen yritys näkemyksen ja tuo esiin yrityksen vastuun laajemmalle joukolle toimijoita, kuten työntekijöille, asiakkaille, viranomaisille ja yhteiskunnalle laajemmin. Sidosryhmäajattelussa yrityksen menestys nähdään riippuvaisena sen kyvystä tunnistaa ja huomioida näiden eri ryhmien odotuksia. (Freeman 2010.)

Sidosryhmäteorian kehityksessä on erotettavissa normatiivinen ja instrumentaalinen ulottuvuus. Normatiivinen näkökulma korostaa, että yrityksillä on moraalinen velvollisuus huomioida sidosryhmiensä intressit riippumatta taloudellisista hyödyistä. Instrumentaalinen näkökulma puolestaan painottaa, että sidosryhmien huomioiminen edistää yrityksen pitkän aikavälin menestystä ja legitimizeettiä. Näiden näkökulmien jännite on keskeinen vastuullisuuskeskustelussa, sillä vastuullisuus voidaan esittää joko eettisenä velvoitteena tai strategisena keinona saavuttaa hyväksyntää ja kilpailuetua. (Donaldson & Preston 1995, 66.) Legitimizeetin näkökulmasta sidosryhmät toimivat keskeisinä hyväksynnän lähteinä. Suchmanin (1995) mukaan legitimizeetti

syntyy, kun organisaation toiminta vastaa sidosryhmien käsitystä siitä, mikä on hyväksyttävää ja toivottavaa.

DiMaggio ja Powell (1983) kehittivät institutionaalisen isomorfismin käsitteen selittämään, miksi organisaatiot alkavat muistuttamaan toisiaan. Isomorfismi voi olla pakottavaa, normatiivista tai mimeettistä. Pakottava isomorfismi liittyy lainsäädäntöön ja sääntelyyn, normatiivinen isomorfismi ammatillisiin normeihin ja standardeihin sekä mimeettinen epävarmuuteen, jolloin organisaatiot jäljittelevät toisiaan. Vastuullisuusraportoinnissa nämä mekanismit voivat näkyä esimerkiksi sääntelyn lisääntymisenä, raportointistandardien yleistymisenä ja parhaiden käytäntöjen jäljittelyinä. Institutionaalisen teorian näkökulmasta vastuullisuusraportointi ei ole pelkästään vapaaehtoinen viestintävalinta, vaan vastaus institutionaalisiin paineisiin. Yrityksen raportoivat vastuullisuudesta, koska se on odotettua, normaalia ja usein välttämätöntä hyväksyttävyyden säilyttämiseksi. Raportoinnin sisältö ja muoto määräytyvät pitkälti sen perusteella, mitä pidetään institutionaalisesti hyväksyttävänä ja uskottavana. (Suchman 1995.)

Vastuullisuusraportointi toimii keskeisenä mekanismina yritysten legitimiteetin rakentamisessa ja ylläpitämisessä, koska organisaatioiden legitimiteetti ei perustu yksinomaan toiminnan tosiasiallisiin vaikutuksiin, vaan myös siihen, miten tätä toimintaa merkityksellistetään ja viestitään. Hardyn ym. (2004) diskurssi- ja instituutioteorian mukaan instituutiot eivät synny vain muodollisista säännöistä tai rakenteista, vaan ne rakentuvat ja uusiutuvat diskursiivisten prosessien kautta. Näissä prosesseissa tekstit, kuten raportit, ovat keskeisessä asemassa, sillä ne välittävät toiminnan ja merkitysten välistä suhdetta ja mahdollistavat legitimiteetin saavuttamisen. He korostavat, että organisaatiot tuottavat tekstejä nimenomaan perustaakseen, vahvistaakseen tai muuttaakseen toimintaansa koskevia merkityksiä. Vastuullisuusraportointi voidaan näin ymmärtää institutionaalisenä käytäntönä, jonka kautta yritys viestii sidosryhmilleen toimintansa olevan hyväksyttävää, asianmukaista ja odotusten mukaista. Ilman tällaisia tekstejä organisaatiot eivät kykenisi osoittamaan, että niiden toiminta täyttää yhteiskunnalliset, moraaliset ja institutionaaliset vaatimukset. Raportointi ei siten ole pelkkää informaation välittämistä, vaan aktiivista legitimiteettityötä.

Vaikka legitimiteettikriisit usein tuovat raportoinnin merkityksen erityisen näkyväksi, Hardy ym. (2004) painottavat myös legitimiteetin rutiininomaista ylläpitoa. Säännöllinen raportointi esimerkiksi taloudellisesta suorituskyvystä, ympäristövaikutuksista tai hallintokäytännöistä, uudelleen muokkaa jatkuvasti käsitystä organisaatiosta toimijana, joka noudattaa vakiintuneita normeja ja odotuksia. Tällainen rutiininomainen raportointi normalisoi yrityksen toiminnan ja tekee siitä institutionaalisesti itsestään selvää, mikä vähentää tarvetta jatkuvaan oikeuttamiseen poikkeustilanteissa.

Diskurssiteoreettisesta näkökulmasta raportit ovat keskeisiä myös siksi, että diskurssit itsessään rakentuvat merkityksellisten tekstien kokoelmista. Hardy ym. (2004) esittävät, että yksittäiset tekstit voivat ajan myötä uppoutua osaksi laajempia diskursseja, jolloin niiden merkitykset yleistyvät ja institutionalisoituvat. Kun raportoinnin käsitteet, mittarit ja ilmaisut toistuvat eri organisaatioissa, ne alkavat määrittämään sitä, mitä pidetään hyväksyttävänä ja oikeaoppisena toimintana. Näin raportointi ei ainoastaan heijasta vallitsevia diskursseja, vaan myös aktiivisesti rakentaa niitä. He korostavat lisäksi genrejen merkitystä diskurssien vakiintumisessa. Raportit noudattavat usein tunnistettavia ja standardoituja muotoja, jotka lisäävät niiden uskottavuutta ja hyväksyttävyyttä. Kun vastuullisuusraportit rakentuvat vakiintuneiden genrejen mukaisesti, ne kytkeytyvät helpommin olemassa oleviin diskursseihin ja vahvistavat näin yrityksen legitimitettä. Samalla diskurssit, jotka rakentuvat raporttien kautta, tuottavat instituutioita, eli sääntöjä, normeja ja odotuksia, jotka ohjaavat ja rajoittavat yritysten tulevaa toimintaa.

Vastuullisuusraportointi on siten keskeinen väline, jolla pankit rakentavat ja ylläpitävät legitimitettään eri sidosryhmien silmissä. Legitimitetin rakentuminen ei kuitenkaan tapahdu pelkästään toiminnallisten todisteiden kautta, vaan myös kielellisesti. (Suchman 1995, 596.) Jokinen (1999, 126) tutkii vakuuttelevan retoriikan analyysissään juuri näitä retorisia keinoja, joilla legitimitettä rakennetaan ja ylläpidetään. Myös pankit siis jäsentävät omaa rooliaan ja vastuullisuuttaan diskursiivisesti hyödyntämällä tiettyjä puhetapoja, kehystyksiä ja retorisia strategioita. Näin vastuullisuus ei ole pelkkä kuvaus jo tehdystä toiminnasta, vaan myös esitys siitä, millaisena pankki haluaa itseään yhteiskunnassa ymmärrettävän. Tämä diskursiivinen ulottuvuus on keskeinen osa pankkien institutionaalista asemaa ja sen tarkastelu tarjoaa mahdollisuuden analysoida, millaisia merkityksiä vastuullisuudelle pankkitoiminnassa annetaan ja miten näiden merkitysten kautta rakennetaan hyväksyttävyyttä.

2.4 Diskurssien merkitys organisaatiotutkimuksessa

Viime vuosikymmenten aikana organisaatiotutkimuksessa on tapahtunut niin sanottu kielellinen käänne, jonka myötä huomio on siirtynyt yhä vahvemmin kielen, merkityksenannon ja vuorovaikutuksen rooliin sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa. Tämä kehityskulku on haastanut perinteisiä, realistisia oletuksia kielestä neutraalina välineenä, jonka avulla voidaan kuvata organisaatioita, niiden rakenteita ja toimintaa sellaisina kuin ne ”todella ovat”. Diskursiivisissa lähestymistavoissa kieli ymmärretään sen sijaan aktiivisena, todellisuutta muovaavana käytäntönä.

Kieli on tapa tuottaa, ylläpitää ja haastaa merkityksiä, identiteettejä ja valtasuhteita organisaatiossa. (Alvesson & Kärreman 2000.)

Diskurssilla viitataan tässä yhteydessä suhteellisen vakiintuneisiin tapoihin puhua, kirjoittaa ja merkityksellistää ilmiöitä. Diskurssit eivät ainoastaan kuvaa sosiaalista todellisuutta, vaan ne myös rakentavat sitä. Ne määrittelevät, mitä pidetään normaalina, rationaalisena, oikeutettuna tai ongelmallisena. Diskurssit siis säätelevät sitä, mitä voidaan sanoa, kuka voi puhua ja millä ehdoilla tietyt tulkinnat tulevat hyväksytyiksi. Organisaatiokontekstissa diskurssit ilmenevät esimerkiksi strategiapuheessa, johtamisretoriikassa, vastuullisuuspuheessa, ammatillisissa identiteeteissä sekä arkipäiväisessä vuorovaikutuksessa. Ne kytkeytyvät sekä laajempiin yhteiskunnallisiin keskusteluihin että paikallisiin organisatorisiin käytäntöihin, jolloin organisaatiot voidaan ymmärtää diskursiivisina kokonaisuuksina, eli jatkuvasti neuvoteltuina ja uudelleen tuotettuina merkitysjärjestelminä. (Hardy ym. 2004.)

Diskursiivisen tutkimuksen keskeinen lähtökohta on kriittinen suhtautuminen oletukseen kielestä todellisuuden kuvaajana. Alvesson ja Kärreman (2000) osoittavat, että suuri osa perinteisestä organisaatiotutkimuksesta käsittelee haastatteluja, kyselyvastauksia ja dokumentteja ikään kuin ne välittäisivät suoraan tutkittavien todellisia kokemuksia, asenteita tai rakenteita kiistattomasti. Diskursiivinen näkökulma haastaa tämän oletuksen ja kysyy sen sijaan, mitä kielellä tehdään tietyissä sosiaalisissa tilanteissa ja millaisia seurauksia näillä kielellisillä valinnoilla on. Kieltä käytetään esimerkiksi oikeuttamaan päätöksiä, rakentamaan moraalisia hierarkioita, luonnollistamaan tiettyjä toimintatapoja tai sulkemaan vaihtoehtoisia tulkintoja ulkopuolelle. Tällöin tutkimuksen kohteena ei ole vain se, mitä sanotaan, vaan myös miten, miksi ja minkälaisien valtasuhteiden puitteissa sanominen tapahtuu.

Yksi keskeinen syy diskurssien tutkimisen merkityksellisyyteen organisaatiotutkimuksessa liittyy vallan ja legitimitetin kysymyksiin. Diskurssit eivät ole neutraaleja, vaan ne heijastavat ja tuottavat valtasuhteita. Ne määrittelevät, ketkä nähdään asiantuntijoina, millaiset tavoitteet ovat hyväksyttävissä ja mitkä käytännöt näyttävät itsestään selvinä tai välttämättöminä. (Fairclough 2005.) Kriittinen diskurssianalyysi on erityisesti korostanut sitä, miten organisaatiot legitimoivat toimintaansa kielen avulla. Legitimiteetti voidaan rakentaa esimerkiksi viittaamalla auktoriteetteihin, moraalisiin arvoihin, tehokkuuteen tai luonnolliseen kehityskulkuun. Tällaiset diskursiiviset strategiat eivät ainoastaan vakuuta ulkoisia sidosryhmiä, vaan ne myös muovaavat organisaation jäsenten käsityksiä siitä, mikä on hyväksyttävää, vastuullista tai mahdollista. (Siltaoja 2009, 199.)

Diskurssitutkimus on myös tarjonnut keinoja ymmärtää instituutioiden syntyä ja ylläpitoa. Diskursiivisesta näkökulmasta instituutiot eivät ole vain toimintamalleja tai sääntöjä, vaan ne rakentuvat ja vakiintuvat tekstien, puhetapojen ja merkitysjärjestelmien kautta. Toistuvat diskursiiviset käytännöt voivat ajan myötä muuttua itsestään selviksi faktoiksi, joita harvoin kyseenalaistetaan. Tämä näkökulma avaa mahdollisuuden tarkastella organisaatioita dynaamisina, historiallisesti ja kulttuurisesti rakentuneina kokonaisuuksina, joissa muutos ei tapahdu ainoastaan rakenteita muuttamalla, vaan myös merkityksiä uudelleen neuvottelemalla. (Hardy ym. 2004.)

Diskurssien tutkiminen tarjoaa organisaatiotutkimukselle useita etuja. Se tuo näkyviin ilmiöitä, jotka jäävät helposti piiloon rakenteisiin tai yksilöihin keskittyvissä lähestymistavoissa. Toisaalta se mahdollistaa myös kriittisen tarkastelun siitä, miten tietyt toimintatavat, ideologiat tai valtasuhteet normalisoituvat. Diskurssitutkimus tarjoaa välineitä ymmärtää organisaatiomuutosta prosessina, jossa kamppaillaan merkityksistä, tulkinnoista ja oikeutuksista. Näin ollen diskursiivinen tutkimus edustaa laajempaa tapaa ymmärtää organisaatioita sosiaalisina, kielellisesti rakentuvina todellisuuksina. (Hardy ym. 2004; Fairclough 2005.)

2.5 Diskurssit aiemmassa tutkimuksessa

Vastuullisuusviestinnästä on tullut olennainen osa yritysten uskottavuutta ja niiden suhteita sidosryhmiin. Viestinnän keskeisenä tehtävänä on rakentaa luottamusta, jonka vuoksi sen tulee olla avointa, todenmukaista ja suhteessa yrityksen konkreettisiin tekoihin. Jotta vastuullisuus näyttäytyisi aidosti, sen on kytkeydyttävä yrityksen ydinliiketoimintaan ja pitkän aikavälin strategiaan tavoitteisiin. Sidosryhmät tunnistavat koko ajan paremmin, milloin vastuullisuus on aitoa ja milloin kyse on pelkästä maineenhallinnasta. Siksi yritysten on tärkeää määritellä, mitä vastuullisuus juuri heidän toimialallaan tarkoittaa ja viestiä siitä rehellisesti. Aidosti vaikuttava vastuullisuusviestintä ei ainoastaan puhu vastuullisuudesta, vaan osoittaa sen tekojen ja tilivelvollisuuden kautta. (Helaniemi & Vilen 2025, 25.) Suchmanin (1995) mukaan toisaalta taas vastuullisuuden legitimizeetti saavutetaan myös retoristen keinojen avulla. Tämä konkretisoi sitä, että yrityksen tekojen, että vastuullisuusviestinnän tulee olla linjassa, jotta se voi olla oikeasti vaikuttavaa. Yritykset panostavat jatkuvasti enemmän omaan vastuullisuusviestintään sekä -markkinointiin, mutta myös Isokangas ym. (2022, 10) muistuttavat, ettei pelkällä vastuullisuusviestinnällä aina ole mitään tekemistä todellisen kestävästä liiketoiminnan kanssa.

Vastuullisuusviestinnän laadun arvioiminen jää usein kuluttajan vastuulle, sillä vastuullisuuden käsitteet voivat vaihdella paljonkin yrityksen omista intresseistä riippuen, jolloin vertailukohteita ei ole välttämättä laisinkaan (Isokangas ym. 2022, 11). Finanssialalla uusien raportointisääntelyjen tarkoitus onkin paikata juuri tätä puutetta, jotta raportoitavasta tiedosta saataisiin enemmän standardoitua ja vertailukelpoisempaa (Niskala & Palmuaro 2023, 30.) Vastuullisuusraportointia on perinteisesti tarkasteltu pitkälti sisällönanalyysin ja määrällisten mittarien avulla, mutta näiden lisäksi on tunnistettu tarve ymmärtää myös sitä, miten vastuullisuudesta puhutaan ja millaisia merkityksiä tämä puhe tuottaa (Siltaoja 2009, 193.) Diskurssilähtöisessä tutkimuksessa ei oleteta, että raportit olisivat neutraaleja kuvauksia todellisuudesta, vaan nähdään, että niissä käytetty kieli rakentaa käsityksiä yritysten roolista, vastuullisuuden sisällöstä ja siitä, millainen toiminta näyttäytyy hyväksyttävänä (Siltaoja 2009; Fairclough 2005.) Dobers ja Springett (2010) korostavat, että yritysvastuuta koskevat diskurssit ovat kiistanalaisia ja täynnä vallankäyttöä ja että niitä tulee tarkastella nimenomaan kertomusten, tarinallisuuden ja kommunikaation tasolla.

Jokisen (1999, 127–128) mukaan viestintä on aina myös tietynlaista position ottamista suhteessa toiseen osapuoleen, jonka tarkoituksena on vahvistaa omaa uskottavuutta. Vakuuttavassa viestinnässä pyritään puolustamaan ja vahvistamaan omaa näkökulmaa osana sosiaalista vuorovaikutusta, mikä tarkoittaa aktiivista asemointia ja roolin rakentamista julkisessa keskustelussa. Viestinnän olennaisuudessa keskeisintä on yleisö, jota pyritään vakuuttamaan ja sitouttamaan argumenteilla. Vastuullisuusraportoinnissa yleisö on viranomaisten lisäksi myös muut sidosryhmät, kuten sijoittajat ja asiakkaat, joiden sitoutuminen yritykseen on viranomaisia tärkeämpää. Koska eri sidosryhmillä on erilaiset odotukset ja intressit pankkien toiminnasta, raportoinnissa tulisi hyödyntää diskursiivisia keinoja, jotka vastaavat kaikkien näiden odotuksiin. Raportointi ei näin ollen ole vain sääntelyn mukaisen informaation välittämistä viranomaisille, vaan myös merkitysten rakentamista, jossa pankit määrittelevät itseään suhteessa yhteiskunnallisiin vaatimuksiin ja normeihin.

Payzullayevich (2020) tutki pankkidiskurssia ja sen viestintäympäristöä sosiolingvisestä näkökulmasta analysoiden tapaa, jolla rahoituslaitokset kommunikoivat asiakkaidensa kanssa. Tutkimuksen mukaan pankkidiskurssi on yksi institutionaalisen diskurssin tyypeistä, joka perustuu sosiolingvistiin piirteisiin, jotka erottavat sen muista viestinnän muodoista. Pankkidiskurssi on tavoitteellista ja sen tehtäviin kuuluu tietoisuuden lisääminen pankista, tarpeiden luominen, stimulointi sekä positiivisen kuvan luominen, jotta kuulijat välttäisivät mielikuvan pankista vaikeasti lähestyttävänä instituutiona. Payzullayevichin mukaan pankit hyödyntävät viestinnässään ensisijaisesti institutionaalista diskurssia, joka jakautuu useisiin alatyyppeihin ja genreihin viestintätilanteen, tavoitteiden ja kanavien mukaan. Keskeinen pankkien käyttämä diskurssimuoto on

markkinointi- ja mainosdiskurssi, jonka tavoitteena on herättää asiakkaiden kiinnostus ja edistää pankkituotteiden myyntiä. Tämä diskurssi voidaan jakaa mielikuvamainontaan ja tuotemainontaan. Mielikuvamainonnassa pankki korostaa historiaa, arvoja ja kilpailuetuja käyttäen niukasti puhetta ja erikoissanastoa. Tuotemainonnassa hyödynnetään enemmän rahoitusalan erityisterminologiaa ja pyritään tarjoamaan yksityiskohtaista tietoa tuotteista sekä ilmaisemaan pankin suhtautumista asiakkaaseen. Luottamusta rakentavissa diskursseissa pankit taas käyttävät mainosdiskursseja vakavampaa ja rituaalisempaa tonaliteettia eli sävyä.

Zheng (2014) käsittelee tutkimuksessaan Yhdysvaltain keskuspankin pääjohtajan talouspuheita kriittisen diskurssianalyysin menetelmin ja kyseenalaistaa perinteisen käsityksen talousviestinnän neutraalisuudesta. Tutkimuksessaan hän osoittaa, että näennäisesti objektiiviset asiantuntijalausunnot sisältävät piilotettuja ideologisia viestejä ja niillä rakennetaan omaa auktoriteettia sekä yhteisöllisyyttä. Zhengin mukaan talouspuheen kieli toimii välineenä, jolla vahvistetaan vallitsevaa valtarakennetta ja ohjataan yleisön käsityksiä taloudellisesta todellisuudesta. Puheissaan pääjohtaja hyödyntää useita kielellisiä keinoja, joiden avulla hän häivyttää omaa ja keskuspankin vastuuta sekä rakentaa kuvaa itsestään neutraalina ja objektiivisena asiantuntijana. Puheessa suositaan relationaalisia prosesseja, joissa asioiden välille luodaan suhteita. Nämä prosessit esittävät väitteet kiistattomina tosiasioina ja asiantuntijan tekemänä havaintoina, mikä tekee niistä helpommin hyväksyttäviä. Samalla pääjohtaja etäännyttää puhetta omista intresseistään, sillä puhe luo kuvan siitä, että pääjohtaja on vain ulkopuolinen tarkkailija, joka kertoo, miten asiat todellisuudessa ovat eikä vain omia mielipiteitään. Toisaalta puheessaan hän korostaa myös asiantuntija-auktoriteettia, joka oikeuttaa puhumaan tietyistä asioista faktoina.

Beyer ja Wolf (2014) tutkivat kahden saksalaisen suurpankin vuosikertomusten kielellistä muutosta vuosina 1970-2010. Heidän mukaansa pankkien raportointi muuttui 1990-luvun puolivälistä alkaen perinteisestä luottopankkitoiminnasta kohti investointipankkikeskeistä finanssimarkkinarationaliteettia. Analyysi myös paljasti, että pankit alkoivat suunnata viestintäänsä yhä vahvemmin kansainvälisille pääomamarkkinatoimijoille perinteisten asiakassuhteiden sijaan. Perinteisessä luottopankkidiskurssissa viestinnälle oli ominaista vakauden ja pitkäaikaisten asiakassuhteiden korostaminen. Vuosikertomukset toimivat eräänlaisina ”käyntikortteina” ja kieli painotti pankin statusta vakiintuneena ja laajasti edustettuna instituutiona. Viestintä ei keskittynyt pelkästään taloudelliseen tietoon, vaan se vahvisti pankin roolia osana yhteiskunnallisia ja taloudellisia verkostoja. Uudempi finanssimarkkinasuuntautunut diskurssi taas teknistyi, jolloin viestinnässä yleistyi taloudelliset tunnusluvut, johdannaiset ja riskienhallinnan ammattitermit. Myös riskidiskurssit yleistyivät, kun aiemman välttelyn sijaan riskistä tuli jotain, mitä mitataan, hallitaan ja

raportoidaan. Myös sääntelykehysten vaikutus toi raportteihin merkittävän määrän uutta terminologiaa ja edesauttoi tiedon kvantifiointia eli määrällistämistä.

Vastuullisuusraportoinnin diskurssitutkimus varsinkin pankkisektorilla on vielä hyvin hajanaista, mutta tutkimuksia löytyy muilta toimialoilta. Dobers ja Springett (2010) tarkastelivat yritysvastuun luonnetta ja sen suhdetta kestäväan kehitykseen kriittisten ja viestinnällisten näkökulmien kautta. He osoittavat, että yritysten vastuullisuuspuhe toimii usein pikemminkin maineenhallinnan ja legitimoinnin välineenä kuin aidon yhteiskunnallisen muutoksen moottorina. Analyysi tuo esiin kuilun kansalaisjärjestöjen vaatimusten ja yritysten markkinalähtöisten narratiivien välillä, sekä osoittaa, kuinka kielelliset valinnat ja tarinalliset kehykset muokkaavat käsityksiä yritysten vastuista ja voivat kaapata ympäristökeskustelun palvelemaan taloudellista voitontavoittelua. Analyysin mukaan yritykset rakentavat vastuullisuutta koskevia diskursseja vastauksena ulkoiseen kritiikkiin, mutta nämä diskurssit ovat usein irti kytkettyjä yritysten ydinliiketoiminnasta, jolloin vallitsevat toimintamallit säilyvät muuttumattomina. Vastuullisuustoimet kohdistuvat helposti toteutettaviin ja taloudellisesti kannattaviin toimenpiteisiin ilman, että ne haastavat voitonmaksimointiin perustuvia rakenteita. Dobersin ja Springetin mukaan kokonaisuutena yritysten vastuullisuusdiskurssi näyttyy teatterin kulissina, joka luo vakuuttavan kuvan eettisyydestä ja vastuullisuudesta, mutta jonka taustalla liiketoiminnan peruslogiikka voi jatkua muuttumattomana.

Floris ym. (2024) analysoivat, kuinka suuret italialaiset yritykset hyödyntävät strategista kielenkäyttöä kestävyysraportoinnissaan vaikuttaakseen sidosryhmien käsityksiin, hallitukseen mainettaan ja vastatakseen toimialakohtaisiin odotuksiin. Analysoimalla 210 kestävyysraporttia tutkijat tunnistivat merkittäviä toimialakohtaisia eroja vastuullisuustavoitteiden viestinnässä sekä seitsemän erilaista yritysklusteria, jotka painottavat YK:n kestäväan kehityksen tavoitteita omien liiketoimintalogiikkojensa ja hallintorakenteidensa mukaisesti. Tutkimuksen mukaan kestävyysraportoinnin kieli ei ole neutraalia tai pelkästään kuvailevaa, vaan se toimii tietoisena työkaluna yrityshallinnossa, vaikutelmien hallinnassa ja legitimitetin rakentamisessa. Yritykset soveltavat toimialakohtaisia ”kielipelejä”, joissa kestävyyskertomukset muotoutuvat sektorin sääntely-ympäristön, riskiprofiilin ja taloudellisten tavoitteiden mukaan. Raporteissa optimistinen ja saavutuksia korostava retoriikka voi pahimmillaan peittää todellisia haasteita ja lisätä viherpesun riskiä. Esimerkiksi rahoitus- ja vakuutusosalalla diskurssi painottuu hallintotapaan, sääntelyn noudattamiseen ja riskienhallintaan, kun taas energia- ja jätehuoltosektoreilla korostuvat päästöjen vähentäminen, ympäristönsuojelu ja resurssitehokkuus. Tutkimus osoittaa myös, että toimialojen väliset erot suhteessa YK:n kestäväan kehityksen tavoitteisiin johtavat sirpaloituneeseen kestävyyskertomukseen, mikä heikentää raporttien vertailtavuutta ja läpinäkyvyyttä eri sektoreiden

välillä. Kokonaisuutena kestävyysraportointi näyttäytyy kontekstisidonnaisena viestinnällisenä ”pelinä”, jossa kunkin toimialan toimijat noudattavat omia sääntöjään ja painotuksiaan, samalla kun yhteinen ja yhtenäinen vastuullisuuden mittaaminen jää toissijaiseksi.

Vanvikin (2024) kriittiseen diskurssianalyysiin perustuva tutkimus osoittaa, että norjalainen energiayhtiö hyödyntää vastuullisuusraportoinnissaan useita toisiinsa kietoutuvia diskursseja hallitakseen kestävyys siirtymään liittyviä ristiriitoja ja säilyttääkseen yhteiskunnallisen legitimitteettinsä. Keskeisenä näyttäytyvät markkinasuuntautunut diskurssi ja kestävän kehityksen diskurssi, joita käytetään raportoinnissa limittäin. Markkinasuuntautuneessa diskurssissa korostuvat operatiivinen tehokkuus, tuottavuus ja osakkeenomistaja-arvon maksimointi. Samanaikaisesti kestävän kehityksen diskurssin avulla yhtiö asemoi itsensä keskeiseksi toimijaksi energiamurroksessa ja ilmastonmuutoksen hillinnässä. Raportoinnissaan yhtiö käyttää kielellisiä keinoja, kuten normalisointia ja modaliteetteja, häivyttääkseen vastuunsa ilmastonmuutoksesta ja oikeuttaakseen toimintansa jatkuvuuden. Ilmastonmuutos esitetään ulkoisena ja annettuna ilmiönä, jolloin siihen liittyvät toimet etäännytetään omista intresseistä. Vanvikin mukaan, vaikka yhtiö rakentaa narratiivia roolistaan energiamurroksen johtajana, kyseessä on pitkälti legitimiysstrategia, jolla suojellaan osakasvastuuta ja markkina-asemaa. Kokonaisuutena energiayhtiön vastuullisuusviestintä näyttäytyy strategisena tasapainoiluna, jossa kielellisillä valinnoilla rakennetaan kuva vastuullisesta ja tulevaisuuteen suuntautuneesta toimijasta, vaikka yhtiön ydintoiminta säilyy vahvasti fossiilisiin polttoaineisiin nojaavana.

Cui (2024) tarkastelee tutkimuksessaan YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden ja Applen ympäristöraporttien välistä suhdetta vuosina 2015–2022 hyödyntäen kriittistä diskurssianalyysia. Analyysi osoittaa, että Apple käyttää ympäristöraportointiaan strategisena viestinnän välineenä, joka palvelee samanaikaisesti tiedonvälitystä, suostuttelua ja yrityskuvan rakentamista. Raporteissa korostetaan yhtiön sosiaalista ja ympäristövastuuta sekä sitoutumista kestäväan kehitykseen. Näitä mielikuvia vahvistetaan systemaattisella faktapohjaisuudella, kuten tiedon määrällistämällä tilastoiksi ja mittareiksi. Kielellisellä tasolla Applen diskurssi rakentuu erityisesti toimintaan ja muutokseen viittaavien korkean frekvenssin verbien varaan, jotka asemoivat yhtiön aktiiviseksi ja aloitteelliseksi toimijaksi kestävän kehityksen edistämisessä. Lisäksi raportoinnissa painotetaan yhteistyötä erilaisten sidosryhmien kanssa, joka vahvistaa käsitystä Applesta vaikutusvaltaisena ja vastuullisena globaalina toimijana. Ympäristöraportointi kytkeytyy tiiviisti YK:n kansakuntien kestävän kehityksen tavoitteisiin, joihin viittaamalla Apple kehystää toimintansa osaksi laajempaa kansainvälistä normistoa ja legitimoii omat ympäristötoimensa. Cuiin mukaan analyysin tulokset kuitenkin osoittavat, että Apple käyttää strategisia kielivalintoja rakentaakseen kuvaa

yhteiskuntavastuullisesta toimijasta ja vahvistaakseen brändiään. Hän korostaa, kuinka yritysten raportointi ei ainoastaan välitä tietoa, vaan pyrkii aktiivisesti muokkaamaan yhteiskunnallisia asenteita ja alan standardeja.

Aiempi diskurssitutkimus osoittaa johdonmukaisesti, että vastuullisuusviestintä ja -raportointi eivät ole neutraaleja tai pelkästään informatiivisia käytäntöjä, vaan keskeisiä välineitä yritysten legitimitietin, uskottavuuden ja sidosryhmäsuhteiden rakentamisessa. Vastuullisuuspuheella pyritään samanaikaisesti vastaamaan yhteiskunnallisiin odotuksiin, vahvistamaan yrityksen omaa asemaa ja suojaamaan vallitsevia liiketoimintamalleja, mikä tekee siitä olennaisesti strategista ja kontekstisidonnaista. (Jokinen 1999; Beyer & Wolf 2014; Floris ym. 2024, Cui 2024.) Tutkimukset korostavat, että vastuullisuuden legitimitietti syntyy sekä konkreettisista teoista että retorisisista keinoista, mutta näiden välinen ristiriita altistaa vastuullisuusviestinnän maineenhallinnalle ja jopa viherpesulle (Helaniemi & Vilen 2025; Suchman 1995; Floris ym. 2024). Diskurssilähtöinen tutkimus onkin laajentanut perinteistä sisältö- ja mittaripohjaista raportointitutkimusta osoittamalla, miten kieli rakentaa käsityksiä yritysten vastuista, hyväksyttävästä toiminnasta ja suhteesta yhteiskuntaan. Pankkisektorin osalta aiempi tutkimus tuo esiin institutionaalisen diskurssin, jossa pankkien viestintä on tavoitteellista, sävyttään tarkasti säädeltyä ja suunnattu useille sidosryhmille, joiden odotukset voivat olla keskenään ristiriitaisia. Samalla historiallinen ja toimialarajat ylittävä tutkimus osoittaa, että raportointidiskurssit ovat muuttuneet sääntelyn, markkinoiden ja riskienhallinnan vahvistumisen myötä yhtä teknisemmiksi, määrällisemmiksi ja standardoidummiksi. (Payzullayevich 2020; Zheng 2014; Beyer & Wolf; Floris ym. 2024.) Tämä luo perustaa ymmärtää, miksi vastuullisuusraportoinnin sääntelyllä on erityinen merkitys. Kun vastuullisuusviestintä on altis strategiselle muokkaukselle ja vertailukelvottomuudelle, sääntelyn tehtäväksi nousee tiedon yhdenmukaistaminen, läpinäkyvyyden vahvistaminen ja diskursiivisen liikkumatilan rajaaminen.

3 Vastuullisuusraportoinnin sääntelykehys

3.1 Ei-taloudellisten tietojen raportointivelvoite

EU:n muiden kuin taloudellisten tietojen raportointia koskeva direktiivi (engl. Non-Financial Reporting Directive, NFRD) pantiin Suomessa täytäntöön vuonna 2017 lisäämällä kirjanpitolakiin säännökset ei-taloudellisten tietojen raportointivelvoitteesta (Niskala & Palmuaro 2023, 19). Velvoite koskee suuria yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä, joilla on keskimäärin yli 500 työntekijää, eli käytännössä pörssiyhtiöitä, pankkeja ja vakuutusyhtiötä (Niskala & Palmuaro 2023, 19; Aspholm ym. 2024, 28). Direktiivin mukainen selvitys annetaan osana hallituksen toimintakertomusta tai erillisenä hallituksen hyväksymänä raporttina. Tilintarkastajan tehtävänä on varmistaa, että selvitys on laadittu ja sen sisältö on yhdenmukainen tilinpäätöksen kanssa. Suomessa selvityksen tietojen varmentaminen ei kuitenkaan ole pakollista, toisin kuin joissakin muissa EU:n jäsenvaltioissa. (Niskala & Palmuaro 2023, 19).

Raportoinnissa yritysten on esitettävä tiedot ympäristöön, sosiaalisiin asioihin ja henkilöstöön, ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä korruption ja lahjonnan torjuntaan liittyvistä näkökulmista siinä laajuudessa kuin ne ovat tarpeen yrityksen toiminnan vaikutusten ymmärtämiseksi. Selvityksessä tulee kuvata yrityksen liiketoimintamalli, vastuullisuuteen liittyvät toimintaperiaatteet ja niihin liittyvät huolellisuusvelvoitteen prosessit, näiden periaatteiden noudattamisen tulokset, keskeiset riskit ja niiden hallintakeinot sekä olennaisimmat ei-taloudelliset tunnusluvut. (Niskala & Palmuaro 2023, 19.) NFRD merkitsi ensimmäistä kertaa vastuullisuusnäkökulman sisällyttämistä osaksi tilinpäätösraportointia ja velvoitti suomalaisia yleisen edun kannalta merkittäviä yrityksiä raportoimaan systemaattisesti vastuullisuudestaan osana virallista tilinpäätösinformaatiota (Aspholm ym. 2024, 28).

Ei-taloudellisen raportoinnin keskiössä ovat viisi osa-aluetta: ympäristöasiat, sosiaaliset ja henkilöstöön liittyvät kysymykset, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, korruption ja lahjonnan torjunta sekä hallintoelinten monimuotoisuus. Yritysten tulee kuvata näihin liittyvät politiikat ja niiden tulokset, tunnistetut riskit sekä keskeiset suorituskykymittarit. Raportoinnin tarkoituksena on antaa sidosryhmille oikeudenmukainen ja kattava kuva siitä, miten yritys huomioi vastuullisuuteen liittyvät kysymykset ja millaisia vaikutuksia sen toiminnalla on yhteiskuntaan ja ympäristöön. Ympäristön osalta tämä voi tarkoittaa esimerkiksi tietoja kasvihuonepäästöistä, energian käytöstä ja luonnonvarojen kulutuksesta. Sosiaalisista ja henkilöstöasioista voidaan raportoida työoloista, tasa-arvosta, työterveydestä ja työturvallisuudesta. Ihmisoikeuksien sekä korruption torjunnan osalta

keskeistä on raportoida niihin liittyviä ehkäiseviä toimia ja käytössä olevia menettelyjä. Monimuotoisuutta koskevat tiedot voivat liittyä hallintoelinten kokoonpanoon, kuten sukupuolijakaumaan, ikärakenteeseen sekä henkilöstön taustojen monipuolisuuteen. Lisäksi direktiivi antaa yrityksille mahdollisuuden käyttää raportoinnissaan erilaisia kansainvälisiä ja kansallisia viitekehyksiä vapaaehtoisesti, kuten esimerkiksi GRI-standardeja, YK:n Global Compactia, OECD:n ohjeita tai ISO 26000 -standardeja, mikä tarjoaa joustavuutta yritysten raportointikäytäntöihin. (Direktiivi/2014/95/EU.)

Euroopan komissio tunnisti vuonna 2011 julkaisemassaan tiedonannossaan tarpeen yritysten antaman sosiaaliseen ja ympäristöön liittyvien tietojen läpinäkyvyyden parantamiseen. Lainsäädäntöehdotus koskien tarvetta tiedon parantamisesta vahvistettiin uudelleen tiedonannossa koskien uudistettua EU:n yritysten sosiaalista vastuuta koskevaa strategiaa. Euroopan parlamentin mukaan on tärkeää, että yritykset julkistavat tietoja kestävydestään, kuten sosiaalisista ja ympäristötekijöistä, jotta niiden avulla voidaan tunnistaa kestävyysriskejä ja lisätä sijoittajien ja kuluttajien luottamusta. Lisäksi näiden tietojen julkistaminen on välttämätöntä muutoksen hallitsemiseksi kohti kestävästä globaalista taloutta, jossa pitkän aikavälin kannattavuutta, sosiaalista oikeudenmukaisuutta sekä ympäristönsuojelua pidetään erittäin tärkeinä näkökulmina. Euroopan komission mukaan ei-taloudellisten tietojen julkistaminen helpottaisi yritysten suorituskyvyn sekä niiden yhteiskunnallisten vaikutusten mittaamista, seuranta ja hallintaa. Tämän vuoksi nähtiin tarpeelliseksi asettaa vähimmäisvaatimukset koko unionin laajuisesti, jotta yritysten raportoidut tiedot olisivat vertailukelpoisia, luotettavia ja johdonmukaisia ja jotta sidosryhmät voisivat paremmin arvioida yritysten vastuullisuutta ja vaikutuksia yhteiskuntaan. (Direktiivi/2014/95/EU.)

Euroopan parlamentin tutkimuspalvelun julkaiseman raportin mukaan ei-taloudellista raportointia koskeva direktiivi oli tärkeä askel yritysvastuun ja läpinäkyvyyden lisäämisessä, mutta sen täytäntöönpanossa havaittiin selkeitä puutteita. Raportissa todetaan, että yritysten antamat NFRD:n mukaiset tiedot ovat usein puutteellisia, yleisluontoisia ja vaikeasti vertailtavia, mikä tekee niistä vähemmän käyttökelpoisia sidosryhmille. Myös Kosi ja Relard (2024) toteavat, että akateemisessa keskustelussa on nostettu NFRD:n heikkouksia. Monet yritykset raportoivat vain myönteisistä asioista ja jättävät haitalliset vaikutukset huomioimatta, mikä heikentää raporttien luotettavuutta. Lisäksi direktiivin kaksoisolennaisuudenperiaatteen määritelmä on jäänyt liian epäselväksi, mikä vaikeuttaa sen käytännön soveltamista. Myös varmennusvaatimukset katsotaan jääneen liian heikoiksi. NFRD:n mukaan tilintarkastajien on ainoastaan tarkistettava, että tiedot on julkaistu, mutta sisällön paikkansapitävyyttä ei tarvitse varmentaa. Direktiivin antama mahdollisuus yrityksille valita eri raportointikehyksiä on raportin havaintojen mukaan johtanut hajanaisuuteen ja heikkoon

raportoinnin vertailukelpoisuuteen. Raportin mukaan yritykset ovat nostaneet esiin raportointidirektiivin myötä kokemansa hallinnollisen taakan ja epävarmuuden. Yritysten mukaan on epäselvää, mitä, miten ja missä tietoja tulisi raportoida. Tämä epävarmuus on johtanut useisiin sidosryhmien erillisiin lisätietopyyntöihin, jotka ovat voineet lisätä kustannuksia yrityksillä, joka on erityisesti pk-yritysten kohdalla koettu kohtuuttomaksi. Yhteenvetona raportti korostaa, että NFRD:n puutteet liittyvät ennen kaikkea tietojen laatuun, vertailtavuuteen, luotettavuuteen ja selkeyteen, minkä vuoksi direktiivin uudistaminen nähtiin välttämättömäksi. (EPRS 2021, 1–11).

3.2 EU:n kestävän rahoituksen viitekehys

Kestävän rahoituksen toimintasuunnitelma (engl. EU Action Plan on Sustainable Finance) on Euroopan komission vuonna 2018 julkaisema toimenpidesuunnitelma. Kestävällä rahoituksella tarkoitetaan yhteiskuntaan ja ympäristöön liittyvien näkökulmien huomioimista investointipäätöksissä yleisesti, mikä tukisi niiden ohjautumista pitkäjänteiseen ja kestäväan toimintaan. (Euroopan komission tiedonanto, 2018.) Toimintasuunnitelman keskeiset tavoitteet ovat ohjata pääomaa kestäviin investointeihin kestävän kasvun tukemiseksi, hallita ilmastonmuutoksesta, luonnonvarojen ja ympäristön ehtymisestä sekä yhteiskunnallisista ongelmista aiheutuvia rahoitusriskejä sekä suosia läpinäkyvyyttä ja pitkäjänteisyyttä niin rahoitusmarkkinoilla, mutta myös kaikessa muussa taloudellisessa toiminnassa. (Niskala & Palmuaro 2023, 19.)

Toimintasuunnitelma sisältää kymmenen toimenpidettä, jotka tukevat kestävän rahoituksen kehitystä. Toimenpiteisiin kuuluu laatia uusi luokitusjärjestelmä kestäville taloudelliselle toiminnalle sekä standardit ja merkinnät vihreille rahoitustuotteille. Näiden lisäksi toimenpiteitä on sisällyttää kestävyys rahoitusneuvontaan, vakavaraisuusvaatimuksiin sekä aiempaa tehokkaammin luottoluokituksiin ja markkinaselvityksiin. Lisäksi tavoitteena on kehittää kestävyuden vertailuarvoja, selkiyttää yhteisösijoittajien ja varainhoitajien velvollisuuksia, antaa mahdollisuus vaatia enemmän kestävyystietoja yrityksiltä sekä edistää yritysten kestävämpää hallinnointia ja hillitä pääomamarkkinoiden lyhytjänteisyyttä. (Niskala & Palmuaro 2023, 19). Pankkisektori on toimintasuunnitelmassa erityisessä tarkastelussa, sillä se tukee taloutta rahoittamalla investointeja sekä sitä kautta luo uusia työpaikkoja ja taloudellista kasvua. Kestävän rahoituksen toimintasuunnitelma luotiin, koska todettiin ettei investointipäätöksissä aiemmin olla huomioitu ympäristöön liittyviä näkökulmia tarpeeksi riittävästi, sillä usein niihin liittyvät riskit toteutuvat hyvinkin pitkällä aikavälillä. (Euroopan komission tiedonanto, 2018.)

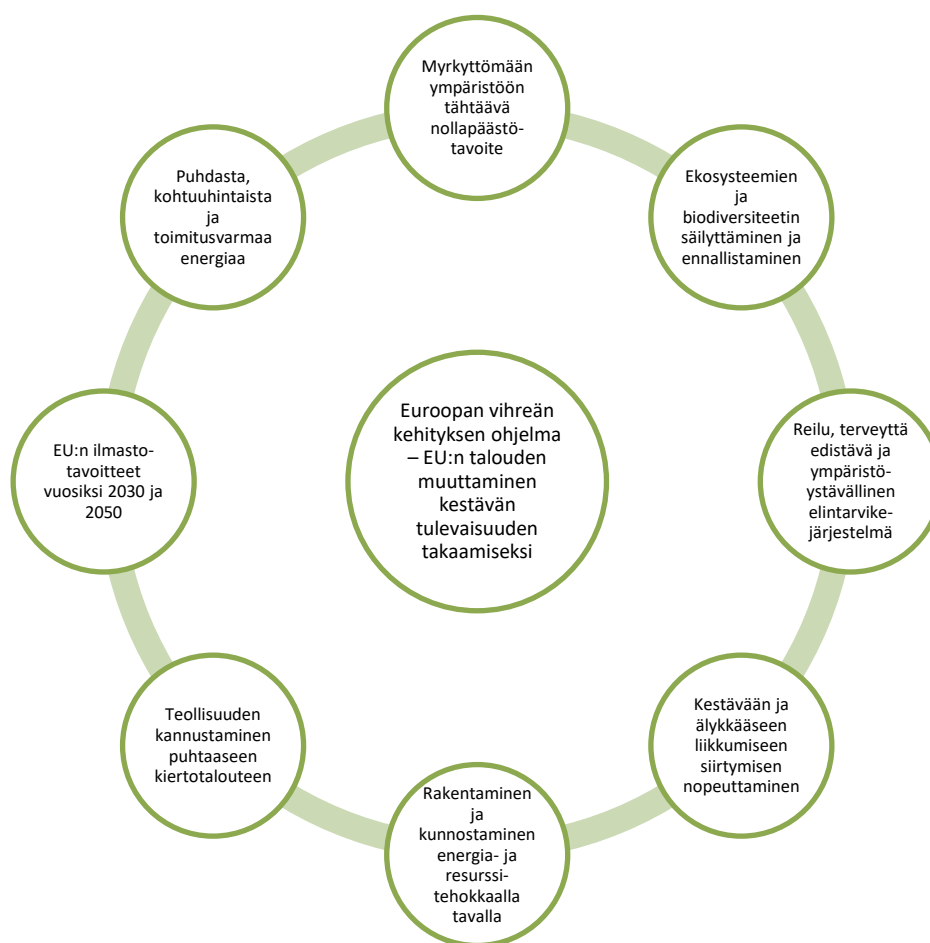
EU:n komissio korostaa, että on taloudellisesti järkevää huomioida pitkän aikavälin kestävyys ja huomioida se, ettei se lähtökohtaisesti pienennä sijoittajien saamia tuottoja. Toimintasuunnitelman ydinajatus on ohjata pääomavirrat tukemaan ilmastonmuutoksen hillintää, luonnonvarojen kestävästä käyttästä ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Aiemmin kuvatuilla toimenpideaskelilla pyritään suuntaamaan investoinnit vähitellen kohti hankkeita, jotka edistävät vihreämpää taloutta, kiertotaloutta ja parempaa sopeutumiskykyä. Samalla pyritään lisäämään EU:n taloudellista kilpailukykyä ja vähentämään ympäristöjalanjälkeä. Kestävyys näkökulma halutaan sisällyttää osaksi riskienhallintaa, sillä ilmastonmuutos, luonnonvarojen ehtyminen ja sosiaalinen eriarvoisuus voivat aiheuttaa rahoitusmarkkinoilla tappioita. EU:n komission mukaan on huolestuttavaa, ettei tiedonannon julkaisuhetkellä heidän mukaansa rahoitusallalla ole otettu ympäristö- ja ilmatoriskejä riittävästi huomioon, vaikka lähes 50 prosenttia euroalueen pankkien riskialttiudesta on joko suoraan tai epäsuoraan kytköksissä ilmastonmuutokseen. (Euroopan komission tiedonanto, 2018.)

Toimintasuunnitelmassa korostetaan myös avoimuuden ja pitkäjänteisyyden merkitystä. Rahoitusalan toimijoiden sekä yritysten halutaan raportoivan läpinäkyvästi kestävyysasioista, jotta sijoittajat ja kansalaiset voivat arvioida paremmin, mitkä toimijat tukevat kestävästä kehitystä ja mitkä eivät. Edistysaskeleena tälle on tiedoksiannossa ollut luoda uusi luokitusjärjestelmä, myöhemmin julkaistu taksonomia, joka määrittää sen, mitä oikeasti pidetään kestävästä taloudellisena toimintana. Lisäksi käyttöön otetaan standardeja ja merkintöjä virheille rahoitustuotteille, jotta sijoittajat voivat tunnistaa luotettavasti kestävästä sijoituskohteet. Rahoitusneuvonnassa asiakkaiden arvot ja kestävyysmieltymykset tulee ottaa huomioon, jotta sijoittajat voivat kohdistaa varansa entistä paremmin ympäristöä ja yhteiskuntaa hyödyttäviin kohteisiin. (Euroopan komission tiedonanto, 2018.)

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma (engl. European Green Deal) on taas EU:n vuonna 2019 käynnistämä uusi kasvustrategia, jonka tavoitteena on tehdä EU:sta ilmastonutraali, resurssitehokas ja kilpailukykyinen talous vuoteen 2050 mennessä. Sen tavoitteena on päästä kasvihuonekaasujen nettopäästöistä eroon, turvata luonnon monimuotoisuus sekä suojella kansalaisten terveyttä ja hyvinvointia ympäristöön liittyviltä riskeiltä. Ohjelman taustalla on ajatus siitä, että talouskasvua voidaan edistää ilman luonnonvarojen käytön lisäämistä, samalla kun varmistetaan oikeudenmukainen siirtymä, josta kaikki alueet ja kansalaiset hyötyvät. (Direktiivi/2022/2464/EU.)

Toinen ohjelman keskeisistä ilmastotavoitteista on vähentää EU:n kasvihuonepäästöjä 50–55 prosenttia vuoteen 2030 mennessä vuoden 1990 päästötasosta. Tarkemmat ohjelman tavoitteet esitellään kuviossa 1. Jotta kuluttajia ja kansalaisia voidaan ohjata kestävämpiin valintoihin,

Euroopan komissio korostaa todennettavissa olevan, vertailukelpoisen ja luotettavan tiedon roolia. Yritysten, jotka esittävät ympäristöväitteitä tuotteistaan, on pystyttävä todentamaan väitteensä yhtenäisellä menetelmällä, jotta niiden ympäristövaikutuksia voidaan arvioida luotettavasti. Komission tarkoituksena on tiukentaa sääntelyä ja tehostaa toimia, joilla estetään perusteettomien ympäristöväitteiden eli viherpesun käyttö. (Euroopan komission tiedonanto 2019.) Vihreän kehityksen ohjelma tarkoittaa siis vastuullisuusraportoinnin kannalta sitä, että yritysten on tuotava entistä läpinäkyvimmin esiin, miten niiden toiminta tukee EU:n ilmasto- ja ympäristötavoitteita sekä miten ne hallitsevat niihin liittyviä kestävyysriskejä.

Kuvio 1. Vihreän kehityksen ohjelma (Euroopan komissio 2019.)

Taksonomia-asetus (engl. EU Taxonomy Regulation) on EU:n julkaisema luokitusjärjestelmä kestäville taloudellisille toiminnoille. Asetus astui voimaan vuonna 2020. (Asetus/2020/852/EU.) Tarve luokitusjärjestelmän määrittelylle tunnistettiin kestävä rahoituksen toimintasuunnitelman yhteydessä, sillä edellytys kestävä toiminnan kehityksessä on se, että on yhteisymmärrys siitä mitä kestävyydellä tarkoitetaan. Taksonomia-asetus myös korjaa ei-taloudellisten tietojen

raportointivelvoitteessa tunnistetun heikkouden siitä, ettei raportoitavien tietojen määrittely ollut tarpeeksi selkeää. (Euroopan komission tiedonanto, 2018.)

Taksonomia-asetuksen avulla pyritään määrittelemään tieteeseen pohjautuvat, yhdenmukaiset arviointikriteerit sijoituskohteiden ympäristöllisestä kestävydestä. Asetus määrittelee, millaisia toimintoja voidaan pitää aidosti kestävinä. Sen mukaan kestävä toiminnan täytyy tukea yhtä tai useampaa asetuksessa määriteltyä keskeistä ympäristötavoitetta. Määritellyt tavoitteet liittyvät ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen, vesien ja merivarojen kestävään käyttöön, ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseen, luonnin monimuotoisuuden ja elinympäristöjen suojeluun sekä resurssitehokkuuteen ja kiertotalouden edistämiseen. Toiminnan katsotaan kuitenkin olevan kestävää vain, jos se ei samalla estä muiden ympäristötavoitteiden toteutumista ja jos se noudattaa tiettyjä vähimmäisehtoja sosiaalisen vastuun osalta. Vähimmäisehtoihin kuuluvat muun muassa ihmisoikeuksien kunnioittaminen, verotuksen asianmukaisuus, reilun kilpailun säännöt sekä korruption ja lahjonnan torjunta. Ehtojen toteutumisessa käytetään kansainvälisiä periaatteita, kuten YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevia periaatteita, OECD:n monikansallisia yrityksiä koskevia ohjeita ja ILO:n määrittelemiä työntekijöiden perusoikeuksia. Taksonomiassa määritellään tunnusluvut, joiden avulla raportoidaan, kuinka suuri osa yrityksen liikevaihdosta, investoinneista ja menoista liittyvät toimiin, jotka kuuluvat taksonomian piiriin tai jotka täyttävät sen tekniset kriteerit. Yrityksen julkaisevat nämä luvut osana lakisäätteistä kestävyysraportointia ja tarkemmat kriteerit raportointiin tulevat taksonomia-asetuksesta. (Niskala & Palmuaro 2023, 19.)

Taksonomia-asetus velvoittaa yrityksiä raportoimaan toimintansa kestävyttä systemaattisesti yhtenäisellä raportointimallilla. Malli luokittelee ensin yrityksen liiketoiminnan kahteen pääryhmään, taksonomiakelpoisiin ja ei-taksonomiakelpoisiin toimintoihin. Taksonomiakelpoiset toiminnot voivat olla joko asetuksen mukaisesti ympäristön kannalta kestäviä, tai sellaisia, jotka eivät täytä kaikkia vaatimuksia, mutta sisältävät kestävyysnäkökulmia. Jokaisen toiminnon kohdalla arvioidaan, missä määrin se edistää kuutta aiemmin mainittua taksonomian ympäristötavoitetta. ”Do No Significant Harm” -periaate on osa arviointia, jonka mukaan mikään toiminta ei saa merkittävästi heikentää muita ympäristötavoitteita. Näin vältetään se, että kestävyttä tavoitellaan yhden ulottuvuuden osalta toisen kustannuksella. (Niskala & Palmuaro 2023, 33.)

Raportointimallissa yritykset ilmoittavat myös sen, kuinka suuri osuus niiden liikevaihdosta on peräisin taksonomian mukaisista toiminnoista. Tämä auttaa sijoittajia ja muita sidosryhmiä hahmottamaan, kuinka merkittävä osuus yrityksen liiketoiminnasta voidaan luokitella kestäväksi. Näiden lisäksi toiminnot voidaan vielä luokitella siirtymätoiminnoiksi tai mahdollistaviksi

toiminnoiksi. Siirtymätoiminnoilla tarkoitetaan toimia, jotka tukevat asteittaista muutosta kestävämpään suuntaan ja mahdollistavilla toimilla taas sellaisia toimia, jotka edesauttavat muiden alojen siirtymää. (Niskala & Palmuaro 2023, 33). Rahoituslaitosten kestävä toiminnan mittaukseen taksonomia-asetuksen yhteydessä luotiin oma mittari, Green Asset Ratio (GAR). GAR-mittari kertoo, kuinka suuri osuus pankkien liiketoiminnasta on taksonomia-asetuksen mukaisesti ympäristön kannalta kestävä. Mittarin avulla pankin raportoivat, kuinka suuri osa niiden varoista, kuten luotot, sijoitukset ja joukkolainat, kohdistuvat taksonomian mukaisiin toimintoihin. Tämän avulla sijoittajat ja muut sidosryhmät voivat arvioida pankin vihreää profiilia. (Volker 2023, 58–61.)

Kestävä rahoituksen toimintasuunnitelma, vihreän kehityksen ohjelma sekä taksonomia-asetus muodostavat siis kokonaisuuden, joka on uudistanut vastuullisuusraportoinnin viitekehystä EU:ssa. Nämä aloitteet eivät rajoitu pelkästään sääntelyyn ja raportointivelvoitteisiin, vaan niiden tavoitteena on muuttaa koko rahoitussektorin toimintalogiikkaa ohjaamalla pääomavirtoja järjestelmällisesti kohti ilmastoneutraalia, resurssitehokasta ja sosiaalisesti oikeudenmukaista taloutta. Samalla ne vastaavat havaittuun ongelmaan, jossa ympäristöön ja yhteiskuntaan liittyvät näkökulmat jäivät investointipäätöksissä taka-alalle niiden pitkän aikavälin toteutumisajankohdan vuoksi. (Euroopan komission tiedonanto, 2018.) Pankkien kannalta uudistuksilla on ollut suuri merkitys, sillä ne ovat keskeisessä roolissa talouden rahoittajina. Pankkisektorin vastuullisuusraportoinnin on siirryttävä kohti täsmällisiä, mitattavia ja vertailukelpoisia tunnuslukuja, joiden avulla voidaan arvioida todellisia vaikutuksia kestävään siirtymään. Taksonomia-asetus tuo tähän konkreettiset työkalut määrittelemällä yhdenmukaiset kriteerit sille, mitä taloudellisia toimintoja voidaan pitää kestävinä. (Niskala & Palmuaro 2023, 19). Yhteenvedona voidaan todeta, että nämä viitekehukset yhdessä nostavat pankkien vastuullisuusraportoinnin pelkistä raportointivaatimuksista strategiseksi ohjauksen välineeksi. Raportointi ei ainoastaan lisää läpinäkyvyyttä ja osoita sitoutumista kestävyys, vaan myös ohjaa pääomavirtoja kohti EU:n ilmasto- ja ympäristötavoitteita sekä vahvistaa talouden kilpailukykyä ja riskienhallintaa pitkällä aikavälillä. (Euroopan komission tiedonanto 2018; Niskala & Palmuaro 2023, 19.)

3.3 CRSD ja ESRS-standardit

Vuoden 2023 alussa voimaan astunut EU:n kestävyysraportointidirektiivi (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD) tuo merkittävän muutoksen raportointikäytäntöihin. Direktiivin tarkoituksena on asettaa kestävyysinformaatio samaan painoarvoon muiden tilinpäätöstietojen kanssa. CSRD:n myötä myös vastuullisuusraportointiin sovelletaan vastaavia laatuvaatimuksia ja

vastuita kuin perinteiseen taloudelliseen raportointiin. (Niskala & Palmuaro 2023, 3.) CSRD on osa EU:n tilinpäätösdirektiiviä ja se korvaa aiemman ei-taloudellista raportointia koskeneen NFRD:n. Direktiivin tavoite on laajentaa raportointivelvoitteita niin, että useammat yritykset tuottavat kattavaa ja vertailukelpoista tietoa kestävyystekijöistä finanssisektorin ja muiden sidosryhmien tarpeisiin. Yrityksille asetetaan velvollisuus raportoida määrämuotoisia tietoja, jotka liittyvät kestävän rahoituksen sääntelyyn ja joita sijoittajat, rahoittajat ja vakuutusyhtiöt tarvitsevat omien raportointivelvoitteidensa täyttämiseksi. Raportit tulee julkaista digitaalisessa muodossa, mikä parantaa tiedon saatavuutta ja hyödynnettävyyttä. Näin kestävyysraportointi tukee pääoman ohjautumista EU:n ilmasto- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti kestäviin kohteisiin. (Niskala & Palmuaro 2023, 30.)

Alkuperäisen aikataulun mukaan ensimmäiset CSRD:n mukaiset vastuullisuusraportit tulisi julkaista vuonna 2025 aiemman kuluneen vuoden tiedoilla. Tällöin raportointivelvoite koskisi yrityksiä, joita koskee vähintään kaksi seuraavista ehdoista: yritys työllistää vähintään 250 työntekijää, yrityksellä on vähintään 40 miljoonan euron liikevaihto tai vähintään 20 miljoonan euron tase. Kolmannessa vaiheessa direktiiviä sovelletaan lisäksi kaikkiin pörssiyrityksiin, jonka jälkeen myös EU:n ulkopuolisiin yrityksiin. (Rinta-Erkkilä 2023). Raportointivelvoitteen alkuperäinen aikataulu on kuvattu kuviossa 2. Jäljempänä esitetty Omnibus -ehdotus kuitenkin vaikuttaa raportointivelvoitteen aikatauluun sekä sen pakollisuuden piirissä oleviin yrityksiin.

Kuvio 2. CSRD-raportointivelvoitteen aikataulu (Niskala & Palmuaro 2023, 33.)

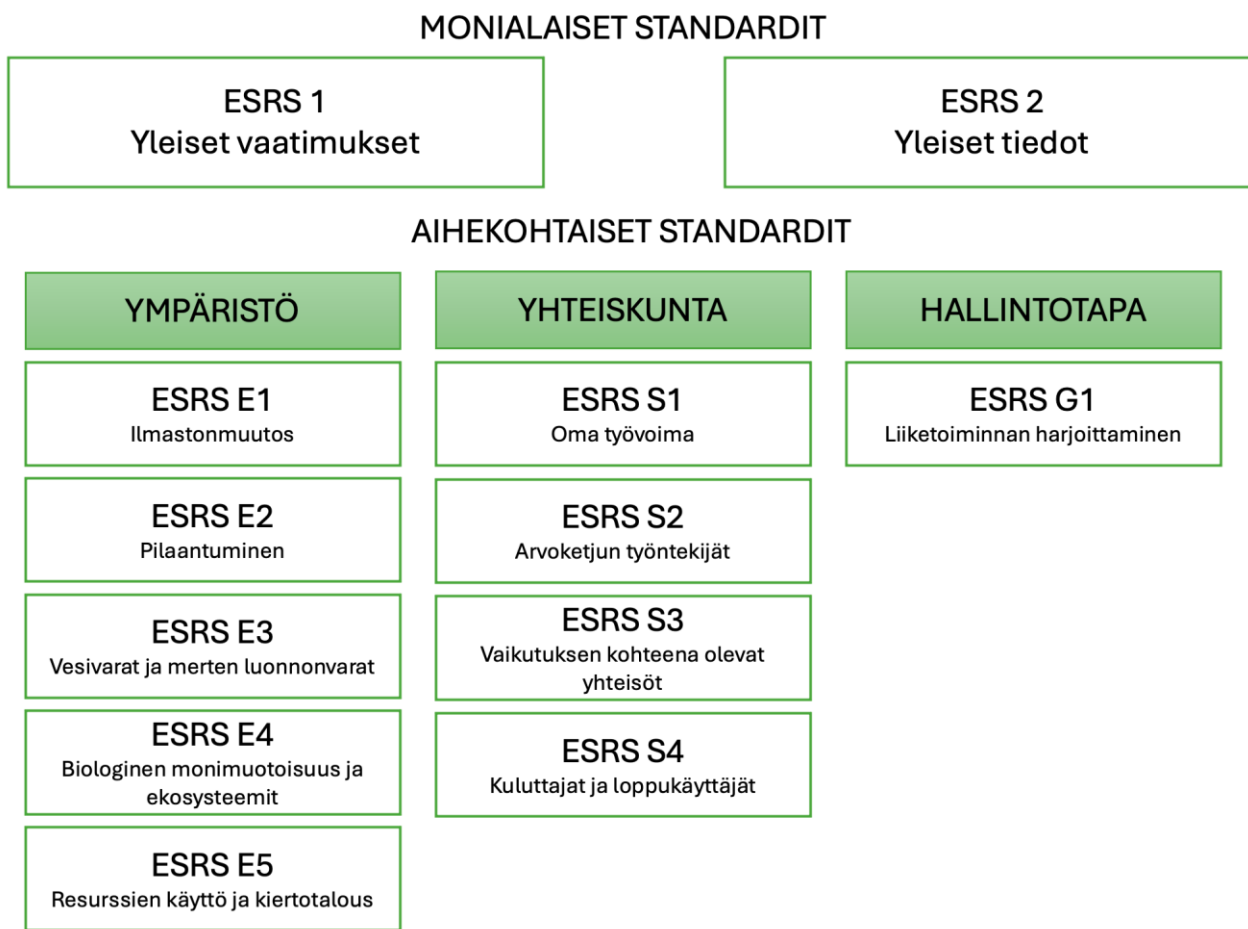
Aspholmin ym. (2024, 15–16) mukaan rahoitusmarkkinat toimivat ajurina kestävyysraportointilainsäädännön kehittymiseen ja pakollisuuteen. EU:n kestävän rahoituksen toimintaohjelma tavoittelee markkinoiden pitkäjänteisyyttä, matalahiilistä yhteiskuntaa sekä

rahoitusjärjestelmien kestävyttä. Kestävän rahoituksen toimintaympäristö on muuttunut nopeasti, kun ESG-tekijät ovat nousseet keskeisiksi niin yritysten liiketoimintapäätöksissä kuin sijoittajien ja rahoittajien arvioissa. Ilmastoriskien lisäksi taloudellisesti relevantteina nähdään yhä useammin myös biodiversiteetin kaltaiset uudet kestävyyskysymykset (Asetus/2020/852/EU). ESG-sijoittamisesta on tullut valtavirtaa ja tutkimusten mukaan hyvällä ESG-suoriutumisella on yhteys parempaan taloudelliseen menestykseen muun muassa riskienhallinnan, kustannustehokkuuden ja rahoituksen saatavuuden kautta. Kestävyyskriteereihin sidotut rahoitusinstrumentit, kuten vihreät joukkolainat ja vastuullisuustavoitteisiin linkitetyt yrityslainat, yleistyvät jatkuvasti. Ne kannustavat yrityksiä kytkemään strategiansa ja toimintansa konkreettisiin vastuullisuustavoitteisiin, mikä heijastuu myönnettävien lainojen marginaalien tasoon. Samalla rahoittajien kiinnostus yritysten ESG-riskienhallintaan on kasvanut, mikä lisää painetta entistä laadukkaamman ja kattavamman kestävyysraportoinnin tuottamiseen. Uusi kestävyysraportointilainsäädäntö (CSRD) nähdäänkin keskeisenä ratkaisuna tähän informaatiovajaseen. (Aspholm ym. 2024, 15–16.)

Kestävyysraportointidirektiivi edellyttää, että yritykset raportoivat kestävyystiedot yhtenäisten ESRS-standardien (eng. European Sustainability Reporting Standards) mukaisesti. Yritysten tulee kuvata liiketoimintamallinsa ja strategiansa kestävyuden näkökulmasta. Niiden tulee avata kuinka ne kestävät ilmasto- ja ympäristöriskejä, millaisia mahdollisuuksia kestävyteen liittyy, miten strategia tukee EU:n ilmastoneutraaliustavoitetta sekä Pariisin sopimuksen linjausta ja miten sidosryhmien odotukset ja vaikutukset otetaan huomioon. Lisäksi niiden on kerrottava konkreettisista tavoitteista, kuten kasvihuonepäästöjen vähenemisestä vuoteen 2030 ja 2050 mennessä sekä edistymisestä näiden tavoitteiden saavuttamisessa. Raportissa on käsiteltävä myös hallintoelinten roolia ja osaamista kestävyysasioissa, yrityksen toimintaperiaatteita ja kannustinjärjestelmiä sekä sitä, miten yleistä huolellisuusvelvoitetta sovelletaan. Tämä sisältää esimerkiksi yrityksen ja sen arvoketjun aiheuttamat merkittävät haittavaikutukset sekä toimet niiden ehkäisemiseksi tai lieventämiseksi. Lisäksi on arvioitava suurimmat kestävyteen liittyvät riskit ja esitettävä keskeiset mittarit, joilla edistymistä seurataan. Raportin tulee kattaa paitsi yrityksen oman toiminnan, myös sen tuotteet, palvelut, liikesuhteet ja toimitusketjun. Direktiivin mukaisesti komissio on saanut toimintavallan antaa EU-tasoiset raportointistandardit, jotka jaottelevat kestävyystiedot kolmeen pääalueeseen: ympäristö, sosiaalinen vastuu ja hyvä hallintotapa. Näin varmistetaan, että raportointi on yhdenmukaista, vertailukelpoista ja suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä kaikissa jäsenmaissa. (Niskala & Palmuaro 2023, 34–36.)

Direktiivin myötä yritysten kestävyysraportointi on laadittava ESRS-standardien mukaisesti. Ne muodostuvat kaikkia yrityksiä koskevista monialaisista sekä aihekohtaisista standardeista. Nämä

standardit ovat kuvattu tarkemmin kuviossa 3. Lisäksi tulevina vuosina on tarkoitus julkaista standardeja toimialakohtaisesti, pk-yrityksille sekä EU:n ulkopuolisille, kolmansien maiden yrityksille. (Aspholm ym. 2024, 95.) ESRS-standardien mukainen raportointi perustuu kaksinkertaisen olennaisuuden periaatteeseen. Yritysten tulee siis huomioida kestävyysaiheiden vaikutusten olennaisuus sekä taloudellinen olennaisuus. Kestävyysaiheen katsotaan olevan vaikutukseltaan olennainen, kun toiminnalla on huomattavia, todellisia tai mahdollisia vaikutuksia ihmisiin tai ympäristöön. Nämä vaikutukset voivat olla myönteisiä tai kielteisiä ja ne voivat ilmetä lyhyellä, keskipitkällä tai pitkällä aikavälillä. Taloudellisesta näkökulmasta kestävyysaiheen katsotaan olevan merkityksellinen, jos sen voidaan kohtuudella olettaa vaikuttavan olennaisesti yrityksen taloudelliseen asemaan tai tulokseen. (Aspholm ym. 2024, 106.) Olennaisuusarviointi pyrkii vähentämään ei-olennaisista asioista raportointia, sekä se huomioi yrityksen koko arvoketjun toimet. Raportoinnissa annettujen kestävyystietojen tulee olla johdonmukaisia yrityksen muun raportoinnin kanssa ja mahdollisista tietojen välisistä yhteyksistä tulee antaa tietoja. Raportoinnissa voidaan kuitenkin jatkossakin antaa myös muuta kuin sääntelyn velvoittamaa tietoa, kunhan on kerrottu, minkä vaatimusten mukaisesti tieto on laadittu. (Niskala & Palmuaro 2023, 58.)

Kuvio 3. Kaikkia yrityksiä koskevat monialaiset ja aihekohtaiset ESRS-standardit. (Aspholm ym. 2024, 98.)

ESRS-standardien mukaiset selvitykset tulee esittää omana erillisenä kokonaisuutena osana yrityksen toimintakertomusta (Niskala & Palmuaro 2023, 59). ESRS 1 -standardi määrittelee yleiset vaatimukset kestävyysraportoinnille sekä kuvaa standardien peruskäsitteet ja kokonaisuuden, muttei itsessään sisällä raportointivaatimuksia. ESRS 2-standardi taas sisältää raportointivaatimukset yleisellä tasolla. Sen vaatimuksia on noudatettava aihekohtaisissa raportointivaatimuksissa. ESRS 1 sekä ESRS 2 -standardit koskevat kaikkia kestävyysseikkoja, joita käsitellään aihekohtaisissa standardeissa. (Aspholm ym. 2024, 97.)

Aihekohtaiset standardit ovat jaettu kolmeen osioon, ympäristöön (E), yhteiskunnallisiin asioihin (S) sekä hallintotapa-aihealueeseen (G), jotta ne kattavat kaikki ESG-näkökulmat. Lisäksi EU:n taksonomian mukaiset vaatimukset tulee sisällyttää ympäristö -osuuteen. Raportoinnissa tulee selkeästi esittää tiedot kaikista aihealueista. (Niskala & Palmuaro 2023, 59.) Näiden vaatimusten lisäksi raportointia voi joutua yrityskohtaisesti kehittämään, mikäli standardien mukaiset vaatimukset

eivät kata olennaiseksi tunnistettua kestävyysaihetta tai siihen liittyvää riskiä, vaikutusta tai mahdollisuutta (Aspholm ym. 2024, 98). ESRS-standardien raportointivaatimukset ovat taas jaettu neljään näkökulmaan, jotka tulee huomioida jokaisen aihealueen raportoinnissa. Hallintotavan (lyh. GOV) näkökulmasta tulee raportoida vaikutusten, riskien ja mahdollisuuksien seurannassa, hallinnassa ja valvonnassa käytettävät hallintoprosessit, valvontatoimet sekä menettelyt. Strategian (lyh. SBM) osalta tulee taas kuvata strategian ja liiketoimintamallin vuorovaikutus vaikutusten, riskien ja mahdollisuuksien kanssa sekä yrityksen tapa käsitellä näitä. Vaikutusten, riskien ja mahdollisuuksien hallinnan (lyh. IRO) osalta tulee selventää prosessit, joilla yritys tunnistaa nämä vaikutukset, riskit ja mahdollisuudet sekä arvioi niiden olennaisuuden ja hallitsee olennaisia kestävyysseikkoja toimintaperiaatteiden avulla. Mittarit ja tavoitteet (lyh. MT) -vaatimus taas velvoittaa kertomaan yrityksen suorituskyvystä sekä sen asettamista tavoitteista ja niiden edistymisestä. Jokaisen ESRS-standardin aihealueilla yrityksen tulee siis raportoida nämä samat neljä näkökulmaa, GOV, SBM, IRO sekä MT. (Aspholm ym. 2024, 99.)

Ennen CSRD-direktiivin voimaantuloa yritysten vastuullisuusraportointi on muistuttanut usein rakenteeltaan enemmän markkinointimateriaalia kuin virallista säädelyä velvoitetta, sillä yritykset ovat voineet itse vapaammin päättää tuottamansa raportin laajuudesta sekä sen painopisteistä. Raportointi on pääasiassa ollut vain viestintää, jolla on pyritty vastaamaan sijoittajien ja muiden sidosryhmien tarpeisiin. ESRS-standardien mukainen raportointi on entistä laajempaa, yhtenäistä ja näin ollen myös vertailukelpoisempaa. Raportointiprosessien ensisijainen tarkoitus on tuottaa yrityksen johdolle oikeaa ja ajantasaista tietoa sen liiketoiminnasta ja kehityksestä. Uusien standardien mukainen raportointi edellyttää yrityksiltä läpinäkyvyyttä, järjestelmällistä tietojen keräämistä, selkeitä prosesseja, vastuuta sekä kontrolleja. Näin raportointi auttaa vieläkin vastaamaan sidosryhmien tarpeeseen, mutta tuottamaan myös tärkeää tietoa yritykselle itselleen omasta toiminnastaan. (Aspholm ym. 2024, 198–199.)

Direktiivi myös velvoittaa kestävyysraportoinnin varmentamisen. Tämä tarkoittaa sitä, että veloitteen piirissä olevien yritysten tulee hankkia rajoitettu varmuus siitä, että kestävyysraportoinnissa on noudatettu kestävyysraportointistandardeja, tietojen tunnistamiseksi on suoritettu sääntelyn mukainen prosessi, kestävyysraportoinnin merkitsemisessä sekä taksonomian mukaisten tietojen ilmoittamisessa on noudatettu niitä koskevia vaatimuksia. Kestävyysraportointitarkastaja valitaan yrityksen yhtiökokouksessa. (Aspholm ym. 2024, 225–227.) Nämä kestävyysraportointidirektiiviin liittyvät seikat sivuuttavat aiemman vapaaehtoisen vastuullisuusviestinnän, sillä jatkossa yritysten on pakon edessä raportoitava lakisääteisten ja määrämuotoisten standardien mukaisesti (Aspholm ym. 2024, 252). Uuden kestävyysraportoinnin

tavoitteena on saada yrityksiltä konkreettista, selkeää ja vertailukelpoista tietoa niin itselleen kuin myös sidosryhmilleen, mutta erityisesti myös rahoitusmarkkinoille. Sen tarkoituksena on jatkossa olla olennainen tiedonlähde kestävän liiketoiminnan ja vihreän siirtymän mahdollistamiseksi (Aspholm ym. 2024, 268.)

Helmikuussa 2025 Euroopan Komissio kuitenkin julkaisi Omnibus -ehdotuksen osana laajempaa sääntelyn yksinkertaistamis pakettia. Omnibus -säädösehdotus pyrkii keventämään hallinnollista taakkaa ja vahvistamaan EU:n kilpailukykyä muuttuneessa taloudellisessa ja geopoliittisessa toimintaympäristössä lykkäämällä ja yksinkertaistamalla kestävyysvelvoitteiden soveltamista. Ehdotuksen keskeisenä sisältönä on CSRD:n soveltamisen siirtäminen kahdella vuodella tiettyjen suurten yritysten ja pörssilistattujen pk-yritysten osalta sekä yritys vastuudirektiivin (CSDDD) täytäntöönpanon ja soveltamisen lykkääminen yhdellä vuodella, jotta yrityksille ja jäsenvaltioille jää enemmän aikaa valmistautua uusiin velvoitteisiin. Ehdotus on osa laajempaa sääntelyn yksinkertaistamis pakettia, jonka tavoitteena on vähentää raportointivaatimuksia vähintään 25 prosentilla vaarantamatta EU:n vihreän kehityksen ohjelman tavoitteita. (Euroopan komissio 2025/0044.)

Kuvio 4. Omnibus- ehdotuksen mukainen CSRD-raportointivelvoitteen aikataulu (Euroopan komissio 2025/0044.)

Oikeusvarmuuden lisäämiseksi Euroopan komissio aikoo lisäksi tarkistaa kestävyysraportointistandardeja vähentämällä pakollisten tietopisteiden määrää ja selkeyttämällä sääntelyn rakennetta. Lykkäyksiä perustellaan erityisesti tarpeella vahvistaa eurooppalaisten yritysten kilpailuasemaa tilanteessa, jossa energiakustannukset ovat nousseet ja kansainvälinen

kauppapoliittinen epävarmuus on lisääntynyt, sekä välttää tarpeettomia kustannuksia, jotka syntyisivät raportointijärjestelmiin investoimisesta ennen kuin CSRD:n soveltamisalaa koskevat rinnakkaiset muutokset on lopullisesti vahvistettu. Ehdotuksen mukaan CSRD:n pakollinen soveltamisala kaventuisi merkittävästi siten, että raportointivelvollisuus koskisi jatkossa vain yrityksiä, joilla on yli 1000 työntekijää ja jotka ylittävät tietyt taloudelliset kynnsarvot, samalla kun listatut pk-yritykset poistettaisiin kokonaan pakollisen raportoinnin piiristä. Tämän arvioidaan vähentävän raportointivelvollisten yritysten määrää noin 80 prosentilla. Niille yrityksille, jotka jäävät pakollisen soveltamisalan ulkopuolelle, ehdotetaan vapaaehtoista ja kevyempää raportointimallia, jonka avulla ne voivat edelleen vastata sidosryhmien tietotarpeisiin ilman täysimittaista kestävyysraportointivelvoitetta. (Euroopan komissio 2025/0044.)

3.4 Basel III ja CRR3 -uudistukset

Baselin sopimukset ovat kansainvälisiä pankkisääntelysopimuksia, jotka Baselin pankkivalvontakomitea on laatinut. Niiden tavoitteena on varmistaa, että pankeilla ja muilla luottolaitoksilla on riittävästi pääomaa ja likviditeettiä selviytyäkseen velvoitteistaan ja kestääkseen myös odottamattomia tappioita. Uusin sopimus Basel III laadittiin vastauksena vuosien 2007–2008 finanssikriisiin ja sen seurauksiin. Koska sopimuksen muutokset olivat merkittäviä, niitä on otettu käyttöön asteittain, jotta pankit ja eri maiden lainsäädäntö ehtivät sopeutua niihin. EU:ssa viimeisin edistysaskel oli toukokuussa 2024, jolloin neuvosto hyväksyi uudet säännökset, joilla Basel III -uudistukset sisällytettiin Euroopan unionin lainsäädäntöön. Tämä tarkoitti käytännössä vakavaraisuusasetuksen ja -direktiivin päivittämistä. Uudistusten keskeinen tavoite on vahvistaa pankkien vakavaraisuutta ja rahoitusjärjestelmän luotettavuutta siten, että ne pystyvät kestäämään paremmin taloudellisia kriisejä ja tukemaan reaalitaloutta. Uudet säännökset astuvat asteittain voimaan tammikuusta 2025 alkaen. (Euroopan unionin neuvosto, 2024.) CRR3 eli vakavaraisuusasetus 3 (eng. Capital Requirements Regulation 3) on julkaistu, jotta Basel III -uudistukset saadaan lopullisesti vietyä osaksi EU:n lainsäädäntöä. Se sisältää EU:n tasolla ne sääntömuutokset, joilla Basel-komitean sopimat uudistukset pannaan täytäntöön käytännössä. (Asetus/2024/1623/EU.)

Uudistukset kohdistuvat erityisesti siihen, miten pankkien riskejä mitataan ja kuinka pääomavaatimukset määritetään. Keskeisenä muutoksena riskipainotettujen varojen laskentaa selkeytettiin ja yhdenmukaistettiin. Standardimenetelmää täsmennettiin ja sisäisten mallien käyttöä rajoitettiin, jotta pankit eivät voisi laskea riskejä omien arvioidensa perusteella liian mataliksi. Lisäksi

otettiin käyttöön kokonaisriskipainolattia, joka asettaa alarajan pankkien sisäisten mallien tuottamille riskipainoille suhteessa standardimenetelmän tuloksiin. Näiden toimien tarkoituksena on lisätä läpinäkyvyyttä ja varmistaa, että pankkien vakavaraisuussuhteet ovat aidosti vertailukelpoisia. Toiseksi uudistuksissa luotiin uusi kehys operatiivisten riskien hallintaan. Tällä viitataan tapoihin, joita voi syntyä esimerkiksi puutteellisista sisäisistä prosesseista, henkilöstön virheistä, tietojärjestelmien ongelmista tai ulkoisista tapahtumista. Uudella kehikolla pyritään varmistamaan, että myös näiden riskien kattamiseen varataan riittävästi pääomaa. Kolmanneksi uudistuksiin liittyy ESG-riskien eli ympäristöön, yhteiskuntaan ja hyvään hallintotapaan liittyvien riskien entistä vahvempi huomioiminen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että pankkien on arvioitava kuinka esimerkiksi ilmastonmuutos, vastuullisuuskysymykset tai hallintotapaan liittyvät puutteet voivat vaikuttaa niiden toimintaan ja riskinkantokykyyn. EU-tasolla on lisäksi pyritty varmistamaan pankkivalvonnan tehokkuus ja johdonmukaisuus. Erityistä huomiota on kiinnitetty siihen, että EU:ssa toimivien kolmansien maiden pankkien sivuliikkeitä valvotaan yhdenmukaisesti. Lisäksi uudistuksilla korostetaan valvontaviranomaisten riippumattomuutta, jotta ne voivat tehdä päätöksiä ilman poliittisia tai markkinoiden paineita. (Euroopan unionin neuvosto, 2024.)

Euroopan pankkiviranomainen EBA on määritellyt, millaisia ympäristöön, yhteiskuntaan ja hallintotapaan (ESG) liittyviä tietoja luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten tulee raportoida osana Basel III -vaatimuksia. Uudistusten tarkoituksena on, että julkinen raportointi olisi aiempaa selkeämpää, vertailukelpoisempaa ja tehokkaampaa. Tavoitteena on, että sijoittajat ja muut sidosryhmät voivat paremmin arvioida laitosten riskiprofiilia ja toimia markkinakurinalaisuuden vahvistajina. Samalla EBA haluaa tuoda enemmän näkyvyyttä ESG-riskeihin ja kannustaa finanssialaa kehittämään riskienhallintaansa sekä korostaa niiden roolia vihreään talouteen siirtymisessä. (EBA 2025a.)

Keskeinen osa raportointia liittyy ilmastonmuutoksen aiheuttamiin riskeihin. Siirtymäriskillä tarkoitetaan altistuksia toimialoihin tai varoihin, jotka voivat merkittävästi edistää ilmastonmuutosta, kuten esimerkiksi fossiilisia polttoaineita käyttävät yritykset. Näiden tunnistaminen ja raportointi auttaa arvioimaan, missä määrin rahoitussektori tukee tai hidastaa siirtymää kohti vähähiilistä taloutta. Fyysisten riskien osalta huomio kiinnittyy varoihin, jotka ovat alttiina äärimmäisille sääilmiöille tai pitkäkestoisille ilmastonmuutoksen vaikutuksille, esimerkiksi tulville, kuivuudelle tai muille sääperäisille haitoille. Raportoinnissa tuodaan esiin myös toimenpiteitä, jotka tukevat vastapuolia siirtymässä kohti hiilineutraalia taloutta tai sopeutumisessa ilmastonmuutokseen, vaikka ne eivät täyttäsikään EU:n taksonomian mukaisia kriteerejä. Lisäksi tärkeä osa raportointia on vihreiden varojen suhdeluku, GAR. Tämä mittari kertoo, kuinka suuri osuus luottolaitoksen varoista

on kohdistettu taksonomian mukaisiin toimintoihin, jotka tukevat Pariisin ilmastopimuksen tavoitteita. Varoja voidaan luokitella esimerkiksi ilmastonmuutoksen hillintää tukeviin sekä sopeutumista edistäviin toimintoihin. Näin mittari tekee näkyväksi, miten rahoituslaitokset osallistuvat vihreän talouden edistämiseen. (EBA 2025b.)

EBA korostaa myös laadullista raportointia. Tämä kattaa tietoa toimijoiden hallintojärjestelyistä, liiketoimintamalleista ja riskienhallintakäytännöistä ESG-riskien näkökulmasta. Laadullinen raportointi täydentää määrällisiä mittareita ja auttaa muodostamaan kokonaiskuvan siitä, kuinka hyvin rahoitusala varautuu kestävyteen liittyviin haasteisiin. Voidaan siis todeta, että EBA:n linjaukset Basel III -raportoinnissa muodostavat kattavan kehyksen, jonka avulla rahoituslaitokset tekevät näkyväksi sekä ilmatoriskeihin liittyvät altistuksensa että vihreän siirtymän tukemiseen kohdistamansa teot. Näin varmistetaan, että sijoittajilla, valvontaviranomaisilla ja muilla sidosryhmillä on käytössään vertailukelpoista ja luotettavaa tietoa siitä, miten rahoitussektori kantaa vastuunsa kestävä talouden rakentamisessa. (EBA 2025b.)

4 Tulokset

4.1 Suomalaisten pankkien vastuullisuuskurssit

Suomalaisten pankkien vastuullisuuskurssia tarkasteltiin neljän Suomessa toimivan pankin vuosikertomuksista sekä mahdollisista erillisistä vastuullisuusraporteista. Pankit olivat OP, Nordea, Aktia ja S-Pankki. OP oli julkaissut vuosittain ainoastaan vuosikertomuksen, eikä erillistä vastuullisuusraporttia. Vuodesta 2022 alkaen OP kuitenkin sisällytti raportin otsikkoon myös sanan ”Vastuullisuus” tarkentamaan raportoinnin sisältöä. Nordea oli julkaissut vuosina 2016-2020 vuosikertomuksen lisäksi erillisen vastuullisuusraportin, mutta vuodesta 2021 alkaen sisällyttänyt sen osaksi vuosikertomusta. Aktia sekä S-pankki olivat julkaisseet vuosittain vain vuosikertomuksen, eikä erillisiä vastuullisuusraportteja. Käytetty aineisto on kokonaisuudessaan listattu liitteeseen 1.

Aineistoa tarkasteltiin diskurssianalyysin keinoin siten, että huomio kohdistui vastuullisuutta koskeviin toistuviin merkityksenantoihin ja kielellisiin valintoihin. Aineistosta ei ollut tarkoitus analysoida tarkasti sitä, mitä kaikkea vastuullisuudesta raportoidaan tai onko raportointi sääntelyn mukaista. Analyysin tarkoituksena oli tunnistaa tekstistä katkelmia, joissa vastuullisuutta määriteltiin, perusteltiin tai oikeutettiin erilaisin keinoin. Näitä katkelmia tarkasteltiin sen perusteella, millaisena ilmiönä vastuullisuus niissä rakentuu ja millaiseen tulkintakehykseen se ensisijaisesti sopii. Kehysten muodostamisen jälkeen analyysi syveni kehysten sisällä esiintyvien diskurssien tarkasteluun, jossa huomio kohdistui erityisesti vastuullisuuspuheen vakuuttaviin retorisiin keinoihin. Jokisen (1999, 126) vakuuttelevan retorikan luokittelua hyödynnettiin tunnistessa, millaisin kielellisin keinoin pankit pyrkivät tekemään vastuullisuudestaan uskottavaa ja yleisesti hyväksyttävää. Mikäli yksittäinen katkelma sisälsi elementtejä useammasta kehyksestä, se sijoitettiin siihen kehykseen, joka määritteli vastuullisuuden tulkintaa vahvimmin. Lopuksi analyysissä tarkisteltiin kehysten esiintymistä eri vuosien raporteissa, mikä mahdollisti vastuullisuuskurssien ajallisen kehityksen ja painopisteiden muutosten hahmottamisen.

Vastuullisuusraportoinnista tunnistettiin neljä selkeää kehystä, joiden sisällä pankit puhuivat vastuullisuudesta. Kuten Alasuutari (2011, 181) toteaa, kehyksiä hyödynnetään tulkinnan raameina, joiden avulla voidaan ymmärtää, mitä tilanteessa tapahtuu ja mitä eri puhettavat merkitsevät. Tutkielmassa tunnistetut kehykset olivat maineenhallintakehykset, toimintakehykset, taloudelliset kehykset sekä yhteiskunnalliset kehykset. Näiden kehysten tunnistaminen perustui siihen, miten vastuullisuudesta puhuttiin aineistoissa toistuvasti eri tavoin riippuen siitä, mihin näkökulmaan vastuullisuus kulloinkin kytkettiin ja millaisia perusteluita tai oletuksia puhetapoihin sisältyi.

Kehykset eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan ne esiintyivät aineistoissa limittäin ja osittain päällekkäin, mutta ne tarjoavat analyyttisesti erilliset näkökulmat siihen, mitä kehyksissä tapahtuu ja millaisia merkityksiä niiden sisällä vastuullisuudelle rakennetaan. Tulosten tiivistetty yhteenveto on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Tutkimuksessa tunnistetut kehykset

	Vastuullisuuden jäsentyminen	Retoriset keinot
Maineenhallintakehys	Vastuullisuus esitetään identiteettinä, arvona ja pysyvänä ominaisuutena, joka rakentuu historian, arvojen ja välttämättömyyden kautta.	Narratiivinen vakuuttelu, faktuaalinen retoriikka, puhujakategoriolla oikeuttaminen
Toimintakehys	Vastuullisuus kuvataan teknisenä, hallittavana ja asiantuntijuuteen perustuvana tekemisenä. Se kytkeytyy strategiaan, prosesseihin, mittareihin ja riskienhallintaan.	Faktuaalinen retoriikka, puhujakategoriolla oikeuttaminen, väitteen etäännyttäminen omista intresseistä
Taloudellinen kehys	Vastuullisuus näyttäytyy kannattavuuden lähtökohtana, kilpailukyvyyn parantajana ja mitattavana ilmiönä. Vastuullisuus konkretisoituu tuotteina, volyymeina ja mittareina.	Kvantifiointi, faktuaalinen retoriikka, konsensukseen nojaava oikeuttaminen
Yhteiskunnallinen kehys	Vastuullisuus rakentuu pankkien yhteiskunnallisena velvollisuutena ja niiden institutionaalisenä roolina. Se korostuu kriiseissä, vakaudessa ja sidosryhmävuoropuhelussa.	Puhujakategoriolla oikeuttaminen, narratiivinen retoriikka, väitteen etäännyttäminen omista intresseistä

Maineenhallintakehykset tunnistettiin aineistoista silloin, kun vastuullisuus liitettiin pankkien identiteettiin, arvoihin, historiaan ja luottamukseen. Näissä puhetavoissa vastuullisuus esitettiin usein itsestään selvänä ja luonnollisena osana pankkien olemusta, eikä niinkään erillisenä toimintona tai strategisena valintana. Kehyksen sisällä vastuullisuus toimii ennen kaikkea legitimizeettiä ja uskottavuutta tuottavana resurssina, jonka avulla pankit rakentavat itsestään kuvaa luotettavina, vakaina ja moraalisesti hyväksyttävänä toimijoina. Tämä kehys oli tunnistettavissa erityisesti silloin, kun raportointi painottui arvoihin, perinteisiin ja pankkien rooliin pitkäaikaisena yhteiskunnallisena toimijana. Toimintakehykset nousivat esiin niissä kohdissa, joissa vastuullisuus kuvattiin konkreettisena tekemisenä, kuten prosesseina, ohjelmina, hallintorakenteina ja järjestelminä. Tässä kehyksessä vastuullisuus jäsentyy hallittavana ja johdettavana kokonaisuutena, joka on integroitunut pankkien strategiaan, riskienhallintaan ja operatiivisiin käytäntöihin. Kehyksen sisällä painottuvat kysymykset siitä, miten vastuullisuutta toteutetaan ja millaisilla rakenteilla sitä ohjataan sekä seurataan. Toimintakehys erottui aineistoissa erityisesti silloin, kun raportointi oli teknistä, standardoitua ja asiantuntijakieleen nojaavaa.

Taloudelliset kehykset tunnistettiin tilanteissa, joissa vastuullisuus kytkettiin taloudelliseen suorituskyykyyn, kannattavuuteen, kasvuun, riskienhallintaan ja vakavaraisuuteen. Tässä kehyksessä vastuullisuus esitettiin taloudellisesti järkevänä ja usein jopa välttämättömänä osana liiketoimintaa. Kehyksen sisällä vastuullisuus ei näyttäyty taloudellisten tavoitteiden vastakohtana, vaan niiden tukena tai edellytyksenä. Taloudellinen kehys oli aineistoissa tunnistettavissa erityisesti kvantifioivassa ja mittaripainotteisessa raportoinnissa, jossa vastuullisuutta perusteltiin numeroiden, kasvulukujen ja riskikehysten avulla. Yhteiskunnalliset kehykset nousivat esiin silloin, kun vastuullisuus liitettiin pankkien laajempaan rooliin yhteiskunnassa. Näissä puhetavoissa pankit asemoivat itsensä yhteiskunnallisiksi instituutioiksi, jotka edistävät hyvinvointia, osallisuutta, talousosaamista ja yhteiskunnallista vakautta. Kehyksen sisällä vastuullisuus rakentuu yhteisen hyvän, sidosryhmävuoropuhelun ja kansalaisvastuun kautta. Yhteiskunnallinen kehys korostui erityisesti kriisiaikojen koskevassa raportoinnissa, jolloin pankkien rooli arjen jatkuvuuden ja taloudellisen vakauden turvaajina nousi keskiöön.

Kehykset toimivat tässä tutkimuksessa analyttisinä jäsentämisen välineinä, joiden avulla voidaan ymmärtää, millaisiin laajempiin merkityskokonaisuuksiin pankkien vastuullisuuspuhe kytkeytyy. Kehysten muodostaminen perustui tässä tutkimuksessa aineistolähtöiseen ja tulkitsevaan diskurssianalyysiin. Kehykset eivät ole johdettu suoraan aiemmasta tutkimuksesta, vaan ne on muodostettu tutkijan tekemien tulkintojen pohjalta analysoitavasta aineistosta. Ne vastaavat kysymykseen, miten vastuullisuus ylipäättään ymmärretään ja asemoidaan raporteissa, eivätkä

suoraan siihen, millaisin kielellisin keinoin tätä ymmärrystä rakennetaan. Tämän vuoksi kehykset esitetään ensin kokonaisuuksina, ennen yksityiskohtaisempaa kielellistä analyysia.

Alaluvuissa analyysi etenee kehyksien sisällä siten, että ensin perustellaan, miten tunnistettu diskurssi kytkeytyy kyseiseen kehykseen ja millainen merkitys tällä on vastuullisuuden rakentumisen kannalta. Tämän jälkeen tarkastellaan yksityiskohtaisemmin, millaisin retorisin keinoin pankit pyrkivät tekemään kyseisestä vastuullisuustulkinnasta uskottavan ja hyväksyttävän. Retoristen keinojen analyysi nojaa Jokisen (1999, 126) vakuuttavan ja suostuttelevan retoriikan tarkasteluun. Tällainen kaksitasoinen analyysi, jossa tunnistetaan ensin kehykset, jonka jälkeen retoriset keinot, mahdollistaa sen, että tuloksissa voidaan erottaa toisistaan vastuullisuuspuheen sisällöllinen jäsentymisen sekä kielelliset vaikuttamiskeinot, joita näiden merkitysten tueksi käytetään.

Tutkimuksessa tunnistetut neljä kehystä on nimetty niiden keskeisten merkityssisältöjen ja diskursiivisten painopisteiden perusteella. Kehysten nimet eivät viittaa yksittäisiin sanoihin tai teemoihin aineistossa, vaan kokoavat yhteen laajempia tulkintaraameja, joiden sisällä vastuullisuus esitetään tietyllä tavalla ymmärrettäväksi ja hyväksyttäväksi. Kehysten nimeäminen perustuu siihen, millainen vastuullisuuden peruslogiikka kussakin kehyksessä korostuu, mihin vastuullisuudella pyritään ja millaisia merkityksiä sen avulla tuotetaan. Maineenhallintakehys nimettiin sen perusteella, että vastuullisuus esiintyy aineistossa ensisijaisesti pankkien identiteettinä, arvoja ja historiallista jatkuvuutta rakentavana resurssina. Näissä puhetavoissa vastuullisuus esitetään itsestään selvänä ja luonnollisena osana pankkien olemusta, ei erillisenä toimenpiteenä tai strategisena valintana. Kehyksen keskiössä ei ole niinkään se, mitä konkreettisesti tehdään, vaan se millaisena toimijana pankki haluaa tulla ymmärretyksi. Vastuullisuus toimii tällöin symbolisena ja narratiivisena välineenä, jonka avulla rakennetaan luottamusta, moraalista hyväksyttävyyttä ja uskottavuutta.

Toimintakehys puolestaan nimettiin sen mukaan, että vastuullisuus jäsentyy tässä kehyksessä konkreettisena tekemisenä ja hallittavana kokonaisuutena. Aineistossa tämä näkyy vastuullisuuden kytkeäminen prosesseihin, ohjelmiin, hallintorakenteisiin, mittareihin ja seurantajärjestelmiin. Kehyksen sisällä keskeisiä ovat kysymykset siitä, miten vastuullisuutta toteutetaan, miten sitä johdetaan ja millaisin rakentein sen toteutumista valvotaan. Toimintakehys korostaa vastuullisuuden teknistä ja operatiivista ulottuvuutta ja se asemoidaan osaksi pankkien normaalia liiketoimintaa. Kehyksen nimeäminen toimintakehykseksi perustuu siihen, että vastuullisuus esitetään tässä yhteydessä ennen kaikkea tekemisenä ja käytäntöinä, ei niinkään arvoina tai symbolisina merkityksinä. Aineistossa toimintakehys erottui erityisesti teknisessä, standardoidussa ja

asiantuntijakieleen nojaavassa raportoinnissa, jossa vastuullisuus näyttäytyy rationaalisenä ja hallittavana kokonaisuutena.

Taloudellinen kehys nimettiin sen mukaan, että vastuullisuus kytketään tässä kehyksessä suoraan taloudelliseen suorituskykyyn, kannattavuuteen, kasvuun, riskienhallintaan ja vakavaraisuuteen. Vastuullisuus ei näyttäyty taloudellisten tavoitteiden vastakohtana, vaan niiden tukena tai jopa edellytyksenä. Kehyksen sisällä vastuullisuus esitetään taloudellisesti järkevänä, välttämättömänä ja markkinalogiikkaan sopivana toimintana. Kehyksen nimeäminen taloudelliseksi on perusteltua, koska vastuullisuuden merkitys rakentuu nimenomaan taloudellisten mittareiden, kasvulukujen ja kvantitatiivisten indikaattorien kautta. Aineistossa tämä kehys oli tunnistettavissa erityisesti määrällisessä raportoinnissa, jossa vastuullisuutta perusteltiin numeroiden, prosenttien ja volyymien avulla. Taloudellinen kehys tekee vastuullisuudesta mitattavaa suorituskykyä ja siten vertailtavaa liiketoimintaa.

Yhteiskunnallinen kehys nimettiin sen perusteella, että vastuullisuus liitetään tässä kehyksessä pankkien laajempaan rooliin yhteiskunnassa ja niiden asemaan yhteiskunnallisina instituutioina. Näissä puhetavoissa pankit asemoivat itsensä toimijoiksi, jotka edistävät hyvinvointia, osallisuutta, talousosaamista ja yhteiskunnallista vakautta. Vastuullisuus rakentuu yhteisen hyvän, sidosryhmävuoropuhelun ja kansalaisvastuun kautta. Kehyksen nimeäminen perustuu siihen, miten vastuullisuuden merkityssisältö ylittää yksittäisen organisaation ja liiketoiminnan rajat ja kytkeytyy laajempiin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. Yhteiskunnallinen kehys korostui aineistoissa erityisesti kriisiaikojä koskevassa raportoinnissa, jolloin pankkien rooli arjen jatkuvuuden ja taloudellisen vakauden turvaajina nousi keskiöön.

Kokonaisuutena kehysten nimeäminen perustui siihen, millaisiin tarkoituksiin vastuullisuutta kussakin kehyksessä käytetään ja millaisia merkityksiä sen avulla tuotetaan. Kehykset eivät ole toisensa poissulkevia, vaan ne limittyvät ja tukevat toisiaan vastuullisuuden legitimointiprosessissa. Nimeäminen auttaa kuitenkin tekemään näkyväksi sen, millaisin eri tavoin vastuullisuus jäsentyy pankkien raportoinnissa ja millaisia institutionaalisia ja yhteiskunnallisia positioita nämä puhettavat rakentavat.

4.1.1 Maineenhallintakehykset

Suomalaisten pankkien vastuullisuuspuhe rakentuu tarkastelluissa vuosikertomuksissa ja vastuullisuusraporteissa ennen kaikkea maineenhallinnallisiin kehyksiin. Vastuullisuus esitetään harvoin yksittäisinä tekoina tai rajattuina toimenpiteinä, vaan se esitetään kokonaisvaltaisena

organisaatioidentiteetin ominaisuutena. Diskursseissa tulee ilmi, miten vastuullisuus kytkeytyy pankkien historiaan, arvoihin ja yhteiskunnalliseen rooliin. Näin ollen käytetty retoriikka kertoo siitä, ettei vastuullisuus ole ainoastaan joukko konkreettisia tekoja ja mittareita, vaan ennen kaikkea diskursiivinen käytäntö, jonka avulla pankit rakentavat mielikuvaa itsestään ja omasta toiminnastaan. Diskurssien tarkastelu osoitti, että suomalaiset pankit jäsentävät vastuullisuuttaan erityisesti neljän maineenhallinnallisten kehysten sisällä toistuvien diskurssien kautta. Diskurssit olivat arvo- ja identiteettipuhe, jatkuvuuden ja historian diskurssi, edelläkävijyyden ja välttämättömyyden diskurssi sekä moraalisen huolenpidon ja yhteisen hyvän diskurssi. Näitä diskursseja kielellisesti yhdistää vakuutteleva retoriikka ja faktuaalinen kuvaus, jossa vastuullisuus esitetään itsestään selvänä, luonnollisena ja moraalisesti kiistattomana (Jokinen 1999, 129).

Keskeinen suomalaisia pankkeja yhdistävä piirre on vastuullisuuden esittäminen organisaation sisäsyntyisenä ominaisuutena. Pankit eivät niinkään kerro ryhtyneensä vastuullisiksi, vaan että ne ovat vastuullisia. Vastuullisuus liitetään arvoihin, perustehtävään ja tapaan toimia, jolloin se esitetään lähtökohtana eikä valintana. Tämä tekee vastuullisuudesta normatiivisen oletuksen, eli vastuullinen toiminta ei ole yksi mahdollinen toimintatapa, vaan se, mikä on pankkien luonnollinen tapa toimia. Jokisen (1999, 133–134) mukaan tällainen puhetapa sitoo kirjoittajan omien intressien ankkuroimista retoriikkaan. Kun vastuullisuus esitetään sisäsyntyisenä ja kokemuksellisenä ominaisuutena, argumentointi nojaa implisiittisesti organisaation omaan itseymmärrykseen. Omakohtaiseen kokemukseen perustuva argumentointi saa voimansa siitä, että sitä on vaikea kumota. Ulkopuolisilla sidosryhmillä ei ole pääsyä organisaation sisäiseen kokemukseen tai identiteettiin, johon vastuullisuuspuhe ankkuroidaan. Näin vastuullisuus irrotetaan näkyvästi strategiasta tai taloudellisista intresseistä ja esitetään ikään kuin intressittömänä lähtökohtana.

Samanaikaisesti vastuullisuuspuheessa hyödynnetään puhujakategorioilla oikeuttamista. Pankit asemoivat itsensä toimijakategorioihin, kuten ”asiantunteva”, ”vastuullinen” tai ”yhteiskunnallinen” pankki, joihin liitetään oikeus tietynlaiseen tietoon ja tietämykseen. Tällöin vastuullisuutta koskevat väitteet eivät esiinny mielipiteinä tai väitteinä muiden joukossa, vaan asiantuntijuuden ja institutionaalisen aseman oikeuttamina kuvauksina todellisuudesta. Kun vastuullisuus liitetään arvoihin ja identiteettiin, sitä ei tarvitse erikseen todistaa, vaan puhujakategoria legitimoi väitteen. Retorisesti tämä tuottaa vaikutelman moraalisesta vakaudesta ja vähentää epäilyn mahdollisuutta. Vastuullisuus esitetään olemisen tapana, ei arvioitavana toimintana, jolloin keskustelun painopiste siirtyy pois kysymyksestä, toimitaanko vastuullisesti kohti oletusta vastuullisuuden itsestäänselvyydestä. Näin vastuullisuus toimii keskustelun lähtökohtana, ei sen kohteena. (Jokinen

1999, 135–136.) Kielellisesti puhujakategorioilla oikeuttaminen rakentuu identiteettiä ja pysyvyyttä korostavien ilmausten varaan.

”Kaikkea toimintaa ohjaavat arvomme ovat ihmisläheisyys, vastuullisuus ja yhdessä menestyminen.” (OP Pohjola 2024, 8)

”Pyrimme olemaan henkilökohtainen, asiantunteva ja vastuullinen pankki.” (suom. Nordea Bank Oyj 2022, 1)

”Arvomme – vastuullinen, turvallinen ja inhimillinen – leimaavat kaikkea toimintaamme.” (Aktia Pankki Oyj 2017, 31)

”S-pankin taustalla on vahva osuustoiminnallinen arvomaailma, minkä ansiosta vastuullisuus on luonnostaan S-Pankin toiminnan ytimessä.” (S-Pankki Oyj 2019, 20)

Toinen keskeinen diskurssi on vastuullisuuden sitominen historialliseen jatkuvuuteen. Useissa aineistoissa vastuullisuus liitetään pitkään olemassaoloon, kriiseistä selviytymiseen ja pysyvään rooliin yhteiskunnassa. Vastuullisuus ei näyttäydy vain vastauksena nykyhetken vaatimuksiin, vaan ajattomana ominaisuutena, joka on ollut aina olemassa. Tällöin nykyinen vastuullisuus kehystyy luonnolliseksi jatkumoksi menneisyydelle, eikä strategiseksi valinnaksi nykyhetkessä. Kielellisesti diskurssit hyödyntävät narratiivista retoriikkaa. Yksityiskohtaisilla kuvauksilla ja niiden sijoittamisella osaksi laajempaa historiallista kokemusta voidaan tapahtumista ja ominaisuuksista tuottaa autenttinen ja totuudenmukainen vaikutelma. Kun vastuullisuus ankkuroidaan kertomukseen pankin pitkästä historiasta, sukupolvien yli ulottuvasta toiminnasta ja kriiseistä selviytymisestä, se saa narratiivisen uskottavuuden. Vastuullisuus näyttäytyy osana ”tarinaa”, joka on jo tapahtunut ja todistanut oikeellisuutensa. Historiallinen jatkumo toimii tällöin kertomuksellisena todisteena. (Jokinen 1999, 144–145.)

Samanaikaisesti historiallinen vastuullisuuspuhe hyödyntää ”tosiasiat puhuvat puolestaan” -retoriikkaa. Pitkä olemassaolo, vuosikymmenet sekä viittaukset kriisiaikoihin esitetään faktoina, jotka näyttävät olevan puhujasta ja tulkinnasta riippumattomia. Historia ei vaadi erillistä argumentointia, vaan ne esitetään itsessään todistavana aineistona. Näin vastuullisuus sitoutuu osaksi organisaation olemassaoloa. Tämä diskurssi tuottaa vaikutelman riippumattomasta vakaudesta. Vastuullisuus ei ole jotain, josta neuvotellaan tai jota arvioidaan uudelleen, vaan se on pysyvä ominaisuus, joka on osoitettu ajan kuluessa. Maineenhallinnallisesti historiallinen narratiivi on erityisen tehokas, sillä se siirtää huomion nykyhetken mahdollisista ongelmista menneisyyden

ansioihin, rakentaa mielikuvaa vakaudesta ja jatkuvuudesta sekä kehystää vastuullisuuden rakenteelliseksi ominaisuudeksi eikä nykyhetken valinnaksi. (Jokinen 1999, 140–141.)

”Olemme olleet aktiivinen osa suomalaista yhteiskuntaa jo yli 120 vuoden ajan.” (OP Pohjola 2024, 34)

”Olemme yli 200 vuoden ajan olleet keskeisessä roolissa asiakkaidemme tukemisessa ja pohjoismaisten yhteiskuntien kehittämisessä.” (suom. Nordea Bank Oyj 2022, 5)

”Aktia on suomalainen varainhoitaja, pankki ja henkivakuuttaja, joka on luonut vaurautta ja hyvinvointia sukupolvelta toiselle jo 200 vuoden ajan.” (Aktia Pankki Oyj 2021, 7)

”S-Pankin tavoitteena on vahvistaa edelleen asemaansa Suomen vastuullisimmaksi koettuna pankkina.” (S-Pankki Oyj 2024, 31)

Osa diskursseista taas jäsentää vastuullisuutta edelläkävijyyden ja välttämättömyyden kautta. Vastuullinen toiminta esitetään paitsi toivottavana, myös väistämättömänä. Kestävälle rahoitukselle ei ole vaihtoehtoa ja siksi pankkien tekemät valinnat näyttäytyvät moraalisesti pakotettuina. Edelläkävijyys puolestaan rakentaa kuvaa toimijasta, joka ei ainoastaan seuraa normeja vaan määrittää niitä. Tällainen puhe nojaa ennen kaikkea faktuaaliseen argumentointiin, jossa kuvaukset muotoillaan siten, että ne näyttävät puhujasta ja tulkinnasta riippumattomilta tosiasioilta (Jokinen 1999, 140–141). Kun esitetään argumentteja liittyen kestävyys siirtymään tai kestäväan rahoitukseen, väitteet esitetään objektiivisina realiteetteina eikä mielipiteinä. Näin vastuullisuus irrotetaan näkyvästi normatiivisesta keskustelusta ja esitetään reaktionä todellisuuteen.

Samanaikaisesti diskurssit hyödyntävät jo aiemminkin mainittua puhujakategorioilla oikeuttamista. Pankit asemoivat itsensä asiantuntija- ja instituutiokategorioihin, joihin liitetään oikeus arvioida taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä sekä määrittellä, millaiset ratkaisut ovat välttämättömiä. Lisäksi diskursseissa on havaittavissa liittoutumisasteen säätelyä. Puhujat eivät esiinny aktiivisena valitsijana tai vastuullisuuden sisällön määrittelijänä, vaan toimijana. Liittoutumisaste on näin osittain etäännytetty. Pankki ei kerro haluavansa toimia tietyllä tavalla, vaan ilmaisuissa todetaan, että niin on toimittava. Tämä vähentää puhujan vastuuta valinnoista ja samalla vahvistaa väitteen uskottavuutta. (Jokinen 1999, 135–138.) Edelläkävijyyden diskurssi täydentää tätä asetelmaa. Kun pankki asemoituu vastuullisuuden edelläkävijäksi, se ei ainoastaan noudata normeja, vaan esittää itsensä niiden muotoilijana. Faktuaalinen ja asiantuntijuuteen nojaava puhetapa mahdollistaa sen, että edelläkävijyys näkyy luonnollisena seurauksena oikeasta tiedosta ja ymmärryksestä.

”Strategiamme ja arvojemme mukaisesti haluamme olla vastuullinen finanssialan edelläkävijä.” (OP Pohjola 2023, 20)

”Jotta rahoituksella olisi tulevaisuus, sen on oltava kestävä.” (suom. Nordea Bank Oyj 2019b, 4)

”Aktian liiketoiminnan ja taloudellisen vastuun peruspilareita ovat taloudellinen menestys, kannattava ja kestävä kasvu sekä vakavaraisuus.” (Aktia Pankki Oyj 2020, 38)

Kokonaisuutena tarkasteltuna suomalaisten pankkien vastuullisuuspuhe rakentuu vahvasti maineenhallinnallisena ja vakuuttelevana diskurssina. Vastuullisuus esitetään identiteettinä, historiana, välttämättömyytenä ja huolenpitona, harvoin kiistanalaisena tai keskeneräisenä ilmiönä. Samalla diskurssi rakentaa vastuullisuudesta pysyvää ja vakaata ilmiötä, mikä jättää vähemmälle huomiolle vastuullisuuteen liittyvät ristiriidat, epävarmuudet ja muutoksen mahdollisuuden. Retoriikan näkökulmasta kieli toimii keinona normalisoida pankkien rooli vastuullisina toimijoina, poistaa epäilyt jo ennen niiden syntymistä, rakentaa moraalista auktoriteettia sekä rajata kriittisen keskustelun tilaa. Näin vastuullisuus ei ole vain raportoinnin kohde, vaan keskeinen organisaatioiden resurssi, jonka avulla pankit rakentavat ja ylläpitävät mainettaan yhteiskunnassa. (Jokinen 1999, 126.)

4.1.2 Toimintakehykset

Toimintakehysten sisällä pankit tuottavat vastuullisuutta toiminnaksi. Vastuullisuus esitetään prosesseina, ohjelmina, hallintomalleina sekä mittareina ja teknisinä ratkaisuin, joiden kautta pankit osoittavat olevansa kyvykkäitä, hallittuja ja luotettavia. Kielellisesti tämä kehys painottaa vastauksia kysymyksiin mitä tehdään ja miten tehdään, sekä samalla se muotoilee vastuullisuudesta pankkien arjessa olevan toimintalogiikan. Jokisen (1999, 133–136) vakuuttelevan retoriikan näkökulmasta toimintakehys nojaa kielellisesti erityisesti argumentoijan etäännyttämiseen omista intresseistään. Kun vastuullisuus esitetään standardien, prosessien ja järjestelmien kautta, pankkien omat strategiset ja taloudelliset intressit jäävät taka-alalle. Vastuullisuus näyttäytyy teknisenä ja organisatorisena välttämättömyytenä, eikä valintana, josta pankki itse hyötyisi. Samalla hyödynnetään puhujakategorioilla oikeuttamista. Pankit asemoivat itsensä asiantuntijaorganisaatioiksi, joilla on oikeus määritellä, millaiset käytännöt ja rakenteet ovat vastuullisia.

”OP Ryhmän vastuullisuusohjelma kiteytyy neljään keskeiseen teemaan ja lupaukseen, jotka ohjaavat ohjelman tavoitteita ja tekoja.” (OP Pohjola 2021, 27)

”Täyttääksemme vastuullisuutemme ja tullaksemme entistä vastuullisemmaksi pankiksi, olemme laatineen pitkän aikavälin suunnitelman, jonka tavoitteena on integroida vastuullisuus täysimääräisesti liiketoimintastrategiaamme.” (suom. Nordea Bank Oyj 2021a, 8)

”Aktia-konsernin yritysvastuuohjelman neljä pääteemaa luovat vastuullisuustyömme suuntaviivat.” (Aktia Pankki Oyj 2021, 32)

”Vuoden 2023 aikana toimeenpantiin edellisen vuoden aikana koostetut S-pankin Eettiset toimintaperiaatteet (ns. Code of Conduct).” (S-Pankki Oyj 2024, 37)

Toimintakehyksissä vastuullisuus rakentuu standardoituna, mitattavana ja hallittavana toimintana. Vastuullisuutta ei kuvata yksittäisinä tekoina tai arvolupauksina, vaan kokonaisuuksina, joita jäsennetään raportointikehikoiden, tunnuslukujen, tavoitteiden ja mittaristojen avulla. Diskurssit nojaavat pitkälti faktuaaliseen retoriikkaan (Jokinen 1999, 140–141). Siinä väitteet muotoillaan puhujasta ja tulkinnasta riippumattomina tosiasioina. Toimintakehyksen diskursseissa pankit antavat lukujen, mittareiden ja viitekehysten puhua puolestaan. Näin vastuullisuuden uskottavuus ei perustu pankin omaan vakuutteluun, vaan siihen, että toiminta on sidottu tunnistettuihin ja hyväksytyihin toimintamalleihin. Myös tällöin vastuu vastuullisuuden arvioinnista ei ole pankilla itsellään, vaan mittariston asettajalla. Diskurssin seurauksena vastuullisuus näyttyy teknisenä ja hallinnollisena asiana, jossa keskeiseksi nousee vaatimusten täyttäminen. Kun vastuullisuus ankkuroidaan ulkoisiin standardeihin, sen sisältö määrittyy standardien sisällön eikä pankkien omien arvojen kautta.

”Katsaus sisältää myös GRI-standardien mukaisen vastuullisuusraportoinnin.” (OP Pohjola 2024, 2)

”Osana Euroopan Vihreää kehitysohjelmaa Euroopan komissio on esittänyt uudistetun kestävän rahoituksen strategian tukemaan kestävää elpymistä. Pohjoismaiden rahoitusjärjestelmän keskeisenä toimijana olemme sitoutuneet tukemaan tätä siirtymää.” (suom. Nordea Bank Oyj 2021b, 3)

”YK:n kestävän kehityksen teemat ohjaavat Aktian toimintaa.” (Aktia Pankki Oyj 2020, 31)

”S-Pankki on laskenut omasta toiminnasta aiheutuvat päästönsä GHG-protokollan mukaisesti.” (S-Pankki Oyj 2024, 39)

Toinen toistuva diskurssi toimintakehyksissä on vastuullisuuden integrointi osaksi strategiaa, riskienhallintaa, liiketoimintaprosesseja ja hallintoa. Vastuullisuus ei tällöin näydy yksittäisinä

tekoina, vaan pysyvänä rakenteena. Integraatiopuhe siirtää huomion yksittäisistä valinnoista kohti rakenteita ja liiketoimintaa, joiden kautta vastuullisuus esitetään jatkuvana ja itsestään selvänä osana pankin toimintaa. Jokisen (1999, 135–136) puhujakategorioilla oikeuttamisen näkökulmasta integraatiopuhe rakentaa pankille erityisen tiedollisen ja moraalisen aseman. Pankit sijoittavat itsensä institutionaaliseen asiantuntijakategoriaan, eli toimijoiksi, joilla on oikeus ja kyky määrittellä mitä vastuullisuus käytännössä tarkoittaa ja miten sitä toteutetaan. Kun vastuullisuus kytketään strategiaan, hallintoon ja riskienhallintaan, se esitetään johdon ja hallituksen vastuulla olevana kysymyksenä. Tällöin vastuullisuuden määrittely ei ole avoimen neuvottelun kohde, vaan asiantuntijoiden piirissä tapahtuvaa päätöksentekoa. Kielellisesti integraatiopuhe rakentuu pysyvyyttä ja kattavuutta korostuvien ilmausten varaan, kuten ”osa strategiaa”, ”kiinteä osa toimintaa” ja ”kattaa koko toiminnan”. Näiden ilmausten kautta vastuullisuus esitetään valmiina ja vakiintuneena tilana, ei keskeneräisenä prosessina.

”Vastuullisuus ei rajoitu OPn yhteisölliseen rooliin vaan kattaa koko toimintamme.” (OP Pohjola 2018, 48)

”Vastuullisena pankkina toimiminen on osa liiketoimintastrategiaamme.” (suom. Nordea Bank Oyj 2021b, 12)

”Yritysvastuu on integroitu Aktian strategiaan ja se on kiinteä osa jokapäiväistä toimintaamme.” (Aktia Pankki Oyj 2019, 26)

”S-pankin strategiassa vastuullisuus on asetettu keskiöön ja toimintaa kehitetään jatkuvasti sen mukaisesti.” (S-pankki Oyj 2024, 31)

Toimintakehyksissä vastuullisuus jäsentyy myös arviointina, seulontana ja due diligence -menettelyinä. Tässä diskurssissa vastuullisuus ei näyttäydy abstraktina periaatteena tai yleisenä tavoitteena, vaan konkreettisenä päätöksentekoa ohjaavana käytäntönä. Vastuullisuus kytkeytyy suoraan siihen, kenelle rahoitusta myönnetään, millaisiin toimialoihin ne sijoitetaan ja millaisia asiakkaita tai salkkuja pidetään hyväksyttävänä. Näin vastuullisuus esitetään osaksi arkipäiväistä liiketoimintaa, jossa valintoja tehdään jatkuvasti ja systemaattisesti. Kielellisesti diskurssissa hyödynnetään yksityiskohtiin perustuvaa vakuuttelua (Jokinen 1999, 144–145). Se tarkoittaa sitä, että vastuullisuutta ei kuvata yleisellä tasolla, vaan konkreettisten menettelyjen, kriteerien ja toimenpiteiden kautta. Mitä tarkempia kuvaukset ovat, sitä aidommalta ja uskottavammalta toiminta näyttää. Samalla diskurssi rakentaa pankeille niin sanotusti portinvartijan asemaa. Seulonnan ja menettelyjen kautta pankit määrittelevät, ketkä ja millaiset toimijat pääsevät rahoituksen piiriin ja

ketkä jäävät sen ulkopuolelle. Vastuullisuus näyttäytyy rajojen vetämisenä hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän toiminnan välille, mikä korostaa pankkien institutionaalista valtaa.

”Vastuullista sijoittamista toteutetaan erilaisilla vastuullisen sijoittamisen strategioilla. Poissuljemme kiistanalaisten aseiden valmistajia, tiettyjä hiilen tuottajia ja käyttäjiä sekä yhtiöitä, joilla on todettu kansainvälinen normirikkomus ja joihin vaikuttaminen on ollut tuloksetonta.” (OP Pohjola 2020, 36–37)

”Olemme priorisoineet toimialat rahoitettujen päästöjen määrän sekä kuhunkin toimialaan liittyvien ilmatoriskien perusteella.” (suom. Nordea Bank Oyj 2023, 329)

”Aktian sijoitusten hiilijalanjälki perustuu hallinnoituihin varoihin sekä työkaluilla mitattuun arvioon sijoitusten jalanjäljen suuruudesta.” (Aktia Pankki Oyj 2020, 55)

”S-Pankki sulkee tiettyjen segmenttien yrityksiä pois tekemistään suorista sijoituksista.” (S-Pankki Oyj 2024, 54)

Vastuullisuus jäsentyy usein myös osaksi pankkien riskienhallintaa. Ilmastonmuutokseen, sääntelyyn, maineeseen ja laajempiin kestävyyskysymyksiin viitataan ensisijaisesti taloudellisina riskeinä, joita hallitaan samalla logiikalla kuin muitakin pankkiriskejä. Tässä diskurssissa vastuullisuus käännetään riskikielelle. Ilmastokysymykset, kestävyysvaatimukset ja yhteiskunnalliset odotukset muunnetaan riski- ja mahdollisuusluokiksi, joita mitataan ja seurataan. Vastuullisuus esitetään tällöin hallittavana ja ennakoitavana kokonaisuutena. Jokisen (1999, 140–141) faktuaalisen retoriikan näkökulmasta vastuullisuutta koskevat väitteet muotoillaan puhujasta ja tulkinnasta riippumattomina tosiasioina. Riskiluokitukset, vakavaraisuussuhteet ja riskikehykset näyttäytyvät neutraaleina ja puhuvat puolestaan vastuullisuuden näkökulmasta. Faktuaalinen retoriikka vahvistuu riskikehyksiin ja tunnuslukuihin nojaavan kielen kautta. Vakavaraisuussuhteet, riskiluokat ja aikavälijaeot esitetään teknisinä tosiasioina, jotka eivät näyttäydy tulkinnanvaraisina vaan asiantuntijatiedon tuottamina faktoina. Kielellisesti riskienhallintadiskurssi rakentuu teknisestä ja hallinnollisesta sanastosta, kuten ”tunnistaminen”, ”arviointi”, ”seuranta ja ”lieventäminen”. Faktuaalinen riskikieli ja mittarit rakentavat vaikutelman vastuullisuuden teknisyydestä, mutta samalla ne kaventavat vastuullisuuden koskemaan ensisijaisesti pankin omaa riskiprofiilia.

”Luottoriskien osalta hallitsemme ESG-ulottuvuutta riskien tunnistamisella, analysoinnilla ja seurannalla.” (OP Pohjola 2024, 28)

”Vastuullisuuteen liittyviä riskejä hallitaan ja johdetaan Nordean vastuullisuutta koskevien ohjaavien periaatteiden mukaisesti, sellaisina kuin ne on määritelty konsernin hallituksen vastuullisuusdirektiivissä. Tämä tarkoittaa, että ne integroidaan sijoitus- ja rahoitustoimintaan sekä asiakkaille annettavaan neuvontaan.” (suom. Nordea Bank Oyj 2019b, 9)

”Aktiassa ilmastoon liittyviä riskejä arvioidaan vuosittain lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Riskien tunnistamisen ja arvioinnin tarkoituksena on mahdollistaa ilmatoriskien hallinta ja lieventäminen liiketoimintaympäristössä.” (Aktia Pankki Oyj 2021, 98)

”S-Pankin kokonaisvakavaraisuussuhde vahvistui vuoden aikana, ylittäen sääntelyvaateet ja S-Pankin hallituksen asettaman riskinottohalukkuuden mukaisen vähimmäistason.” (S-Pankki Oyj 2022, 16)

Kokonaisuutena toimintakehysten sisällä olevat diskurssit jäsentävät vastuullisuutta hallittavana, teknisenä ja asiantuntijuuteen perustuvana tekemisenä. Tällainen kehystys rajaa vastuullisuuden koskemaan ensisijaisesti niitä osa-alueita, jotka ovat mitattavissa, luokiteltavissa ja todennettavissa. Jokisen (1999, 126) vakuuttavan retoriikan keinojen kautta vastuullisuus rakennetaan uskottavaksi etäännyttämällä se moraalisisista valinnoista ja ankkuroimalla se faktoihin, standardeihin, asiantuntijuuteen ja ulkoisiin vaatimuksiin. Vaikka toimintakehykset rakentavat vahvaa uskottavuutta, ne myös erottavat vastuullisuuden maineenhallinnallisesta puheesta esittämällä sen ensisijaisesti toiminnallisena välttämättömytenä, eikä strategisen viestintävalintana. Näin vastuullisuus näyttäytyy rationaalisenä ja välttämättömänä osana pankkien normaalia toimintaa, eikä neuvoteltavana kysymyksenä tai maineenhallinnallisena keinona.

4.1.3 Taloudelliset kehykset

Taloudellisissa kehyksissä vastuullisuus rakentuu taloudellisen järkevyyden, kilpailukyvyn ja vakauden diskursseissa. Vastuullisuudesta tulee osa kannattavuuden logiikkaa, se esitetään investointina, riskienhallintana, kasvun ajurina ja pitkän aikavälin arvonluontina. Tällöin vastuullisuus ei näyttäydy taloudelle vaihtoehtoisena maineenhallinnallisena puheena, vaan taloudellisuuden sisäisenä toimintaperiaatteena. Myös näissä diskursseissa vastuullisuus kytkeytyy strategiaan, riskienhallintaan ja mittareihin sekä asemoituu osaksi normaalia taloudellista päätöksentekoa.

Taloudellisissa kehyksissä keskeinen perusasetelma on niin sanotun jännitteen purkaminen vastuullisuuden ja kannattavuuden väliltä. Vastuullisuus esitetään tavalla, joka poistaa vastakkainasettelun eettisyyden ja taloudellisen tuloksen välillä. Sen sijaan, että vastuullisuus ja taloudellinen menestys näyttäytyisivät keskenään kilpailevina tai ristiriitaisina tavoitteina, ne kehystetään toisiaan tukeviksi ja jopa toisistaan riippuvaisiksi. Vastuullisuus näyttäytyy joko taloudellisen menestyksen edellytyksenä tai sen lähteenä, ei vaihtoehtona. Myös näissä diskursseissa vakuuttavuutta luodaan puhujakategorialla oikeuttamisella. Pankit sijoittavat itsensä toimijakategoriaan, jolla oletetaan olevan oikeus ja kyky ymmärtää, miten taloudellinen kannattavuus suhteutuvat toisiinsa. Kun vastuullisuus esitetään taloudellisen menestyksen ehtona, tämä ei näyttäydy mielipiteenä vaan asiantuntijatietoon perustuvana kuvauksena todellisuudesta. (Jokinen 1999, 135–136.)

Useissa diskursseissa vastuullisuus esitetään mahdolliseksi vain taloudellisen vakauden kautta. Vakavaraisuus ja tehokkuus kehystetään vastuullisuuden edellytyksiksi. Diskursseissa rakentuu hierarkkinen asetelma, jossa ensin on oltava taloudellisesti vahva, jotta voidaan olla vastuullinen. Vastuullisuus ei tässä siis ole lähtökohta, vaan seuraus onnistuneesta toiminnasta. Myös tätä retoriikkaa voidaan tulkita puhujakategorioilla oikeuttamisena. Taloudellinen vahvuus toimii vastuullisuuden mittarina, jolloin toimija näyttää uskottavana vastuunkantajana. Vastuullisuus ei enää vaadi erillistä moraalista perustelua, vaan se johdetaan taloudellisesta suorituskyvystä. (Jokinen 1999, 135–136.)

”Vastuullisuus on keskeinen strateginen menestystekijä.” (OP Pohjola 2023, 21)

”Vastuullisuus on liiketoimintamme ytimessä.” (suom. Nordea Bank Oyj 2023, 30)

”Kannattava kasvu ja korkea moraalit luovat vakavaraisen ja luotettavan Aktian.” (Aktia Pankki Oyj 2019, 29)

”Vastuullisuus on luonnostaan S-pankin toiminnan ytimessä.” (S-Pankki Oyj 2021, 25)

Samankaltaisen yhteensopivuusdiskurssin sisällä raporteissa toistuu win-win-rakenne, jossa vastuullisuus esitetään samanaikaisesti hyödyksi sekä liiketoiminnalle että yhteiskunnalle. Tämä tekee vastuullisuudesta kaksinkertaisesti oikeutetun, sillä se on sekä moraalisesti toivottavaa että taloudellisesti järkevää. Jokisen (1999, 138–130) mukaan retorisesti on kyse konsensukseen nojaavasta oikeuttamisesta. Tässä yhteydessä konsensus tarkoittaa kielellisesti rakennettua oletusta yhteisestä edusta, jossa vastuullisuus esitetään yhteiskunnallisesti toivottuna ja taloudellisesti järkevänä. Näin vastuullisuus kehystetään ratkaisuksi, joka palvelee kaikkia osapuolia.

Diskursiivisesti tämä poistaa jännitteen eri intressien väliltä ja luo vaikutelman siitä, että vastuullisuudesta vallitsee jaettu ymmärrys. Toisaalta diskurssi sulkee pois sellaisia vastuullisuuden muotoja, joille ei ole selkeää taloudellista vastinetta. Kielellisesti diskurssi rakentuu uskomista, pyrkimistä ja vaikuttamista korostavien ilmausten varaan.

”Ilmastonmuutoksella on laajoja vaikutuksia, ja se aiheuttaa merkittäviä epävarmuuksia yhteiskunnallemme. Rakennamme yhdessä asiakkaidemme kanssa kestäväää taloutta, tuemme ilmastonmuutoksen hillintää ja autamme muutokseen sopeutumisessa.” (OP Pohjola 2021, 40)

”Pyrimme tarjoamaan asiakkaillemme parhaan mahdollisen tuen siirtymässä kohti kestävämpää tulevaisuutta ja osallistumaan aktiivisesti yhteiskuntaan yhteisen hyvän edistämiseksi.” (suom. Nordea Bank Oyj 2022, 8)

”Uskomme, että sijoittamalla voimme vaikuttaa myös yhteiskunnan kehitykseen. Tämän vuoksi vastuullisuus näkyy sekä päivittäisissä sijoituspäätöksissämme että aktiivisena omistajuutena.” (Aktia Pankki Oyj 2019, 31)

”Pankissa uskotaan vahvasti, että asiakkaille voidaan saavuttaa parempia tuloksia vastuullisuusasioiden järjestelmällisellä huomioimisella sijoitustoiminnassa.” (S-Pankki Oyj 2021, 30)

Taloudellisissa kehyksissä vastuullisuutta todistetaan usein määrällisesti. Kasvuprosentit, volyymit, vakavaraisuus, rahastojen osuudet ja kestäväan rahoituksen määrät esitetään tarkkoina lukuina ja kaavioina. Näin vastuullisuus muuttuu mitattavaksi suorituskyvyksi. Kvantitatiivinen esitystapa mahdollistaa myös vertailun ja kilpailullisuuden, jossa vastuullisuutta voidaan verrata samalla logiikalla kuin esimerkiksi suorituskykyä. Näin myös vastuullisuudesta tulee mitattava kilpailuetu. Jokisen (1999, 146–147) käsittein retorisesti kyse on kvantifioinnista eli tiedon määrällistämisestä. Numeerinen esitystapa tuottaa helposti vaikutelman täsmällisestä, mitattavasta ja kiistattomasta tiedosta, vaikka laadullisten ilmiöiden kvantifiointi on luonteeltaan suhteellista ja mittauskäytännöt osallistuvat aktiivisesti itse mitattavien ilmiöiden määrittelyyn. Tiedon kvantifioinnissa tarkoituksena on usein luoda tarkastelu-ulottuvuutta yleisölle, missä pienet asiat saadaan näyttämään mahdollisimman pieniltä sekä suuret mahdollisimman suurilta. Kvantifiointi luo samalla vaikutelman läpinäkyvyydestä. Toisaalta lukujen esittäminen voi kuitenkin myös peittää alleen sellaisia asioita, joita ei mitata tai mittarit eivät kykene tavoittamaan.

”Vihreiden ja kestävyyskriteerilainojen yhteenlasketut vastuut kasvoivat vuoden aikana noin 70 prosenttia.” (OP Pohjola 2023, 10)

”Esimerkiksi vastuullisuuspainotteisten rahastojemme hallinnoitavat varat ovat kasvaneet 265 % ja kestävyteen sidottujen lainojen kokonaistransaktiovolyymi on noussut 256 %.” (suom. Nordea Bank Oyj 2021b, 4)

”Aktian rahastojen keskiarvo elokuussa 2020 oli 4,20 tähteä, kun seuraavaksi parhaan kilpailijan keskiarvo oli 3,77.” (Aktia Pankki Oyj 2021, 79)

”Vuoden 2023 osalta S-Pankin GAR-osuus liikevaihtoon perustuen oli 0,22 % ja pääomamenoihin perustuen 0,27 %.” (S-Pankki Oyj 2024, 41)

Taloudellisissa kehyksissä vastuullisuus rakentuu myös tuotteina ja markkinoina. Vihreät lainat, ESG-rahastot ja kestävä rahoituksen instrumentit esitetään kasvavina liiketoimintakokonaisuuksina. Näissä diskursseissa hyödynnetään markkinalogiikkaan nojaavaa faktuaalisuutta. Vastuullisuus ei näyttäydy omana ideologisena valintana, vaan vastauksena markkinoiden kysyntään. Asiakkaat haluavat yhä enemmän vastuullisia tuotteita ja pankit vastaavat tähän kysyntään. Markkinalogiikkaan nojaava faktuaalisuus naturalisoi vastuullisuuden osaksi normaalia markkinatoimintaa. Kysynnän ja tarjonnan kautta vastuullisuus esitetään ilmiönä, joka syntyy ilman omaa arvopohjaista valintaa. Kun vastuullisuustuotteiden kasvua kuvataan numeroiden ja volyymien avulla, vastuullisuus näyttäytyy luonnollisena seurauksena kysynnästä ja tarjonnasta. Tällä tavoin vastuullisuus esitetään taloudellisesti rationaalisenä ja asiakkaiden toiveisiin vastaavana. (Jokinen 1999, 140–141.) Kielellisesti diskurssi rakentuu kasvua ja innovaatiota korostavien ilmausten varaan, joiden kautta vastuullisuus näyttäytyy liiketoiminnan kehityssuuntana.

”Vihreiden ja kestävyyskriteerilainojen yhteenlasketut vastuut kasvoivat vuoden aikana noin 70 prosenttia.” (OP Pohjola 2023, 10)

”Tukeaksemme yritysten siirtymää kohti kestävämpää liiketoimintamallia tarjoamme vihreitä joukkovelkakirjalainoja.” (suom. Nordea Bank Oyj 2019b, 11)

”Aktia on pitkään ollut vastuullisen ja vaikuttavan sijoittamisen edelläkävijä, ja nyt olemme laajentaneet tarjontaamme vihreän rahoituksen tuotteilla.” (suom. Aktia Pankki Oyj 2024, 9)

”Ilmastostrategiansa mukaisesti S-Pankin Varallisuudenhoito pyrkii tuomaan markkinoille innovatiivisia tuotteita, joiden sijoituspolitiikassa ilmastonmuutos on keskeisessä asemassa.” (S-Pankki Oyj 2021, 30)

Osassa taloudellisia kehyksiä taloudellista vastuuta rakennetaan jakamisen ja tulonjaon kautta. Verot, bonukset, palkat ja osingot esitetään vastuullisuutta konkretisoivina virtoina. Vastuullisuus ei ole vain sitä, että pankki tuottaa voittoa, vaan sitä, miten tämä voitto jaetaan ja kenelle se kohdistuu. Diskurssissa voiton tuottaminen ei näyttäydy vain taloudellisena tavoitteena, vaan moraalisenä toimintana, jonka eettisyys realisoituu sen jakamisen kautta. Retorisesti tämä perustuu narratiiviseen ja moraalista konsensusta tuottavaan oikeuttamiseen, jossa taloudellinen menestys saa eettisen merkityksen vasta jakamisen kautta (Jokinen 1999, 144–145). Sen sijaan, että raportit esittäisivät pelkkiä numeroita, ne rakentavat kertomuksia rahavirroista, jotka kulkevat pankeista ulospäin yhteiskuntaan. Diskurssi liittyy taloudellisen voiton konkreettisiin rahavirtoihin ja arjen hyötyihin. Samalla se oikeuttaa pankkien taloudellisen menestyksen moraalisesti hyväksyttäväksi.

”Tuloksesta maksetuilla veroilla mitattuna OP Ryhmä on yksi Suomen suurimmista veronmaksajista.” (OP Pohjola 2024, 45)

”Tavoitteenamme on tuottaa osakkeenomistajille ennustettavaa ja erittäin kilpailukykyistä tuottoa.” (suom. Nordea Bank Oyj 2022, 6)

”Yli 90 prosenttia Aktian osakkeenomistajista on suomalaisia, ja osingoilla tuetaan näin myös Suomen taloutta ja yhteiskuntaa.” (Aktia Pankki Oyj 2021, 6)

”S-Pankin vastuullisuuden kivijalka ovat maksuttomat päivittäiset pankkipalvelut.” (S-Pankki Oyj 2023, 30)

Taloudellisissa kehyksissä vastuullisuuden diskurssit eivät katoa, vaan muuttavat muotoaan. Vastuullisuus esitetään kannattavuuden lähtökohtana, kasvun markkinana ja mitattavana suorituskykynä. Kuitenkin ne ulottuvuudet, joita ei voida kääntää taloudellisiksi hyödyiksi tai määrällisiksi mittareiksi, jäävät kehyksissä vähemmälle huomiolle. Jokisen (1999, 126) vakuuttavan retoriikan keinojen kautta kielellisesti vastuullisuus ankkuroidaan faktoihin, asiantuntijuuteen, ulkoisiin realiteetteihin ja määrällistämiseen. Näin mahdollinen kriittinen kysymys vastuullisuuden aitoudesta ohitetaan tuomalla vaikutelma siitä, että vastuullisuus on taloudellisesti välttämätöntä, mitattavasti todennettavaa ja markkinoiden tukemaa.

4.1.4 Yhteiskunnalliset kehykset

Yhteiskunnallisissa kehyksissä vastuullisuus rakentuu käsitykselle pankeista yhteiskunnallisina instituutioina. Toimijoina, jotka eivät ainoastaan välitä rahaa vaan ylläpitävät arjen toimivuutta, tuottavat hyvinvointia, tukevat kriiseissä ja osallistuvat laajoihin muutoshankkeisiin, kuten vihreään siirtymään tai talousosaamisen vahvistamiseen. Tällöin vastuullisuus esitetään yhteiskunnallisena tehtävänä, ei erillisenä yritysvastuuta koskevana lisänä ja puhe kiinnittyy usein myös strategiaan, sidosryhmiin, riskeihin sekä arvon käsitteeseen.

Jokisen (1999, 126) vakuuttavan retoriikan näkökulmasta yhteiskunnallinen kehys on erityisen vahva siksi, että siinä hyödynnetään samanaikaisesti etäännyttämistä omista intresseistä sekä puhujakategorialla oikeuttamista. Kun pankki määrittelee vastuullisuutensa yhteiskunnalliseksi rooliksi ja tehtäväksi, vastuullisuus irrotetaan näkyvästi taloudellisista intresseistä ja esitetään ikään kuin yhteiskunnan tarpeista nousevana velvoitteena. Samalla pankki asemoituu instituutiokategoriaan, johon liitetään oikeus puhua yhteiskunnallisesta kehityksestä, hyvinvoinnista ja vakaudesta asiantuntijuuteen perustuen.

Yhteiskunnallisissa kehyksissä toistuu diskurssi, jossa pankki esitetään yhteiskunnalle välttämättömänä perusrakenteena. Se turvaa kriittisiä palveluja, vakautta ja arjen jatkuvuutta. Tällöin pankki ei näyttäydy yhtenä markkinatoimijana muiden joukossa vaan järjestelmän toimintakyvyn ehtona. Tämä diskurssi korostuu erityisesti kriisitilanteissa ja toimintaympäristön nopeissa muutoksissa, jolloin pankkitoiminnan jatkuvuus ja rahoituksen saatavuus nousevat keskeisiksi yhteiskunnallisiksi kysymyksiksi. Diskursseissa korostuu institutionaalinen asema, jossa pankki on yhteiskunnan tukipilari. Jokisen (1999, 140–141, 135–136) käsittein tätä voidaan tulkita faktuaaliseksi retoriikaksi, jota oikeutetaan puhujakategorialla. Kun pankin rooli kuvataan perusrakenteeksi yhteiskunnalle, väite on muotoiltu puhujasta riippumattomaksi tosiasiaksi. Toisaalta pankit taas oikeuttavat itsensä kertomaan asiasta, ilman siihen kohdistuvaa kyseenalaistamista. Kielellisesti diskursseissa toistuu turvallisuutta, vakautta ja jatkuvuutta korostavia ilmiöitä, joiden kautta pankkien toiminta esitetään ennemminkin huolenpitona kuin taloudellisena vallankäyttönä.

”Perustehtävämme on vahvan vakavaraisuuden ja tehokkuuden avulla luoda kestävää taloudellista menestystä, turvallisuutta ja hyvinvointia omistaja-asiakkaille ja toimintaympäristölle.” (OP Pohjola 2017, 3)

”Määrätietoisilla toimilla pystyimme varmistamaan, että yhteiskunnan näkökulmasta kriittiset palvelut toimivat myös kriisin aikana.” (OP Pohjola 2021, 4)

”Merkityksellinen kestävä liiketoiminta – myönteinen toimija yhteiskunnassa.” (suom. Nordea Bank Oyj 2020a, 7)

”Koronakriisi on iskenyt kovaa myös moneen kotitalouteen. Kannoimme vaikeassa tilanteessa yhteiskuntavastuutamme ja tuimme asiakkaitamme keväällä 2020.” (Aktia Pankki Oyj 2021, 5)

”Kriisin käynnistyttyä keskityimme huolehtimaan asiakkaidemme ja henkilöstömme turvallisuudesta ja hyvinvoinnista.” (S-Pankki Oyj 2021, 5)

Toinen diskurssi rakentaa vastuullisuutta hyvinvoinnin tuottamisena. Pankki esitetään toimijaksi, joka edistää yhteistä hyvää sekä yksilön että yhteisön tasolla. Diskurssi on hyvin limittäinen taloudellisissa kehyksissä ilmenneen diskurssin kanssa, mutta osassa puhetoivoista yhteiskunnan hyvinvoinnin edistäminen on liiketoimintaa enemmän keskiössä. Vastuullisuus kehystyy yhteiskunnallisena panoksena, joka tekee pankin toiminnasta merkityksellistä. Diskursseja voidaan retorisesti jäsentää konsensukseen nojaavana oikeuttamisena ja narratiivisena vakuutteluna (Jokinen 1999, 138–139, 144–145). Hyvinvointi, osallisuus ja tulevaisuus toimivat perusteluina, joiden oletetaan olevan laajasti jaettu arvoja, jolloin niitä ei tarvitse todistaa samalla tavalla kuin taloudellisia lukuja. Samalla vastuullisuus konkretisoidaan yksityiskohtaisilla kuvauksilla yhteisöllisistä teoista ja kohderyhmistä, mikä tuottaa inhimillisen vaikutelman pankkien toiminnasta.

”Olemme aktiivisesti edistämässä toimintaympäristön hyvinvointia, yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta ja ihmisläheistä tekemistä ympäri Suomea eri tekojen ja avausten muodossa.” (OP Pohjola 2018, 4)

”Yhdessä näytämme suuntaa ja mahdollistamme unelmia ja arjen pyrkimyksiä yhteisen hyvän edistämiseksi.” (suom. Nordea Bank Oyj 2019b, 6)

”Intohimomme on työskennellä asiakkaidemme hyvinvoinnin puolesta.” (Aktia Pankki Oyj 2017, 6)

”Hyvinvointi ei kuitenkaan tarkoita vain taloudellista hyvinvointia, vaan tavoitteena on tehdä yhdessä asiakasomistajien kanssa Suomesta entistä parempi paikka elää.” (S-Pankki Oyj 2018, 24)

Yhteiskunnallisissa kehyksissä vastuullisuus legitimoidaan usein sidosryhmävuoropuhelun avulla. Vastuullisuus esitetään usein rakentuvan kuuntelemisesta, kyselyistä, keskusteluista ja yhteistyöstä. Näin valinnat näyttävät yhteisön äänenä, eivätkä vain organisaation omana agendana.

Sidosryhmävuoropuheluun nojaava oikeuttaminen toimii toisaalta myös maineenhallinnallisena keinona, jossa ulkopuolinen hyväksyntä vahvistaa pankkien vastuullisuusväitteitä. Kielellisesti näissä diskursseissa korostuu etäännyttäminen omista intresseistä sekä liittoutumisasteen sääntely (Jokinen 1999, 133–134). Kun vastuullisuutta oikeutetaan yhteisön äänellä, pankit voivat esittää valintansa yhteisesti tuotettuina eikä omista lähtökohdista johdettuina. Liittoutumisaste näkyy siten, että pankki ei puhu vain omista intresseistään, vaan toimii välittäjänä ja koordinoijana sidosryhmien odotusten perusteella.

”Kuulemalla sidosryhmiämme pyrimme ymmärtämään niiden odotuksia OPta kohtaan ja löytämään siten keinot edistää hyvinvointia toimintaympäristössämme.” (OP Pohjola 2017, 96)

”Nordeassa asiakkaamme, työntekijämme, sijoittajat ja yhteiskunta ohjaavat pankkitoimintaamme yhteisen hyvän puolesta.” (suom. Nordea Bank Oyj 2023, 19)

”Nykyinen vastuullisuusohjelmamme ja sidosryhmien odotukset perustuvat vuonna 2020 toteutettuun yritys vastuun sidosryhmäkyselyyn.” (suom. Aktia Pankki Oyj 2024, 35)

”Suomalaiset valitsivat S-Pankin jo kymmenennen kerran peräkkäin Suomen vastuullisimmaksi pankiksi Pohjoismaiden laajimmassa kestävä kehityksen brändivertailussa.” (S-Pankki Oyj 2023, 29)

Useat yhteiskunnallisissa kehyksissä olevat diskurssit jäsentävät vastuullisuutta myös kansalaiskasvatuksena. Pankit kuvaavat vastuullisuutta nuorten taloustaitojen, asiakkaiden talousarjen hallinnan, digitaitojen ja säästämisen oikeanlaisen kulttuurin edistämisenä. Pankit asemoituvat tällöin neuvonantajiksi ja mahdollistajiksi. Diskurssit rakentuvat retorisesti erityisesti puhujakategoriolla oikeuttamisen varaan. Pankit sijoittavat itsensä asiantuntijan ja opastajan rooliin, johon liitetään oikeus tietynlaiseen tietoon ja sen jakamiseen. Samalla diskursseissa hyödynnetään narratiivista ja yksityiskohtiin nojaavaa vakuuttelua, kun toiminta konkretisoidaan koulutuksina, tukitoimina ja palveluina. (Jokinen 1999, 135–136, 144–145.)

”Vuonna 2023 vahvistimme yli 91 000 lapsen ja nuoren taloustaitoja.” (OP Pohjola 2024, 38)

”Taloustaitojen vahvistaminen yhteiskunnassa on keskeinen osa yhteisövuostuustrategiaamme.” (suom. Nordea Bank Oyj 2020b, 26)

”Olemme järjestäneet koulutusta digiosaamisen edistämiseksi senioreiden kanssa sekä taloustaitojen edistämistä nuorten parissa.” (Aktia Pankki Oyj 2021, 50)

”S-Pankki haluaa auttaa asiakkaitaan tekemään fiksuja päätöksiä omassa taloudessaan, varautumaan tulevaan ja kasvattamaan varallisuuttaan vastuullisesti.” (S-Pankki Oyj 2023, 30)

Yhteiskunnallisissa kehyksissä vastuullisuus rakentuu usein myös kotimaisuuden kautta. Toimija esitetään ”meidän” instituutiona, joka toimii Suomessa, maksaa veronsa Suomeen ja osallistuu kansalliseen hyvinvointiin. Tämä diskurssi kytkee vastuullisuuden luottamukseen ja erottautumiseen etäisistä globaaleista pankeista. Diskurssit ovat pitkälti narratiivista vakuuttelua, sillä niistä kerrotaan tarinaa pitkästä roolista ja yhteiskunnallisesta paikallisesta toiminnasta. Narratiivisuus vähentää argumentoinnin tilaa, sillä kuuluvuuden ja sitoutumisen tunne näyttäytyvät vastuullisuuden takeena. Vakuuttelu rakentuu kertomuksina pitkästä historiasta ja jatkuvasta sitoutumisesta, joissa vastuullisuus näyttäytyy pysyvänä ominaisuutena, eikä muuttavana toimintatapana. (Jokinen 1999, 144–145.)

”OP Ryhmä on rakentanut suomalaista yhteiskuntaa yhdessä omistaja-asiakkaidensa kanssa jo 120 vuoden ajan.” (OP Pohjola 2022, 12)

”Olemme yleispankki, jolla on 200 vuoden historia Pohjoismaiden talouskasvun tukemisessa.” (suom. Nordea Bank Oyj 2023, 5)

”Haluamme edistää Suomen ja suomalaisten vaurastumista.” (Aktia Pankki Oyj 2018, 15)

”Merkiksi suomalaisuudesta S-Pankki on saanut Avainlippu-tunnuksen.” (S-Pankki Oyj 2019, 3)

Vastuullisuus ankkuroidaan usein myös globaaleihin ja eurooppalaisiin puitteisiin, kuten Pariisin sopimukseen, Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan sekä kestäväen rahoituksen viitekehyksiin. Tällöin vastuullisuusraportoinnin viitekehyksestä nousseet elementit saavat normatiivisen kehyksen, jossa oma tekeminen esitetään linjassa yhteiskunnan tavoitteiden kanssa. Retorisesti tämä rakentuu ennen kaikkea konsensukseen ja asiantuntijuuteen nojaavan oikeuttamisen varaan (Jokinen 1999, 138–139). Kun toiminta liitetään kansainvälisesti tunnustettuihin tavoitteisiin, se näyttäytyy perusteltuna pelkästään siksi, että se tukeutuu laajasti hyväksytyihin viitekehyksiin. Pankit eivät korosta toimintojen pakollisuutta, vaan enemmän neutraalisti kertovat toimivansa yhteisten viitekehysten mukaisesti.

”OP Ryhmä on sitoutunut linjaamaan luottosalkkunsu Pariisin ilmastopimuksen mukaiseksi.” (OP Pohjola 2023, 29)

”Nordea on sitoutunut Pariisin ilmastopimuksen sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamiseen.” (suom. Nordea Bank Oyj 2020b, 9)

”Vuonna 2019 Aktian arvioi toimintaamme ja sen vaikutuksia ja valitsi tämän arvioinnin perusteella kymmenen YK:n kestävän kehityksen tavoitetta.” (suom. Aktia Pankki Oyj 2022, 25)

”S-Pankki on arvioinut tiettyjen hallinnoimiensa rahastojen ja omaisuudenhoitosalkkujen sijoituskohteiden taksonomiamukaisuutta.” (S-Pankki Oyj 2024, 55)

Yhteiskunnallisissa kehyksissä vastuullisuus rakentuu diskursiivisesti neljän toisiaan tukevan liikkeen varaan. Pankki esitetään välttämättömänä toimijana yhteiskunnalle, vastuullisuus muotoillaan yhteisen hyvän ja hyvinvoinnin tuotannoksi, legitimizeerataan tuotetaan sidosryhmävuoropuhelun avulla ja toimijuus ankkuroidaan kansalaisyhteiskuntaan, kotimaisuuteen ja globaaleihin tavoitteisiin. Jokisen (1999, 126) vakuuttavan retoriikan keinojen näkökulmasta nämä liikkeet rakentavat uskottavuutta ennen kaikkea siirtämällä vastuullisuuden tulkinnan pois yksittäisistä teoista kohti isompaa roolia ja tehtävää. Vastuullisuus näyttäytyy tosiasioihin, yhteisesti jaettuihin tavoitteisiin ja asiantuntijuuteen sitoutuvana toimintana, jossa pankkien omat intressit jäävät taka-alalle.

4.2 Diskurssien kehitys ajassa

Vuosien 2016–2023 aikana pankkien vastuullisuusraportoinnissa on havaittavissa diskursiivinen muutos. Vastuullisuus ei ole koko ajanjakson samaa tarkoittava ilmiö, vaan sen merkitys, perustelut ja esittämistavat muuttuvat asteittain. Pitkittäinen tarkastelu osoittaa siirtymän arvo- ja identiteettipuheesta kohti teknisempää, standardoitua ja dataorientoitunutta vastuullisuutta, jossa vastuullisuus kytkeytyy yhä tiiviimmin strategiaan, riskienhallintaan ja taloudelliseen ohjaukseen. Muutos ei tapahdu äkillisesti, vaan vaiheittain ja diskurssit limittyvät toisiinsa siten, että puhutavat säilyvät usein rinnakkain uusien kanssa. Tämä viittaa siihen, että vastuullisuus rakentuu ajallisesti kerrostuvana ilmiönä, jossa uudet tulkinnat eivät korvaa aiempia, vaan täydentävät ja uudelleen jäsentävät niitä.

Tarkastelujakson alkuvaiheessa vastuullisuus rakentuu aineistossa ensisijaisesti osaksi organisaation identiteettiä ja perustehtävää. Vastuullisuus esitetään luonnollisena osana pankkien toimintaa, joka kytkeytyy arvoihin, yhteiskunnalliseen rooliin ja tapaan toimia. Diskurssit ovat tässä vaiheessa hyvin implisiittisiä. Vastuullisuutta ei rajata omaksi kokonaisuudekseen, vaan se sulautuu laajempaan arvopuheeseen. Näissä ilmauksissa vastuullisuus ei ole erillinen tarkastelun kohde, vaan osa sitä, mitä organisaatio on ja millaisena se itsensä määrittelee. Vastuullisuus esitetään sisäsyntyisenä ominaisuutena, joka seuraa pankkien olemuksesta, historiasta ja tehtävästä.

”Asiakkaidensa omistama OP luo perustehtävänsä mukaisesti hyvinvointia omistaja-asiakkailleen ja toimintaympäristölleen.” (OP Pohjola 2017, 7)

”Näkemyksemme mukaan kestävyys tarjoaa mahdollisuuden hyödyntää osaamistamme, asiantuntemustamme ja verkostojamme myönteisen vaikutuksen aikaansaamiseksi yksilöille, yhteiskunnalle ja ympäristölle.” (suom. Nordea Bank Oyj 2018b, 8)

”Aktian arvot, visio ja missio tukevat vastuullisuustyötämme. Lunastamme asiakkaidemme luottamuksen päivittäin.” (Aktia Pankki Oyj 2018, 22)

”S-Pankki on osa S-Ryhmää, jonka tehtävänä on tuottaa etuja ja palveluita ja siten hyvinvointia asiakasomistajille.” (S-Pankki Oyj 2017, 24)

Tarkastelujakson alkuvuosina vastuullisuus rakentuu laajemmin arvoihin, historiaan ja moraaliseen identiteettiin nojaavina diskursseina. Konkreettiset mittarit, järjestelmät tai riskikehykset ovat pienemmässä roolissa ja raportointi painottuu kertomuksiin, periaatteisiin ja yleisluontoisiin sitoumuksiin. Retoriikan näkökulmasta tätä vaihetta voidaan jäsentää narratiivisena vakuutteluna (Jokinen 1999, 144–145). Kun vastuullisuus ankkuroidaan organisaation pitkään perinteeseen, luottamukseen ja tapaan toimia, se esitetään sisäsyntyisenä ominaisuutena, jota ei tarvitse erikseen todistaa mittarein tai teknisin perustein. Kertomuksellinen muoto tuottaa autenttisuuden vaikutelman, sillä viittaukset historiaan, jatkuvuuteen ja arvoihin rakentavat uskottavuutta ilman yksityiskohtaista tai laskennallista todistelua.

Tarkastelujakson edetessä vastuullisuusdiskurssi alkaa systematisoitua. Vastuullisuus kytketään aiempaa selvemmin strategiaan, tavoitteisiin ja ohjelmiin sekä puheeseen tuodaan entistä enemmän normatiivisia kehyksiä, kuten kestävän kehityksen tavoitteita ja vastuullisen sijoittamisen periaatteita. Tämä merkitsee siirtymää vastuullisuudesta luontevana ominaisuutena vastuullisuuteen toimintaa ohjaavana kokonaisuutena. Kun vastuullisuus liitetään strategiaan ja viitekehyksiin, pankki asemoituu asiantuntijaksi, jolla on oikeus määritellä vastuullisuuden tavoitteet. Samalla viittaukset

yleisesti tunnustettuihin periaatteisiin ja kehikoihin tuottavat konsensuksen vaikutelman. Vastuullisuus ei tällöin näyttäydy yksittäisen pankin mielipiteenä, vaan yhteisesti jaettuihin normeihin perustuvana toimintana.

Diskursiivinen muutos näkyy vastuullisuuden asemassa. Tarkastelujakson edetessä vastuullisuus irrotetaan implisiittisestä identiteettiperustaisesta asemasta ja esitetään ulkoisesti johdettavana ja rajattavana kokonaisuutena. Vastuullisuudesta puhutaan ohjelmina, painopisteinä ja rakenteina, joita voidaan päivittää sekä ohjata. Muutos ei koske sinänsä vastuullisuuden sisältöä, vaan sen diskursiivista asemaa. Vastuullisuus siirtyy identiteettiperusteisesta ominaisuudesta hallinnan kohteena olevaksi ilmiöksi. Ilmauksissa vastuullisuus määritellään ulkoapäin johdettavaksi, mitattavaksi ja ajallisesti rajatuksi kokonaisuudeksi. Vastuullisuus ei ole enää vain osa identiteettiä, vaan osa strategista suunnittelua ja ohjausta.

”Vastuullisuustyötämme ohjaa vastuullisuusohjelma, joka päivitettiin vuonna 2022.” (OP Pohjola 2023, 4)

”Olemme tehneet vastuullisuudesta kiinteän osan liiketoimintastrategiaamme, ottaneet käyttöön mitattavia keskipitkän ja pitkän aikavälin tavoitteita sekä asettaneet vuosien 2023–2025 tavoitteet vihreämmän ja kestävämmän tulevaisuuden edistämiseksi.” (suom. Nordea Bank Oyj 2023a, 16)

”Vastuullisuusohjelma määrittelee Aktian vastuullisuustavoitteet vuosille 2022–2025.” (suom. Aktia Pankki Oyj 2024, 27)

”Osana strategian toimeenpanoa muodostamme S-Pankille vastuullisuusohjelman, jonka tarkempi sisältö määritellään vuoden 2024 aikana.” (S-Pankki Oyj 2024, 10)

Yksi kehityssuunta liittyy vastuullisuuspuheen normatiivisuuteen. Tarkastelujakson alussa aineistossa vastuullisuus esitetään pitkälti moraalisenä toimintana. Diskurssit painottuvat haluun, pyrkimykseen ja sitoumuksiin sekä vastuullisuus asemoidaan organisaation omaksi valinnaksi. Muotoiluissa vastuullisuus esitetään ensisijaisesti tahtotilana ja moraalisenä valintana, joka ohjaa toimintaa vapaaehtoisuuden ja sitoutumisen kautta.

”Tavoitteenamme on edistää ihmisten ja yhteisöjen vastuullista toimintaa sekä ohjata ilmanmuutosta koskevan lainsäädännön ja viranomaismääräysten kehitystä.” (OP Pohjola 2017, 27)

”Nordeassa olemme sitoutuneet toimimaan kestävästi jokapäiväisessä liiketoiminnassamme.” (suom. Nordea Bank Oyj 2018b, 8)

”Tavoitteenamme on sijoittaa vastuullisesti, kun tarjoamme varainhoitopalveluita asiakkaillemme” (Aktia Pankki Oyj 2019, 61)

”S-Pankki on sitoutunut kunnioittamaan kaikkia kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia.” (S-Pankki Oyj 2018, 24)

Myöhemmässä vaiheessa vastuullisuuspuhe saa selvästi velvoittavampia piirteitä. Vastuullisuus asemoidaan raportoitavana, noudatettavana ja arvioitavana kokonaisuutena ja kieli siirtyy pyrkimyksistä velvoitteisiin. Diskurssin muutos ei tarkoita vapaaehtoisuuden katoamista, vaan vastuullisuuden moraalisen aseman uudelleen jäsentymistä. Vastuullisuus ei ole enää ensisijaisesti asia, jonka mukaan halutaan toimia, vaan asia, jonka mukaan tulee toimia, raportoida ja täyttää vaatimuksia.

”United Nations Environment Programme Finance Initiativen (UNEPFI) vastuullisen pankkitoiminnan periaatteita noudattaen olemme linjanneet luottosalkkumme Pariisin ilmastopöytäkirjan mukaiseksi.” (OP Pohjola 2024, 27)

”EU-taksonomian mukaisesti Nordean on raportoitava tilikaudelta 2023 taksonomian mukaisiin toimintoihin liittyvät vastuut.” (suom. Nordea Bank Oyj 2024, 89)

”Vuonna 2023 aloitimme valmistautumisen CSRD-direktiiviin toteuttamalla direktiivin edellyttämän kaksoisolennaisuusarvioinnin.” (suom. Aktia Pankki Oyj 2024, 26)

”Vastuullinen toiminta rahoituspalvelujen tarjoajana edellyttää S-Pankilta sääntelyvaatimusten huolellista noudattamista.” (S-Pankki Oyj 2024, 40)

Havaittavissa oleva kehityssuunta liittyy myös vastuullisuusraportoinnin funktioon. Tarkastelujakson alussa aineistossa raportointi painottuu kertomaan vastuullisuuteen liittyvistä teoista, periaatteista ja esimerkeistä. Raportointi on pääosin narratiivista ja merkityksiä rakentavaa, vaikka se nojaa jo olemassa oleviin viitekehyksiin. Tarkastelujakson loppupuolella vastuullisuusraportointi asemoidaan aiempaa selvemmin osaksi laajempaa raportointikokonaisuutta. Vastuullisuustieto kytkeytyy samoihin määritelmiin ja kontrollikäytäntöihin kuin muukin raportointi sekä sen funktio siirtyy kertovasta kohti kontrolloivaa ja päätöksentekoa tukevaa suuntaa.

Tarkastelujakson lopulla vastuullisuusdiskurssit muuttuvat entistä teknisemmiksi ja dataorientoituneemmiksi. Vastuullisuus esitetään mitattavana, standardoituna ja riskikehyksiin integroituna kokonaisuutena. Diskursseissa korostuu faktuaalinen retoriikka ja määrällistäminen. Numerot, prosentit ja viitekehykset esitetään tosiasioina, jotka näyttävät riippumattomilta puhujasta ja tulkinnasta, sekä siirtävät näin vastuullisuuden arvioinnin objektiivisuuden piiriin. Samalla vastuullisuus kytketään vahvasti puhujakategorialla oikeuttamiseen, koska diskurssien tekninen kieli ja tekniset kehykset asemoivat pankit asiantuntijatoimijoiksi, joilla on oikeus määrittää, mikä on olennaista. Näin vastuullisuus ei ole enää pelkkää maineenhallintaa, vaan konkreettisia toimintoja ja osa pankkien strategiaa. Samalla kuitenkin aiemmat arvopuheen kerrokset eivät katoa, vaan säilyvät rinnalla identiteettiä tukevinä elementteinä.

Yhteenvedon voidaan todeta, että vastuullisuusdiskurssit kehittyvät tarkastelujaksolla toisiinsa kytkeytyvillä tasoilla. Aluksi vastuullisuus näyttäytyy ennen kaikkea osana pankkien identiteettiä ja arvoja, mutta vähitellen siitä tulee yhä selvemmin erikseen johdettava ja tavoitteellisesti ohjattu kokonaisuus. Samalla vastuullisuuspuhe siirtyy vapaaehtoisuutta korostavasta ilmaisusta kohti velvoitetta, vaatimuksia ja raportointia painottavaa kieltä. Vastuullisuusraportoinnin rooli muuttuu kertovasta ja viestinnällisestä yhä enemmän sellaiseksi, jonka tehtävänä on täyttää vaatimuksia sekä tukea päätöksentekoa, seuranta ja toiminnan ohjaamista. Nämä muutokset eivät syrjäytä aiempia vastuullisuuden tulkintoja, vaan rakentuvat niiden päälle. Diskurssien kehitys näyttäytyy ajallisena kerrostumisena, jossa vastuullisuuden merkitykset laajenevat ja tiivistyvät osaksi pankkitoiminnan ydintoimintoja.

5 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tavoitteena oli tarkastella, millaisia diskursseja suomalaiset pankit rakentavat vastuullisuusraportoinnissaan ja miten nämä diskurssit ovat kehittyneet ajassa suhteessa vastuullisuusraportointia koskevaan sääntelykehykseen. Tutkimus ei tarkastellut vastuullisuutta yksittäisinä tekoina tai mittareina, vaan ennen kaikkea kielellisenä ja diskursiivisena ilmiönä, jonka avulla pankit rakentavat legitimizeettiä, hallitsevat mainettaan ja asemoivat itsensä suhteessa yhteiskuntaan, markkinoihin ja sääntelyyn. Diskurssianalyttinen lähestymistapa sekä Jokisen (1999, 126) vakuuttelevan retoriikan käsitteistö mahdollistivat sen, että vastuullisuusraportointi nähtiin aktiivisena merkityksenantoprosessina, eikä vain neutraalina raportointina. Pitkittäinen tarkastelu puolestaan toi esiin, että vastuullisuus ei ole raportoinnissa pysyvä tai muuttumaton ilmiö, vaan ajassa kehittyvä ja kerrostuva diskursiivinen kokonaisuus.

Tutkielma osoittaa, että suomalaiset pankit rakentavat vastuullisuusraporteissaan useita toisiaan täydentäviä diskursseja, jotka voidaan jäsentää neljän laajan kehyksen alle: maineenhallinnalliset kehykset, toiminnalliset kehykset, taloudelliset kehykset sekä yhteiskunnalliset kehykset. Nämä kehykset eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan ne esiintyvät rinnakkain ja limittäin. Maineenhallinnallisissa kehyksissä vastuullisuus esitetään identiteettinä, historiana ja arvoihin kiinnittyvänä ominaisuutena. Vastuullisuus ei ole jotain, mitä pankit tekevät, vaan jotain, mitä ne ovat. Jokisen (1999, 144–145) näkökulmasta diskursseissa hyödynnetään pitkälti narratiivista vakuuttelua. Nämä diskurssit ovat erityisen vahvoja tutkimusjakson alkuvuosina, mutta ne säilyvät raportoinnissa koko tarkastelujakson ajan legitimizeettiä tukevana kertomuksena.

Toiseksi toiminnallisissa kehyksissä vastuullisuus rakentuu prosesseina, hallintomalleina, standardeina ja järjestelminä. Vastuullisuus muuttuu maineenhallinnasta hallittavaksi tekemiseksi. Tässä korostuu Jokisen (1999, 133–136, 144–145) kuvaama etäännyttäminen omista intresseistä sekä faktuaalinen retoriikka, kun vastuullisuus kytketään asiantuntijuuteen, standardeihin ja ulkoisiin vaatimuksiin. Vastuullisuus todistetaan mittareilla, politiikoilla ja menettelyillä. Diskurssit kytkeytyvät selvästi vastuullisuusraportoinnin sääntelykehykseen ja voimistuvat erityisesti tarkastelujakson loppua kohden. Taloudellisissa kehyksissä vastuullisuus taloudellistetaan. Se esitetään kannattavuuden edellytyksenä, riskienhallintana, investointia ja kasvumahdollisuutena. Jokisen (1999, 135–136) näkökulmasta pankit hyödyntävät puhujakategoriaa, jossa mahdollinen jännite taloudellisten tavoitteiden ja eettisten vaatimusten välillä puretaan jo diskursiivisesti. Yhteiskunnallisissa kehyksissä vastuullisuus jäsentyy yhteisen hyvän, hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhteiskunnallisen vakauden kautta. Pankit asemoituvat yhteiskunnallisiksi instituutioiksi, ei vain

markkinatoimijoiksi. Erityisesti kriisitilanteissa tämä diskurssi korostuu voimakkaasti. Jokisen (1999, 126) vakuuttelevan retoriikan keinojen näkökulmasta diskursseissa hyödynnetään tapoja, joissa pankkien rooli näyttyy infrastruktuurisena ja siten vaikeasti kyseenalaistettavana.

Tulokset kuitenkin osoittavat, että vastuullisuuspuhe ei jäsenny ainoastaan toisistaan selkeästi erottuviin ja toisensa poissulkeviin kehyksiin. Vastuullisuusdiskurssit ovat luonteeltaan päällekkäisiä ja toisiinsa limittyviä. Yksittäiset tekstikatkelmat sisälsivät usein piirteitä samanaikaisesti useammasta kehyksestä. Tämä tukee vastuullisuuden moniulotteisuutta sekä sitä, että pankit hyödyntävät diskursseja strategisesti useilla merkitystasoilla yhtä aikaa. Kehysten limittäisyys näkyy erityisen selvästi siinä, miten vastuullisuus esitetään samanaikaisesti sekä liiketoiminnan kannattavuuden edellytyksenä että yhteiskunnallisesti välttämättömänä toimintana. Taloudellisissa kehyksissä vastuullisuus ankkuroidaan mitattavuuteen ja markkinoihin, mutta diskursseissa on usein myös yhteiskunnallisen hyödyn ja yhteisen edun retoriikkaa. Yhteiskunnallinen ja maineenhallintakehys rakentavat pankkien vastuullisuutta eri painotuksin, mutta molemmat toimivat keskeisinä legitimizeetin tuottamisen keinoina. Yhteiskunnallisissa kehyksissä diskurssien legitimizeetti rakentuu pankkien esittämisellä yhteiskunnalle välttämättöminä instituutioina, kun taas maineenhallintakehyksissä enemmänkin hyväksynnän, luottamuksen ja positiivisen mielikuvan kautta. Yhdessä ne ovat kuitenkin toisiaan tukevia keinoja vahvistaa pankkien vastuullisuuden legitimizeettia.

Pitkittäinen analyysi osoittaa kehityslinjan vastuullisuusdiskursseissa vuosien 2016–2023 aikana. Tarkastelujakson alussa vastuullisuus rakentuu pääosin arvo- ja identiteettipuheesta, jossa korostuvat historia, perinteet ja moraalinen vastuunkanto. Vastuullisuus on olemuksellista ja harvemmin mitattua. Seuraavien vuosien aikana vastuullisuus alkaa strategisoitua. Vastuullisuudelle määritellään yhä enemmän tavoitteita, ohjelmia ja painopisteitä sekä se kytketään vahvemmin liiketoimintaan. Diskurssit muuttuvat järjestelmällisemmiksi ja vastuullisuusraportoinnin sääntelykehys alkaa näkyä selvemmin. Vuoden 2020 vastuullisuusdiskurssit näyttävät erityisesti kriisinhallintana ja yhteiskunnallisena tukena. Yhteiskunnalliset diskurssit nousevat tällöin hetkellisesti keskiöön ja vastuullisuus legitimoidaan moraalisella välttämättömyydellä. Tämä osoittaa, että diskurssit eivät etene lineaarisesti, vaan reagoivat myös toimintaympäristön muutoksiin. Tarkastelujakson loppupuolella vastuullisuusdiskurssit ovat jo aiempaa teknisempiä. Mittarit, standardit, kestävyysriskit ja kvantifioitu tieto hallitsevat raportointia. Jokisen (1999, 140–141, 146–147) kvantifioiva ja asiantuntijavaltaan nojaava vakuuttelu korostuvat. Samalla aiemmat arvopuheen kerrokset eivät kuitenkaan katoa, vaan ne säilyvät legitimizeettia tukevinä diskursseina.

Tutkielman tulokset ovat monilta osin linjassa aiemman vastuullisuus- ja diskurssitutkimuksen kanssa, mutta toisaalta myös haastavat tiettyjä näkökulmia. Aiempi tutkimus on korostanut, että vastuullisuusraportointi toimii usein strategisena legitimitetin ja maineenhallinnan välineenä, jossa vastuullisuuspuhe voi jäädä irralleen yritysten ydinliiketoiminnasta (Suchman 1995; Dobers & Springett 2010). Myös tässä tutkielmassa tunnistettiin enemmän maineenhallinnallisia ja identiteettiin nojaavia diskursseja, erityisesti tarkastelujakson alkuvuosina, jolloin vastuullisuus rakentui ennen kaikkea arvojen, historian ja moraalisen vastuunkannon varaan. Tämä tukee käsitystä vastuullisuudesta diskursiivisena resurssina, jonka avulla pankit vahvistavat uskottavuuttaan ja asemaansa yhteiskunnallisena instituutiona (Suchman 1995, 596; Jokinen 1999, 144-145).

Samalla tutkielman tulokset kuitenkin haastavat Dobersin ja Springetin (2010, 63–68) tulkintaa vastuullisuuden ja liiketoiminnan erillisyydestä. Pitkittäinen analyysi osoittaa, että suomalaisissa pankeissa vastuullisuusdiskurssit eivät jää pysyvästi irrallisiksi, vaan ne strategisoituvat ja kytkeytyvät yhä vahvemmin osaksi liiketoimintaa, riskienhallintaa ja taloudellista päätöksentekoa erityisesti tarkastelujakson loppupuolella. Tulokset tukevat Beyerin ja Wolfin (2014, 1–12) havaintoja siitä, että pankkien raportointikieli on historiallisesti kehittynyt kohti teknisempää, kvantifioidumpaa ja sääntelyyn nojaavaa finanssimarkkinarationaliteettia, jossa myös vastuullisuus käännetään hallittaviksi prosesseiksi ja mittareiksi. Tutkielman neljä tunnistettua diskursiivista kehystä ovat pitkälti yhteensopivia aiemman tutkimuksen kanssa, joka on korostanut vastuullisuusdiskurssien monikerroksisuutta ja limittäisyyttä (Jokinen 1999, 127–128; Vanvik 2023, 154–174.) Erityisesti taloudellisten kehysten kautta havaittu vastuullisuuden taloudellistaminen muistuttaa Floriksen ym. (2014, 1–19) kuvaamaa toimialakohtaista ”kielipeliä”, jossa vastuullisuus sovitetaan sektorin riskiprofiiliin ja hallintorakenteisiin.

Tutkielmassa tunnistetut retoriset keinot osoittavat yhteneväisyyttä aiemman diskurssitutkimuksen kanssa ja vahvistavat käsitystä vastuullisuusraportoinnista strategisena ja institutionaalisesti vakiintuneena viestintäkäytäntönä. Keskeinen yhteneväinen piirre on puhujan etäännyttäminen omista intresseistään, jossa pankit asemoivat itsensä neutraaleiksi, velvoitteisiin reagoiviksi tai ulkoisten vaatimusten ohjaamiksi toimijoiksi sen sijaan, että ne esiintyisivät aktiivisina valintoja tekevinä toimijoina (Jokinen 1999, 133-136). Tämä näkyy esimerkiksi sääntelyn ja vaatimusten korostamisena, sekä kollektiivisen puhujakategorioiden käytön kautta ja vastaa Zhengin (2014, 105–114) havaintoja talouspuheen vastuunsirrosta. Samanaikaisesti vastuullisuuspuheessa hyödynnetään laajasti faktualisointia ja asiantuntijavaltaan nojaavaa vakuuttelua, jossa väitteet esitetään mittareina, standardeina, viitekehyksinä ja prosesseina pikemminkin kuin tulkinnanvaraisina valintoina (Zheng 2014, 105–114; Jokinen 1999, 127–128; Beyer & Wolf 2014, 1–12; Floris ym. 2024; 1–19).

Tiedon kvantifiointi tukee Jokisen (1999, 146–147) kuvaamaa tiedon määrällistämistä ja asiantuntijaretoriikkaa sekä Beyerin ja Wolfin (2014, 1–12) tunnistamaa finanssimarkkinarationaliteettia, jossa vastuullisuus muutetaan hallittavaksi, mitattavaksi ja raportoitavaksi ilmiöksi. Lisäksi pankit ottavat raportoinnissaan institutionaalisen puhujakategorian, jossa ne esiintyvät järjestelmän ylläpitäjinä, vakautta turvaavina toimijoina ja yhteiskunnallisen hyvinvoinnin mahdollistajina, mikä vahvistaa niiden moraalista ja toiminnallista legitimitettä (Zheng 2014, 105-114; Jokinen 1999, 127-128; Vanvik 2024, 154-174). Yhteneväisyydet osoittavat, että käytetty retoriikka ei ole satunnaista, vaan noudattaa laajempia, toimialarajat ylittäviä diskursiivisia malleja, jotka ohjaavat sitä, miten vastuullisuudesta voidaan puhua, mitä pidetään hyväksyttävän ja millaiset tulkinnat jäävät raportoinnin ulkopuolelle.

Yhteiskunnalliset diskurssit, jotka korostuvat erityisesti kriisitilanteissa, vahvistavat aiempia havaintoja siitä, että pankit asemoivat itsensä infrastruktuurisiksi toimijoiksi, joiden rooli yhteiskunnallisen vakauden ylläpitäjinä on vaikeasta kyseenalaistettavissa. (Beyer & Wolf 2014, 1–12; Zheng 2014, 105–114). Tämä tukee Jokisen (1999, 126) näkemystä viestinnästä position ottamisena. Vastuullisuusraportoinnissa pankit eivät ainoastaan raportoivat toimistaan, vaan rakentavat itselleen sellaista roolia, jossa niiden toiminta näyttäytyy välttämättömänä ja moraalisesti oikeutettuna. Samalla pitkittäinen analyysi osoittaa, että diskurssit eivät kehity lineaarisesti, vaan reagoivat toimintaympäristön muutoksiin, mikä tukee diskurssitutkimuksen käsitystä vastuullisuuspuheen kontekstisidonnaisuudesta (Floris ym. 2024, 1–19). Kokonaisuutena tutkielman tulokset vahvistavat aiemman diskurssitutkimuksen keskeisen oletuksen siitä, että vastuullisuusraportointi on aktiivinen merkityksen rakentamisen prosessi eikä neutraali todellisuuden kuvaus (Siltaoja 2009, 193; Fairclough 2005, 932). Samalla ne kuitenkin tarkentavat kuvaa pankkisektorista osoittamalla, että vastuullisuus ei jää yksinomaan symboliseksi tai viestinnälliseksi ilmiöksi, vaan se kytkeytyy ajan myötä yhä tiiviimmin liiketoimintaan sääntelyn, riskienhallinnan ja kvantifioinnin kautta. Tämä kehityskulku korostaa sääntelyn merkitystä. Kun vastuullisuusdiskurssit institutionalisoituvat, sääntelykehys toimii keskeisenä rajapintana, jossa vastuullisuuden sisällöt, mittarit ja hyväksyttävät tulkinnat määritellään.

Havainnot tukevat ajatusta siitä, että pankkien vastuullisuusraportointi toimii systemaattisena legitimitteettityön muotona, jossa eri diskurssit ja kehykset vastaavat Suchmanin (1995, 577-578) jäsentämiin legitimitteetin muotoihin. Maineenhallinnalliset kehykset nojaavat erityisesti moraaliseen ja kognitiiviseen legitimitettiin. Vastuullisuus esitetään osaksi pankkien identiteettiä, historiaa ja arvoja, jolloin pankkien toiminta näyttäytyy moraalisesti hyväksyttävänä ja itsestään selvänä osana yhteiskunnallista järjestystä. Toimintakehysten ja taloudellisten kehysten kautta puolestaan

rakennetaan pragmaattista legitimizeettiä, jossa vastuullisuus liitetään mitattaviin hyötyihin, riskienhallintaan, tehokkuuteen ja taloudelliseen vakauteen. Näin vastuullisuus esitetään paitsi eettisesti perusteltuna, myös sidosryhmien intressejä palvelevana toimintana. Yhteiskunnallisissa kehyksissä legitimizeetti rakentuu pankkien institutionaalisen aseman kautta. Pankit asemoivat itsensä yhteiskunnan perusrakenteiksi, joiden toiminta turvaa vakautta ja arjen jatkuvuutta erityisesti kriisitilanteissa. Tulokset osoittavat, että legitimizeetin eri muodot eivät esiinny erillisinä, vaan limittyvät ja vahvistavat toisiaan vastuullisuusraportoinnin kokonaisuudessa.

Sidosryhmä- ja institutionaalinen teoria auttavat ymmärtämään, miksi nämä diskurssit ovat samanaikaisesti sekä toistuvia että keskenään samankaltaisia eri pankeissa. Sidosryhmäajattelun näkökulmasta vastuullisuusraportointi näyttäytyy keinona osoittaa vastaavansa laaja-alaisiin odotuksiin, jolloin vastuullisuus esitetään yhteisesti tuotettuna ja sidosryhmien hyväksymänä. Institutionaalisen teorian valossa raportoinnin teknistyminen, standardoituminen ja määrällistyminen voidaan tulkita vastauksena institutionaalisiin paineisiin, joissa hyväksyttävyyttä tuotetaan noudattamalla vakiintuneita käytäntöjä, viitekehyksiä ja raportointigenrejä. Diskursiivisesti tarkasteltuna pankkien vastuullisuusraportointi ei siten ainoastaan kuvaa toimintaa, vaan osallistuu aktiivisesti legitimizeetin tuottamiseen, ylläpitämiseen ja normalisointiin. Vastuullisuus rakentuu raporteissa hallittavana, rationaalisenä ja välttämättömänä osana pankkitoimintaa, mikä kaventaa tilaa kriittiselle tulkinnalle ja vahvistaa pankkien hyväksyttävyyttä yhteiskunnassa.

Tulokset tukevat myös Garrigan ja Melen (2004, 53–62) näkemystä yritysvastuun moniulotteisesta luonteesta. Vastuullisuus ei jäsenny pankkien raportoinnissa yhden yhtenäisen teoreettisen logiikan mukaisesti, vaan se rakentuu useiden rinnakkaisten ja osin päällekkäisten diskurssien kautta. Tutkimuksessa tunnistetut kehykset heijastavat eri yritysvastuuteorioiden painotuksia. Taloudellinen kehys vastaa instrumentaalisia tulkintoja, joissa vastuullisuus kytkeytyy ennen kaikkea liiketoiminnan kannattavuuteen. Yhteiskunnallinen kehys heijastaa poliittisia ja integroituvia teorioita, joissa korostuvat pankkien yhteiskunnallinen rooli, sidosryhmien odotuksiin vastaaminen ja legitimizeetin rakentaminen. Maineenhallinnalliset kehykset sitoutuvat taas vahvasti eettisiin teorioihin, kun diskurssit kertovat pankkien arvoista ja historiasta. Tulokset osoittavat lisäksi, että vastuullisuus rakentuu pankkien raportoinnissa pitkälti normatiivisena oletuksena. Tämä on linjassa Garrigan ja Melen esittämän näkemyksen kanssa, jonka mukaan yritysvastuu heijastaa laajempaa käsitystä yrityksen ja yhteiskunnan välisestä suhteesta. Diskursiivisesti vastuullisuus näyttäytyy raportoinnissa itsestään selvänä lähtökohtana, jota ei tarvitse erikseen perustella, mikä samalla vahvistaa pankkien asemaa ja yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä.

Tutkielman tulokset osoittavat, että diskurssien kehitys on yhteensopivaa sääntelyn kehityksen aikajanan kanssa. Ei-taloudellisten tietojen raportointivelvoitteen (NFRD) aikana raportointi oli vielä pitkälti periaatteellista ja normatiivista. Diskurssit nojaavat yleisiin arvolupauksiin, kuten vastuulliseen toimintaan ja yhteiskunnalliseen rooliin. Diskurssianalyysin näkökulmasta vastuullisuus rakentuu tässä vaiheessa ensisijaisesti maineenhallinnan kehyksissä. EU:n kestävän rahoituksen viitekehyksen ja taksonomian myötä vastuullisuus alkaa jäsentymään taloudellisesti ja riskiperusteisesti. Diskurssit siirtyvät tällöin vahvemmin taloudelliseen kehykseen, jossa vastuullisuus esitetään paitsi eettisesti toivottavana, myös taloudellisesti järkevänä ja jopa välttämättömänä. CRSD- ja ESRS-kehityksen edetessä raportointi teknistyy ja standardoituu jo ennen varsinaista velvoitteen voimaantuloa. Diskursiivisesti vastuullisuus alkaa näkyä yhä vähemmän narratiivisena kertomuksena ja yhä enemmän asiantuntijadiskurssina, jossa keskeistä on tekninen täsmällisyys, vertailtavuus ja sääntelyn mukaisuus. Diskurssien rinnakkaisuus kuitenkin viittaa siihen, ettei vastuullisuusdiskurssit korvautu uusilla lineaarisesti, vaan pikemminkin kerrostuu. Arvo- ja identiteettipuhe säilyttää paikkansa legitimitetin tavoittelussa, kun taas tekninen ja dataorientoitunut diskurssi vastaa ulkoisiin raportointivaatimuksiin.

Tämän perusteella voidaan tulkita, että suomalaiset pankit ovat olleet osin ennakoivia suhteessa sääntelyyn, erityisesti strategian kytkennän, riskipuheen ja mittaristojen osalta. CSRD:n näkökulmasta tarkasteltuna raportointi vaikuttaa monilta osin olevan kehittymässä suuntaan, joka vastaa sääntelyn tavoitteita. Samalla analyysi kuitenkin viittaa siihen, että kehittämistarpeita voidaan edelleen tunnistaa esimerkiksi vaikutusten eksplisiittisemmässä käsittelyssä, sidosryhmien erilaisten odotusten tarkemmassa erittelyssä sekä diskurssien läpinäkyvyydessä. Tulosten perusteella vastuullisuusraportointi näyttäytyy ensisijaisesti suunnattuna institutionaalisille sidosryhmille, kuten viranomaisille, sijoittajille ja muille asiantuntijoille. Tämä näkyy teknisessä kielessä, mittaripainotuksessa ja riskikehystämässä. Asiakkaat ja laajempi yleisö ovat läsnä erityisesti yhteiskunnallisissa ja kriisidiskursseissa, mutta heidän odotuksensa voivat jäädä hieman yleisluontoiselle tasolle. Vaikka raporteissa viitataan sidosryhmiin, niiden odotuksia ei useinkaan eritellä systemaattisesti. Tekninen ja standardoitu kieli lisää vertailtavuutta, mutta voi samalla peittää arvovalintoja, ristiriitoja ja epävarmuuksia, jotka CSRD:n tarkoitus on pyrkiä tuomaan näkyvämmiksi.

Tutkielman keskeinen havainto on, että suomalaisten pankkien vastuullisuusraportointi ei ole vain raportointia, vaan aktiivista diskursiivista työtä, jossa vastuullisuus muotoillaan moraalisesti hyväksyttäväksi, taloudellisesti järkeväksi ja institutionaalisesti välttämättömäksi eri kehyksiin lukeutuvien puhetapojen avulla. Tulokset tukevat aiempaa havaintoa siitä, että

vastuullisuusraportointi ei ole pelkkää neutraalia tai informatiivista viestintää, vaan keskeinen väline legitimitietin, uskottavuuden ja sidosryhmäsuhteiden rakentamisessa. Diskurssit ovat kehittyneet ajassa kohti yhä teknisempää ja standardoidumpaa vastuullisuutta, mutta ne nojaavat edelleen myös arvopuheeseen ja yhteiskunnalliseen legitimitettiin. Käytännön tasolla tulokset auttavat ymmärtämään, miksi vastuullisuusraportointi koetaan usein yhtä aikaa vakuuttavana ja vaikeasti kyseenalaistettavana. Ne tarjoavat myös pankkisektorille välineitä pohtia, miten vastuullisuudesta puhutaan, kenelle ja millaisin seurauksin. Diskurssien vastaanotto sidosryhmissä ja CSRD:n todellinen vaikutus diskursseihin sen täysimääräisen voimaantulon jälkeen tarjoavat arvokkaita jatkokysymyksiä tutkimusaiheelle.

Lähteet

- Alasuutari, P. (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino, Tampere.
- Alvesson, M. – Kärreman, D. (2000) Taking the Linguistic Turn in Organizational Research: Challenges, Responses, Consequences. *The Journal of Applied Behavioral Science*, Vol. 36 (2), p. 136–158.
- Arvopaperimarkkinalaki 746/2012.
- Asetus/2024/1623/EU: asetuksen (EU) N:o 575/2013 muuttamisesta luottoriskiä, vastuun arvonokaisuriskiä, operatiivista riskiä, markkinariskiä ja kokonaisriskipainolattiaa koskevien vaatimusten osalta.
- Asetus/2020/852/EU: kestävä sijoittamista helpottavasta kehyksestä ja asetuksen (EU) 2019/2088 muuttamisesta.
- Asetus 2019/2088/EU: kestävyteen liittyvien tietojen antamisesta rahoituspalvelusektorilla.
- Aspholm, I. – Kaisanlahti, T. – Peill, E. – Silvola, H. (2024) *ESG ja kestävyysraportointi – Yritysjohdon vastuu ja mahdollisuus*. ST-Akatemia Oy, Helsinki.
- Batae, O.-M. – Dragomir V. – Feleaga, L. (2020) Environmental, Social, Governance (ESG), and Financial Performance of European Banks. *Accounting and Management Information Systems*, Vol. 19 (3), 480–501.
- Beyer, J. – Wolf, M. (2014) Financial Market Communication in Transition: A Corpus Linguistic Analysis of the Annual Reports of Deutsche Bank and Commerzbank, 1970–2010. *WAO Sociology Discussion Paper 2014/1*.
- Bruun, L. – Rydenfelt, H. (2023) Vastuullisuusviestinnän paineet ja haasteet. *Media & Viestintä*, Vol. 46 (1), 113–137.
- Cui, C. (2024) A Three-Dimensional Discourse Analysis of SDGs Reports and Apple's Environmental Progress Reports: A Corpus-Based Study. *Proceeding of the 3d International Conference on Culture, Design and Social Development, CDS2023*, 229–234.
- Dahlqvist, M. – Ristaniemi, M. – Vanhala, A. (2022) *Yritysvastuu & Oikeus*. Kauppakamari, Helsinki.
- DiMaggio, P. – Powell, W. (1983) The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*, Vol. 48 (2), p. 147–160.
- Direktiivi/2022/2464/EU: asetuksen (EU) N:o 537/2014, direktiivin 2004/109/EY, direktiivin 2006/43/EY ja direktiivin 2103/34/EU muuttamisesta yritysten kestävyysraportoinnin osalta.

- Direktiivi/2014/95/EU: neuvoston direktiivin 2013/34/EU muuttamisesta tietyiltä suurilta yrityksiltä ja konserneilta edellyttävien muiden kuin taloudellisten tietojen ja monimuotoisuutta koskevien tietojen julkistamisen osalta.
- Dobers, P. – Springett, D. (2010) Corporate Social Responsibility: Discourse, Narratives and Communication. *Corporate Social-Responsibility and Environmental Management*, Vol. 17 (2), 63–69.
- Donaldson, T. – Preston, L. (1995) The Stakeholder Theory of the Corporation: Concepts, Evidence and Implications. *The Academy of Management Review*, Vol. 20 (1), p. 65–91.
- Euroopan komissio (2025) Ehdotus direktiivien (EU) 2022/2464 ja (EU) 2024/1760 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse päivämääristä, joista alkaen jäsenvaltioiden on määrä soveltaa tiettyjä yritysten kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta koskevia vaatimuksia.
- Euroopan komission tiedonanto (2018) Kestävän kasvun rahoitusta koskeva toimintasuunnitelma. < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0097>>. Haettu 25.9.2025.
- Euroopan komission tiedonanto (2019) Euroopan vihreän kehityksen ohjelma. < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex%3A52019DC0640>>. Haettu 27.9.2025.
- EBA, European Banking Authority (2025a) Transparency and Pillar 3 < <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/transparency-and-pillar-3#:~:text=This%20page%20presents%20the%20policy%20work%20undertaken,in%20the%20transition%20to%20a%20green%20economy.>> Haettu 3.10.2025.
- EBA, European Banking Authority (2025b) EBA Summary of ESG Disclosures – Pillar 3. < <https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/963630/Infographic%20-%20Summary%20of%20ESG%20disclosures%20Pillar%203.png>>. Haettu 3.10.2025.
- EBA, European Banking Authority (2021) Report on Management and Supervision of ESG Risks for Credit Institutions and Investment Firms. *Publications Office of the European Union*.
- EPRS, European Parliamentary Research Service (2021) Non-Financial Reporting Directive. PE 654.213.
- ESMA (2024) Final Report on Greenwashing. <https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2024-06/ESMA36-287652198-2699_Final_Report_on_Greenwashing.pdf>. Haettu 22.1.2026.
- Euroopan unionin neuvosto (2024) Basel III: pankkien kansainvälinen sääntelykehys. < <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/basel-iii/>>. Haettu 3.10.2025.
- Fairclough, N. (2005) Peripheral Vision: Discourse Analysis in Organization Studies: The Case for Critical Realism. *Organization Studies*, Vol. 26 (6), 915–939.

- Finanssiala ry (2019) Suomalaispankit sitoutuivat siirtymään ilmastoystävälliseen talouteen. <<https://www.finanssiala.fi/uutiset/suomalaispankit-sitoutuivat-siirtymaan-ilmastoystavalliseen-talouteen/>>. Haettu 20.1.2026.
- Finanssivalvonta (2024a) Teema-arvio: Sijoituspalvelujen ja -tuotteiden markkinoinnin menettelytavoissa parannettavaa. <https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/tiedotteet-ja-julkaisut/valvottavatiedotteet/2024/loppuraportti_valmis_160224.pdf>. Haettu 22.1.2026.
- Finanssivalvonta (2024b) Teema-arvio: Viherpesuriskin huomioimisesta rahastotoiminnassa. <https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/tiedotteet-ja-julkaisut/valvottavatiedotteet/2024/valvottavakirje_viherpesuriskin_huomioimisesta_rahasto-toiminnassa.pdf>. Haettu 22.1.2026.
- Floris, M. – Kochkina, N. – Macchia, S. (2024) Strategic Language Use in Sustainability Reporting: An Empirical Study. *Sustainability*, Vol. 16 (23), p. 10229.
- Freeman, R. (2010) *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Cambridge University Press, UK.
- Garriga, E. - Melé, D. (2004) Corporate Social Responsibility Theories: Mapping the Territory. *Journal of Business Ethics*, Vol. 53 (1/2), p. 51–71.
- Hardy, C. – Lawrence, T. – Phillips, N. (2004) Discourse and Institutions. *The Academy of Management Review*, Vol. 29 (4), p. 635–652.
- Harmaala, M. – Jallinoja, N. (2012) *Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta*. Sanoma Pro, Helsinki.
- Helaniemi, A. – Vilen, P. (2025) *Kestävä yritys*. Books on Demand, Helsinki.
- Hojer, A. – Mataigne, V. (2024) CSR in the Banking Industry: A Longitudinal Analysis of the Impact on Financial Performance and Risk-Taking. *Finance Research Letters*, Vol. 64, 105497.
- Ilmonen, K. (2018) Muuan diskurssianalyysi: Esimerkinä Chydenius-instituutin vaikuttavuustutkimus. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Toim. Raine, V. (2018) PS-Kustannus, Jyväskylä.
- Isokangas, A. – Niemi, R. – Niipola, J. – Vassinen, R. (2022) *Viherpesuopas: Miten merkitys muuttuu markkinoinniksi*. Nemo, Helsinki.
- Isotalo, K. – Silvola, H. (2022) APV Sijoitustutkinnot. *ESG, kestävä rahoitus ja vastuullinen sijoittaminen*.
- Jokinen, A. (1999) *Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen*. Teoksessa Jokinen A. – Juhila, K. – Suoninen E. (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, A. – Juhila, K. – Suoninen E. (2016) *Diskurssianalyysi*. Vastapaino, Tampere.

- Kontkanen, E. (2015) *Pankkitoiminnan käsikirja*. Hansaprint Oy, Vantaa.
- Kosi, U. – Relard P. (2024) Are Firms (Getting) Ready for the Corporate Sustainability Reporting Directive? *Sustainability Management Forum*, Vol. 32 (1), 1–14.
- Mark-Ungericht, B. – Weiskopf, R. (2007) Filling the Empty Shell. The Public Debate on CSR in Austria as a Paradigmatic Example of a Political Discourse.
- Metsämuuronen, J. (2008) *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. International Methelp Ky, Helsinki.
- Niskala, M. – Palmuaro, S. (2023) *Uudet kestävyysraportointivaatimukset: mitä ne tarkoittavat käytännössä?* Alma Talent, Helsinki.
- Nwagbara, U. – Belal, A. (2019) Persuasive Language of Responsible Organisation? A Critical Discourse Analysis of Corporate Social Responsibility (CSR) Reports of Nigerian Oil Companies. *Accounting Auditing & Accountability Journal*, Vol. 32 (8), 2395–2420.
- OECD (2025) Sustainable Finance. < <https://www.oecd.org/en/topics/sustainable-finance.html>> Haettu 23.12.2025.
- Payzullayevich, X. (2020) Bank Discourse and its Information and Communication Space. *International Journal of Management*, Vol. 11 (10), 575–580.
- Peräkylä, A. (2001) *Erving Goffman – Sosiaalisen vuorovaikutuksen rakenteet*. Teoksessa Hänninen, J. – Partanen J.-Ylijoki O-H. *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjät*. Vastapaino, Tampere.
- Pietikäinen, S. – Mäntynen A. (2009) *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino, Tampere.
- Pälli, P. – Lillqvist E. (2020) Luku 6. Diskurssianalyysi. Teoksessa Luodonpää-Manni M. – Hamunen M. – Konstenius R. – Miestamo M. – Nikanne U. – Sinnemäki K. *Kielentutkimuksen menetelmiä I-V*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1457.
- Rinta-Erkkilä, H. (2023) Yritysvastuulainsäädäntö: Mitä siitä tulisi tietää? EU-rahoitusneuvonta. < <https://www.eurahoitusneuvonta.fi/ajankohtaiset/uutiset/2023/yritysvastuulainsaadanto-mita-siita-tulisi-tietaa>>. Haettu 24.9.2025.
- Sarajärvi, A. – Tuomi, J. (2017) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.
- Scholtens, B. (2009) Corporate Social Responsibility in the International Banking Industry. *Journal of Business Ethics*, Vol. 86 (2), 159–175.
- Siltaoja, M. (2009) On the Discursive Construction of a Socially Responsible Organization. *Scandinavian Journal of Management*, Vol. 25 (2), 191–202.
- Siltaoja M. – Sorsa V. (2020) 15. Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Juuti P. – Puusa A. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus, Helsinki.

- Suchman, M. (1995) Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches. *Academy of Management Review*, Vol. 20 (3), 571–610.
- Suomen Tilintarkastajat (2023) Tilintarkastajan kestävyysanasto.
<<https://tilintarkastajat.fi/artikkelit/tilintarkastajan-kestavyysanasto/>> Haettu 23.9.2025.
- UNEP (2025) Principles for Responsible Banking.
<<https://www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/>> Haettu 23.12.2025.
- Vanvik, E. (2024) The Paradoxes in Corporate Sustainability Communication – A Critical Discourse Analysis of An Energy Company’s Annual Reports. *Strategic Communication – Contemporary Perspectives*, Ch. 8, 153–176.
- Volker, B. (2023) The Green Asset Ratio (GAR): A New Key Performance Indicator for Credit Institutions. *Eurasian Economic Review*, Vol. 13 (1), 57–83.
- Wu, M.-W. – Shen, C.-H. (2013) Corporate Social Responsibility in the Banking Industry: Motives and Financial Performance. *Journal of Banking & Finance*, Vol. 37 (9), 3529–3547.
- Zheng, S. (2014) A Critical Discourse Analysis of Fincancial Remarks: A Case Study. *International Journal of English Linguistics*, Vol. 4 (5), 105–114.

Liitteet

Liite 1 Aineisto

Aktia Pankki Oyj (2017) Vuosikertomus 2016.

Aktia Pankki Oyj (2018) Vuosikertomus 2017.

Aktia Pankki Oyj (2019) Vuosikertomus 2018.

Aktia Pankki Oyj (2020) Vuosi- ja vastuullisuuskertomus 2019.

Aktia Pankki Oyj (2021) Vuosi- ja vastuullisuuskertomus 2020.

Aktia Pankki Oyj (2022) Annual Review 2021.

Aktia Pankki Oyj (2023) Annual Review 2022.

Aktia Pankki Oyj (2024) Annual Review 2023.

Nordea Bank Oyj (2017a) Annual Report 2016.

Nordea Bank Oyj (2017b) Sustainability Report 2016.

Nordea Bank Oyj (2018a) Annual Report 2017.

Nordea Bank Oyj (2018b) Sustainability Report 2017.

Nordea Bank Oyj (2019a) Annual Report 2018.

Nordea Bank Oyj (2019b) Sustainability Report 2018.

Nordea Bank Oyj (2020a) Annual Report 2019.

Nordea Bank Oyj (2020b) Sustainability Report 2019.

Nordea Bank Oyj (2021a) Annual Report 2020.

Nordea Bank Oyj (2021b) Sustainability Report 2020.

Nordea Bank Oyj (2022) Annual Report 2021.

Nordea Bank Oyj (2023) Annual Report 2022.

Nordea Bank Oyj (2024) Annual Report 2023.

OP Pohjola (2017) OPn vuosi 2016.

OP Pohjola (2018) OPn vuosi 2017.

OP Pohjola (2019) OP Vuosi 2018.

OP Pohjola (2020) OP Vuosi 2019.

OP Pohjola (2021) OP Ryhmän vuosi 2020.

OP Pohjola (2022) OP Ryhmän vuosi 2021.

OP Pohjola (2023) OP Ryhmän vuosi 2022 ja vastuullisuus.

OP Pohjola (2024) OP Ryhmän vuosi 2023 ja vastuullisuus.

S-Pankki Oyj (2017) Vuosikertomus 2016.

S-Pankki Oyj (2018) Vuosikertomus 2017.

S-Pankki Oyj (2019) Vuosikertomus 2018.

S-Pankki Oyj (2020) Vuosikertomus 2019.

S-Pankki Oyj (2021) Vuosikertomus 2020.

S-Pankki Oyj (2022) Vuosikertomus 2021.

S-Pankki Oyj (2023) Vuosikertomus 2022.

S-Pankki Oyj (2024) Vuosikertomus 2023.

Liite 2 Selvitys tekoälyn käytöstä

Olen käyttänyt generatiivista tekoälyä opinnäyteprosessini tukena. Käyttämäni työkalut, niiden käytön tarkoitus sekä tekoälyn tuotosten verifioimiseksi tekemäni toimet on kuvattu alla. Samalla vakuutan, että olen käyttänyt tekoälykaluja asianmukaisella huolellisuudella, olen ilmoittanut niiden käytöstä voimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti ja otan täyden vastuun tämän työni sisällöstä kokonaisuudessaan. Vakuutan, että opinnäytetyön sisältö, analyysi ja argumentaatio perustuvat omaan ajattelutyöhöni ja että työssä on noudatettu Turun kauppakorkeakoulun ohjeistusta tekoälyn käytöstä.

1. Käytetty työkalu: OpenAI ChatGPT (versio GPT-5.2)

Käytön vaihe ja tarkoitus: Tutkielman kieliäsun tarkistamiseen ja kielellisen sujuvuuden parantamiseen on käytetty tekoälyä opinnäytteen kaikissa luvuissa. Tekoälyä hyödynnettiin selkeämpien tai akateemistempien sanamuotojen ehdottamiseen sekä englanninkielisten aineistojen kääntämiseen.

Todentaminen: Pysin opinnäytteessä tekoälyn huolelliseen ja kriittiseen käyttöön Turun Kauppakorkeakoulun ohjeistuksen mukaisesti. Tarkistin tekoälyn tuottamat muotoilut ja varmistin, että ne eivät muuttaneet tekstin tulkintaa tai argumentaatiota. Opinnäytteen sisältö, tulokset, analyysi ja johtopäätökset ovat itseluotuja.